

Rapport 2007:17 R

Utvärdering av ämnet
genusvetenskap vid svenska
universitet och högskolor

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Utvärdering av ämnet genusvetenskap vid svenska universitet och högskolor

Utgiven av Högskoleverket 2007

Högskoleverkets rapportserie 2007:17 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Jan-Erik Pettersson**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets kontorsservice, Stockholm, april 2007

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets beslut	7
Högskoleverkets reflektioner	9
Utgångspunkter och tillvägagångssätt	13
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	
Missiv	17
Uppdrag och genomförande	19
Referensram	21
Ämnesbeskrivning och historisk utveckling	23
Svensk genusvetenskap i europeisk kontext	31
Generella iakttagelser och rekommendationer	35
Ekonomi, lärarresurser och organisation	35
Grundutbildning	37
Studentperspektiv	47
Forskarutbildning	48
Göteborgs universitet	53
Örebro universitet	59
Karlstads universitet	65
Linköpings universitet	71
Lunds universitet	75
Malmö högskola	79
Stockholms universitet	83
Södertörns högskola	89
Umeå universitet	95
Uppsala universitet	101
Bilaga I: Kvalitetsaspekter	107

Sammanfattning

Denna rapport redovisar resultaten av den kvalitetsgranskning av grund- och forskarutbildning i genusvetenskap vid universitet och högskolor som Högskoleverket genomfört under 2006.

För uppdraget har Högskoleverket anlitat fyra externa sakkunniga från Sverige, Danmark och Finland samt en forskarstuderande och en studerande. Denna bedömaregrupp har gjort platsbesök vid sammanlagt tio (vardera fem) lärosäten under oktober och november 2006. Vid platsbesöken har Jan-Erik Pettersson och Maria Södling från Högskoleverket varit gruppens sekreterare.

I utvärderingen ingår de genusvetenskapliga utbildningarna vid Göteborgs universitet, Örebro universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karlstads universitet, Malmö högskola och Södertörns högskola samt de genusvetenskapliga forskarutbildningarna vid Göteborgs universitet och Örebro universitet.

Rapporten består av två delar. Den första delen består av Högskoleverkets beslut och reflektioner som baserar sig på bedömaregruppens utlåtande. Den andra delen, bedömaregruppens rapport, består av generella intryck, rekommendationer och ämnesbeskrivning, samt lärosätesspecifika beskrivningar, intryck och rekommendationer. Bedömaregruppen svarar själv för innehållet i sin del.

Bedömaregruppen konstaterar att vid samtliga tio utvärderade lärosäten är kvalitetskraven uppfyllda både när det gäller grund- och forskarutbildningens innehåll och den undervisning som ges. Ämnets huvudgrenar är i allmänhet väl representerade i kursuppläggingarna. När det gäller kursernas innehåll är progressionen tydlig och anknytningen till det aktuella forskningsläget god. Lärarna undervisar med stort engagemang samtidigt som de följer utvecklingen i sina ämnen och i regel bedriver egen forskning. Utbildningen har på så sätt en tillfredsställande forskningsanknytning.

Bedömaregruppen konstaterar dock att det finns problem. Studiemiljöerna är ofta små både för grund- och forskarutbildningen. De tillsvidareanställda lärarna har genomgående hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens, men de är i regel så få att undervisningen i grundutbildningen i stor utsträckning måste genomföras av timanställda lärare. Vidare är den lärarledda undervisningen per student sparsamt tilltagen på många håll.

Iögonfallande är också den skeva könsfördelningen bland lärarna. Av de tillsvidareanställda lärarna vårterminen 2006 var endast en man. Könsfördelningen bland studenterna visar en stor kvinnlig majoritet och i forskarutbildningen deltog nämnda termin endast kvinnor.

Högskoleverkets beslut

Rektorer vid berörda lärosäten

Utvärderingsavdelningen
Jan-Erik Pettersson
Beslut
2007-04-17
Reg.nr 643-223-06

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i genusvetenskap

Högskoleverket finner att grundutbildningarna i ämnet genusvetenskap uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning vid Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Malmö högskola, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.

Likasa uppfyller forskarutbildningarna i ämnet genusvetenskap kvalitetskraven för högre utbildning vid Göteborgs universitet och Örebro universitet. Vid Lunds universitet påbörjades forskarutbildning först höstterminen 2006 och har därför inte utvärderats.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Sigbrit Franke efter föredragning av projektansvarige Jan-Erik Pettersson i närvaro av utvärderingsexpert Ragnhild Nitzler och avdelningschefen Clas-Uno Frykholm.

Sigbrit Franke

Jan-Erik Pettersson

Kopia:
Utbildningsdepartementet
Bedömargruppen

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket tackar bedömargruppen för ett väl genomfört arbete. Bedömargruppens rapport utgör en god analys av grund- och forskarutbildningen i ämnet genusvetenskap i Sverige. Det är verkets förhoppning att denna analys kommer att vara till nytta för de berörda institutionernas fortsatta kvalitetsutveckling. I följande reflektioner vill Högskoleverket fästa särskild uppmärksamhet vid några av bedömargruppens positiva såväl som kritiska iakttagelser.

God struktur och genomtänkt pedagogik

Bedömargruppen finner att utbildningarna i ämnet genusvetenskap uppfyller kraven på högre utbildning. Ämnets huvudgrenar är i allmänhet väl representerade i kursuppläggingarna. När det gäller kursernas innehåll är progressionen tydlig och anknytningen till det aktuella forskningsläget god. Undervisningen kännetecknas av god struktur och en väl genomtänkt pedagogik. Metodundervisningen behöver dock i flera fall ett större inslag av kvantitativa metoder och praktiska övningsmoment i samband med uppsatsskrivandet. Genomströmningen är generellt sett god på A- och B-nivå men i regel sämre på C- och D-nivå. Kursvärderingar görs regelbundet och återföringen till studenterna fungerar vanligtvis bra.

Lärare med hög kompetens – men få är tillsvidareanställda

De tillsvidareanställda lärarna har genomgående hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens. Dessa lärare är i regel disputerade och nästan hälften har docent- eller professorskompetens. De undervisar med stort engagemang samtidigt som de följer utvecklingen i sina ämnen och i regel bedriver egen forskning. Flertalet lärare har externa forskningsanslag men har också tid för kompetensutveckling och forskning inom tjänsten. Utbildningen har på så sätt en tillfredsställande forskningsanknytning.

Andelen tillsvidareanställda lärare i genusvetenskap är emellertid låg. Inget av de lärosäten som utvärderats har fler än fem tillsvidareanställda lärare. Vid Linköpings universitet redovisas endast två tillsvidareanställda lärare och vid Stockholms universitet svarade vikarier och timanställda lärare för praktiskt taget all undervisning på grundutbildningen. Här såväl som på andra lärosäten tillför de ”inlånade” lärarna väsentliga kunskaper från sina respektive specialområden, men det innebär samtidigt en risk för bristande kontinuitet och stabilitet. Högskoleverket instämmer i bedömargruppens rekommendation att fler tillsvidareanställda lärare bör anställas i de fall dessa är få i förhållande till antalet timanställda lärare.

Små studiemiljöer kräver samarbete

På de lägsta nivåerna i grundutbildningen (A och B) är tillströmningen av studenter relativt god i ämnet genusvetenskap. De flesta studenterna läser dock bara en eller två terminer. Detta medför att utbildningsmiljöerna på de högre nivåerna i grundutbildningen (C och D) ofta är små, inte sällan med endast ett fåtal studenter registrerade. Detta gäller i ännu högre grad för forskarutbildningen, där antalet doktorander under flera års tid kan uppgå till ett par personer. Alltför små ämnesmiljöer leder ofta till brister i seminariekulturen samt brist på kritisk och kreativ miljö. De små utbildningsmiljöerna kan medföra att kvaliteten i utbildningarna urholkas.

För att hantera problemet med små ämnesmiljöer deltar flertalet lärosäten i olika samarbetsprojekt, eller planerar för vidgat samarbete. Högskoleverket stödjer bedömargruppens rekommendation att de små miljöerna bör utöka samarbetet med andra näraliggande miljöer vid lärosätet. De kontakter mellan genusvetenskapen och andra områden där genusstudier bedrivs, som utvecklats exempelvis i Umeå och Linköping, kan härvid ses som förebildliga exempel.

Samverkan bör också öka mellan genusvetenskapliga utbildningar regionalt, nationellt och internationellt, särskilt vad gäller forskarutbildningen och de högre nivåerna inom grundutbildningen. Samarbete i fråga om forskarutbildningskurser, seminarier, utbyte av handledning och upprättande av en nationell forskarskola i genusvetenskap **kan ge värdefulla fördelar som större kritisk och kreativ miljö**. Även internationella kontakter är av stor betydelse för undervisningens kvalitet. Här kan det internationella samarbete som utvecklats i Lund och Örebro lyftas fram som exempel.

Stora variationer i undervisningstid

Antalet lärarledda undervisningstimmar för varje student i genomsnitt per vecka i grundutbildningen varierar starkt mellan olika lärosäten. Lunds universitet redovisar mer än dubbelt så många timmar som Stockholms universitet, som ligger långt under det genomsnittliga timantalet. I Stockholm har å andra sidan det så kallade tutorsystemet utarbetats, vilket innebär att studenterna delas in i mindre grupper för att under ledning av en lärare träna sig i texttolkning, tal och skrift och för att skolas in i den akademiska seminariekulturen. För studenten medför kanske detta färre undervisningstimmar, men de är förmodligen av högre kvalitet än de som erbjuds vid exempelvis föreläsningar. Högskoleverket instämmer i bedömargruppens rekommendation att resurser bör skjutas till för att möjliggöra en ökning av antalet undervisningstimmar vid de lärosäten där detta är lågt idag.

Kopplingen till arbetslivet bör bli tydligare

Som tidigare nämnts är det få studenter som väljer att gå vidare och läsa genusvetenskap på högre nivåer. De allra flesta nöjer sig med att läsa en A-kurs. Detta kan tolkas som att ämnet ses som en viktig del i – eller en påbyggnad till – andra utbildningar, men att det är förhållandevis få som vill specialisera sig och bli ”genusvetare”. Situationen är bättre vid de båda största genusvetenskapliga enheterna, Södertörn och Lund, där det finns genusvetenskapliga program.

En förklaring till det bristande intresset för högre nivåer kan vara ämnets otydliga koppling till arbetslivet. Ansträngningarna att arbetsmarknadsanknyta utbildningarna har också på de flesta håll varit tämligen begränsade. Även om flera lärosäten har integrerat studiebesök och fältstudier i sin utbildning, så finns här en potential för ytterligare förbättringar. Den organiserade praktik som programstudenterna vid Södertörns högskola erbjuds, och planerna på att inrätta en yrkesinriktad masterutbildning vid Karlstads universitet, kan ses som en utveckling i rätt riktning.

Högskoleverket instämmer i bedömargruppens uppfattning att studenters anställningsbarhet efter avslutad genusvetenskaplig utbildning bör bli föremål för en seriös diskussion, både lokalt och nationellt. Högskoleverket vill också framhålla vikten av att lärosätena gör mer systematiska uppföljningar av var studenterna tar vägen efter avslutad utbildning.

Utgångspunkter och tillvägagångssätt

Sedan januari 2001 arbetar Höskoleverket med det regeringsuppdrag, som innebär att samtliga utbildningar för generella examina och yrkesexamina ska utvärderas inom en sexårsperiod och omfatta såväl grund- som forskarutbildning. När det gäller generella examina utvärderas huvudämnet, dvs. utbildningar som ges t.o.m. C- och D-nivå. Utbildningar på enbart A- och B-nivå förbigås sålunda. I föreliggande rapport berörs inte forskarutbildningen i genusvetenskap vid Tema Genus, Linköpings universitet, eftersom den nyligen har utvärderats av Höskoleverket.¹ Likaså utvärderas inte i detta sammanhang den tvärvetenskapliga forskarutbildningen för ca 45 doktorander vid Genusforskaraskolan vid Umeå universitet. Forskarutbildningen i genusvetenskap vid Lunds universitet startade höstterminen 2006 med två doktorander och har av förklarliga skäl inte utvärderats.

Utbildningarnas kvalitet står i fokus i utvärderingarna och syftet är huvudsakligen

- att främja kvaliteten och kvalitetsutvecklingen vid institutionerna
- att granska om utbildningen svarar mot mål och bestämmelser i högskolelag och högskoleförordning
- att ge information till både studerande och potentiella studerande samt till allmänheten och till regeringen som underlag för olika beslut.

Utvärderingsmodellen består av tre delar: en självvärdering som institutionerna/motsvarande genomför, extern bedömning inklusive platsbesök av en bedömaregrupp samt uppföljning.

Höskoleverket granskar utbildningarnas kvalitet i ett helhetsperspektiv när det gäller förutsättningar, process och resultat. Högskolelagen och högskoleförordningen samt högskolornas egna mål med utbildningen är utgångspunkter för utvärderingarna. De kvalitetsaspekter som ingår i Höskoleverkets utvärderingar är framtagna i samarbete med lärosätena utifrån en tolkning av högskolelagen och högskoleförordningen.

Kvalitetsaspekterna är: student-doktorandgruppens rekrytering och sammansättning, lärarkompetens och möjligheter till kompetensutveckling, jämställdhet, studentinflytande, internationellt perspektiv, utbildningens mål, innehåll och organisation, bibliotek och övrig informationsförsörjning, lokaler och utrustning, kritisk och kreativ miljö för utbildningen, undervisningsmetoder, lärarnas arbetssituation, utbildningens uppläggning, samverkan och internationalisering, examinationsformer, examensarbeten/ uppsatser, övergångsmöjligheter till forskarutbildningen, utvärdering och kvalitetsarbete,

1. *Utvärdering av tematiska magister- och forskarutbildningar vid Linköpings universitet*. Rapport 2006: 43 R, Höskoleverket, Stockholm, november 2006.

genomströmning samt uppföljning. Kvalitetsaspekterna presenteras närmare i bilaga 1. Den externa bedömaregruppen är ämnesexperter vilket innebär att deras referensram och värdegrund också utgör en viktig utgångspunkt i bedömningen.

Utvärderingens underlag utgörs dels av den information som lärosätena presenterat i sina självvärderingsrapporter inklusive kursplaner och litteraturlistor, dels av samtalen under platsbesöken. Antalet och urvalet av personer som bedömaregruppen träffar under platsbesök är dock med nödvändighet begränsat. De kvantitativa data som redovisats i självvärderingar har beräknats och sammanställts. De presenteras på olika sätt i rapporten, dels i samband med redovisningen av respektive lärosäte, dels i jämförande tabeller.

Bedömaregruppen består av sex sakkunniga varav en forskarstuderande och en studerande. Professorerna Christina Florin, Stockholms universitet, och Christine Roman, Örebro universitet, har vid vardera fem platsbesök varit bedömaregruppens ordförande. Övriga bedömare är professor Harriet Silius, Åbo Akademi, professor Bente Rosenbeck, Köpenhamns universitet, forskarstuderande fil.mag. Anna Lundberg, Linköpings universitet och studerande fil.mag. Anna Åkesson, Lunds universitet. Medlem i bedömaregruppen som är knuten till ett lärosäte har inte deltagit i platsbesöket eller vid bedömningen av lärosätet. Sekretariatet utgörs av projektansvarige Jan-Erik Pettersson och utredaren Maria Södling.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Högskoleverket

Bedömargruppen för utvärdering
av genusvetenskap

Missivbrev
2007-03-20
Reg.nr 643-223-06

Utvärdering av genusvetenskap

Högskoleverket initierade i juni 2005 en utvärdering av grund- och forskarutbildningarna inom genusvetenskap.

För bedömningen anlätades en bedömargrupp:

- Professor Christina Florin, Stockholms universitet
- Professor Christine Roman, Örebro universitet
- Professor Bente Rosenbeck, Köpenhamns universitet, Danmark
- Professor Harriet Silius, Åbo Akademi, Finland
- Forskarstuderande fil.mag. Anna Lundberg, Linköpings universitet
- Studerande fil.mag. Anna Åkesson, Lunds universitet

Vi grundar vår bedömning på vår referensram som ämnesexperter. Utgångspunkt för bedömning av utbildningarna har varit de kvalitetsaspekter Högskoleverket tillämpar vid de nationella ämnesutvärderingarna. Underlag för bedömningen har vi fått genom institutionernas självvärderingar och vid platsbesöken. Vid dessa har vi samtalat med ämnens ledningar, lärare, handledare, forskarstuderande, studerande samt med berörda fakultets- eller högskoleledningar. Vårt sekretariat har utgjorts av Högskoleverkets projektansvarige Jan-Erik Pettersson och utredaren Maria Södling. Härmed överlämnas vårt yttrande till Högskoleverket.

Stockholm i mars 2007

För bedömargruppen

Christina Florin

Christine Roman

Uppdrag och genomförande

Granskningen av svenska högskoleutbildningar ska, enligt Högskoleverkets anvisningar, syfta till en kollegial och utvecklingsinriktad bedömning. I vår bedömning av de genusvetenskapliga utbildningarnas kvalitet har vi därför strävat efter att lyfta fram både starka och mindre starka sidor. Sammanlagt har vi granskat grundutbildningen på tio genusvetenskapliga utbildningar. Vid Göteborgs universitet och Örebro universitet har även forskarutbildning ingått i bedömningen.

Underlaget för bedömningarna utgörs huvudsakligen av ämnenas självvärderingar och av den information vi fått vid de platsbesök som genomförts på respektive lärosäte. I vissa fall har vi även begärt in kompletterande skriftlig information.

Bedömargruppens första gemensamma träff ägde rum i slutet av september 2006. Vid detta möte diskuterades granskningens uppläggning i stora drag. Inför mötet hade ledamöterna beretts tillfälle att granska ämnenas självvärderingar. Platsbesöken genomfördes under hösten. Varje lärosäte fick besök av hälften av gruppens medlemmar. Med utgångspunkt från självvärderingarna diskuterades vilka områden som ytterligare behövde belysas i mötet med ämnet. Vid besöken fungerade en av experterna i bedömargruppen som ordförande. Som gruppens sekreterare fungerade en representant för Högskoleverket. Minnesanteckningar och sammanfattningar från platsbesöken delgavs samtliga medlemmar i bedömargruppen. Det kompletta underlaget – självvärderingar, kompletterande uppgifter, minnesanteckningar och sammanfattningar – diskuterades under en tvådagarskonferens. Därefter träffades samtliga i gruppen ytterligare två gånger för gemensamma överläggningar.

Självvärderingarna – som i allmänhet varit ambitiösa och välgjorda – är uppbyggda runt de olika kvalitetsaspekter som Högskoleverket vill ha belysta (se bilaga 1). Självvärderingarna färdigställdes under vårterminen 2006.

Genom de dagslånga platsbesöken på lärosätena fick vi tillfälle att fördjupa och komplettera informationen i självvärderingen. Bedömargruppen diskuterade under denna dag genusutbildningens förutsättningar och innehåll med representanter för studenter, lärare, institutionsledning (motsvarande) och fakultetsledning (motsvarande). Varje grupp intervjuades för sig. Studentgruppernas storlek varierade från sex till tio personer, och bestod av studerande på olika nivåer. Lärargrupperna bestod av tre till åtta personer, och hade olika sammansättning avseende kategorier av lärare (tillsvidareanställda, vikarier, timanställda). I ledningsgrupperna – institutionsledning respektive fakultetsledning – ingick i allmänhet få personer. Även om det generellt sett fanns en god överensstämmelse mellan innehållet i självvärderingarna och intrycken från platsbesöken, gav besöken i flera avseenden viktig kompletterande information. Det fanns positiva erfarenheter som inte hade lyfts fram i självvär-

deringarna, och det fanns problem som inte var tillräckligt beskrivna. Informationen från platsbesöken har spelat en väsentlig roll för de bedömningar vi gjort.

Kombinationen självvärderingar och platsbesök har alltså givit ett gott underlag för våra bedömningar. Samtidigt vill vi understryka att omständigheterna kring granskningen därför inte varit ideala. De givna tidsramarna har varit knappa. Möjligheterna att dra slutsatser om *varför* utbildningarna lagts upp på vissa sätt – att flera genusutbildningar vill bedriva en viss pedagogik till exempel – har varit små. Samma sak gäller frågor om ämnets identitet och utveckling (se vidare avsnittet Ämnesbeskrivning och historisk utveckling). Lärosätena har själva avgjort vilka som ingått i de olika personalgrupperna vi mött. Studenterna var i de flesta fall utsedda av sina kurskamrater, eller hade anmält sig av eget intresse. Emellertid fanns i något enstaka fall exempel på att också studenterna blivit utsedda av institutionsledningen. Vi kan inte säkert bedöma om de åsikter som kom till uttryck i gruppen vi träffat är representativa för hela studentgruppen. Sist, men inte minst, är det viktigt att ha i åtanke att en stor del av utbildningen i genusvetenskap har lämnats utanför denna granskning. Det gäller all den undervisning i genusvetenskap på grundnivå och forskarnivå som bedrivs inom andra discipliner (se vidare s. 29).

I rapporten beskriver vi först det vi uppfattar som generella drag i de utbildningar vi granskat. Därefter kommenteras utbildningens kvalitet vid de enskilda lärosätena. Vi tar inte systematiskt upp Högskoleverkets samtliga kvalitetsaspekter, utan beskriver sidor i utbildningen som framstått som särskilt viktiga vid just det aktuella lärosätet. Uppgifter om studenternas synpunkter på utbildningen härrör huvudsakligen från samtalen som genomfördes vid platsbesöken. Studenternas röster finns inte med i självvärderingarna, undantaget i redovisningarna av ämnets kursvärderingar. I bedömningarna har i regel ingen hänsyn tagits till förändringar som inträffat efter platsbesöken.

Referensram

I Högskolelagens portalparagraf heter det att all högre utbildning ska vila på vetenskaplig grund. Detta är en självklar utgångspunkt för bedömargruppen. På så vis arbetar genusvetenskap under samma villkor och med samma mål som andra akademiska discipliner.

Om genusvetenskap å ena sidan är ett akademiskt ämne bland andra, har det å andra sidan vissa särdrag och specifika förutsättningar. Dess utgångspunkt är den kvinnorörelse som uppstod i början av 1970-talet, som en följd av att kvinnor under sextioalet på allvar tog steget ut på arbetsmarknaden och in i utbildningssektorn. Kvinnorörelsens feministiska aktivism och jämställdhetssträvanden utgör alltså bakgrunden till den tidiga kvinnoforskningen. Denna relation präglar fortfarande diskussionen om genusvetenskapens identitet.

Länge har en diskussion pågått kring huruvida genusvetenskapen ska utvecklas som eget ämne eller om kunskapsområdet utvecklas bäst integrerat i olika etablerade discipliner. Det aktuella läget i Sverige visar att båda dessa vägar fungerar parallellt. Genusvetenskap kan läsas på grundnivå upp till 80 poäng och har blivit ett eget forskarutbildningsämne. Institutioners namnbyten, från ”kvinno-” till ”genus-”, kan också ses som ett uttryck för att ämnet sedan ett antal år befinner sig i ett skede av institutionalisering och professionalisering, men framför allt att det rört sig mot en breddad och fördjupad verksamhet. Samtidigt utvecklas genusperspektiven, undervisningen och genusforskningen inom andra discipliner. Bedömargruppen finner detta vara en god situation inför ämnets framtida utveckling inom akademien. Vi är också medvetna om kunskapsområdets respektive ämnets långa respektive korta historia. Verksamheten där genus som kunskapsområde integrerats i andra discipliner har funnits relativt länge, medan ämnet genusvetenskap är ungt och särskilt då den genusvetenskapliga forskarutbildningen. Vi ser att ämnet genusvetenskap har expanderat och blommat upp på kort tid. Orsaken till att detta kunnat ske finner vi bland annat just i att kunskapsområdet länge funnits etablerat inom andra discipliner (se vidare avsnittet Ämnesbeskrivning och historisk översikt).

Med sin grund i kvinnofrågor och feminism har genusvetenskapen allt sedan begynnelsen omfattat kunskapsproduktion i områden som rör relationerna mellan offentlighet och privat sfär, kulturella praktiker, frågor kring kroppen, arbetsförhållanden och ekonomiska förhållanden. Parallellt med ett sådant angreppssätt producerar genusvetenskapen avancerad teori och vetenskapskritik. Det är alltså en högteoretisk, vetenskapskritisk disciplin, med intresse för konkreta, sociala, kulturella, politiska och ekonomiska förhållanden.

Ytterligare en positionering rör kontinuiteten mellan då och nu. Att ämnen utvecklas över tid är självklart; dagens litteraturlistor skiljer sig från gårdagens. Vi uppfattar ändå att det ligger ett värde i att försöka upprätthålla en ämnesmässig tradition, inte minst för att brygga över glapp mellan de akademiska generationerna.

Bedömargruppen menar också att pluralismen inom ämnet genusvetenskap både är ett faktum och en god sak. Vi ser ämnets diversifiering som en styrka, inte som en svaghet. I vårt arbete ingår alltså frågor om mångfald i inriktningar, problem, teori och metod.

Genusvetenskap kan fungera väl i olika former, och bedömargruppen har ingen ideal modell att utgå ifrån gällande ämnets praktiska organisation. Däremot är vi intresserade av frågan om den akademiska miljöns storlek. Genusvetenskap bedrivs ofta i små miljöer – är det bra eller dåligt? Ett brett spektrum av studie- och forskningsmiljöer är en tillgång för ett lärosäte och ger studenterna flera valmöjligheter. Små miljöer behöver alltså inte vara ett problem i sig, utan kan tvärtom betraktas som en styrka. Att bedriva verksamhet inom en liten miljö kan dock innebära begränsningar och påfrestningar, vilket bedömargruppen vill uppmärksamma. Vi önskar fokusera på hur dessa kunde hanteras.

I detta sammanhang kan också ämnets bredd och djup diskuteras. Finns miniminivåer, både gällande den ämnesmässiga bredd studenterna möter och undervisningens djup och progression? Här är bedömargruppens hållning att det är förtjänstfullt om en utbildning i genusvetenskap kan förhålla sig till hela det ämnesmässiga fältet – även om undervisningen rent konkret kan se olika ut – och lägga tonvikten vid olika områden. Vi vill också uppmärksamma förhållandet mellan en ämnesmässig ”mainstream” och profilering, alltså huruvida de olika lärosätena strävar efter en egen profil, inte bara i sin forskning utan också i utbildningen.

En sista innehållslig punkt rör ämnets internationalisering, där vi ser det som angeläget att komma bakom eleganta formuleringar om internationella kontakter och utbyten. Vad innebär detta i praktiken, för studenterna?

Avslutningsvis några ord om hur bedömargruppen bedriver arbetet:

- Vi vill lyfta fram både starka och svaga sidor i utbildningen. Utvärderingens ansats är konstruktiv, inte minst i de sammanhang där kritiska synpunkter formuleras.
- Vi vill uppmärksamma varje institutions/motsvarandes specifika förutsättningar.
- Vi vill ge varje institution/motsvarande en tydlig återkoppling, just för att utvärderingen ska få en konstruktiv riktning.

Ämnesbeskrivning och historisk utveckling

Genusvetenskap betecknar ett kunskapsområde som omfattar ett vitt och varierat kunskapsstoff. Ämnet är relativt ungt som vetenskap vid universitetet, men dess studieobjekt – kvinnor och män, kvinnligt och manligt, kropp och sexualitet – har i århundraden intresserat vetenskapsmän i ämnen som filosofi, medicin eller historia. Praktiskt taget allt tänkande i forntiden om människan och världen hade en könslig dimension som tog sig uttryck i myter, livsåskådningar och kosmologier där könen tilldelades olika roller och positioner.

I synnerhet har kategorin ”kvinnan” varit föremål för studier ända sedan antiken. Antingen har hon framställts som modern, madonnan, fruktbarhetsgudinnan, nationalsymbolen eller det passiva offret, eller också som förförerskan, ränksmiderskan, ”den mörka kontinenten”, häxan eller som mobben i revolutionerna. Vissa perioder har kvinnan ansetts vara slav under sin biologi av en ganska enig läkarkår, sjukligare och bräckligare än män och därför inte lämpad för högre teoretiska studier.² Vid andra historiska skeden har kvinnor skrivits fram som subjekt med handlingsförmåga, förnuft och politisk kompetens. Nästan samma mångfald av berättelser om mannens sanna natur hittar vi i forskningen om män och manlighet. Även män har en historia som kan beskrivas ur ett genusperspektiv.³

Kategorierna kvinna och man, manligt och kvinnligt, verkar ständigt vara under omprövning samtidigt som föreställningarna om könen är mycket stabila och har stark förankring i kulturen. Tankefigurerna om könen är alltså både fasta och flytande, ett mysterium som fascinerar och utmanar forskare både förr och nu. Alla kända samhällen har någon slags uppdelning av människor i köns kategorier, och denna uppdelning har satt sin prägel på symbolsystem, normer, arbetsuppgifter, ekonomier, institutioner och social praktik. Kön strukturerar och organiserar verkligheten och könsidentiteter skapas tidigt i socialisationsprocessen. Det är bakgrunden till att ett specifikt forskningsfält om kön/genus har vuxit fram.

Hur har då ämnets historiska utveckling sett ut? Vilka formativa perioder kan spåras under de år som studier i könsrelationer har bedrivits? Något systematiskt arbete om genusvetenskapens (och kvinnoforskningens) historiska utveckling i Sverige är ännu inte skrivet – en bakgrundsteckning

2. Johannisson, Karin (1994) *Den mörka kontinenten. Kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*. Norstedts: Stockholm.

3. För en översikt av mansforskningen, se Tjeder, David (2004) ”Maskulinum som problem. Genusforskningen om män”, i *Genushistoria. En historisk exposé*. Red. Christina Carlsson Wetterberg & Anna Jansdotter, Studentlitteratur: Lund.

kan därför bara bli preliminär.⁴ Varje genusenhet vid de olika högskolorna har sina specifika länkar bakåt till historien, liksom en nationell och internationell utvecklingsprocess att knyta an till, och detta behöver analyseras i ett övergripande perspektiv.⁵ Men vissa grundläggande linjer kan ändå lyftas fram. Redan på 1970-talet kritiserade förespråkarna för vad som då kallades ett ”kvinnoperspektiv” den traditionella forskningen för att osynliggöra kvinnor och blunda för könens olika levnadsbetingelser och maktresurser. Målet var att skapa en alternativ kvinnlig offentlighet där studier av kvinnor och kön skulle stå i centrum. Enskilda aktörer var verksamma i förloppet som till exempel litteraturvetaren Karin Westman Berg, sociologen Rita Liljeström och historikern Gunnar Qvist, och dessa fick betydelse som pionjärer genom de kvinnoseminarier och miljöer de byggde upp. Vid flera universitet började samtidigt enstaka kurser med inriktning på kvinnofrågor att hållas, men dessa var beroende av några eldsjälar och därför sårbara för förändringar. I slutet av 1970-talet expanderade dock verksamheten och tvärvetenskapliga miljöer började växa fram. Enligt idéhistorikern Ulla Manns, som nu deltar i ett forskningsprojekt om den nordiska kvinnoforskningens etablering, uppstod företeelsen som sådan genom ett nära samarbete mellan kvinnorörelsen och ”arga unga” (och inte sällan odisputerade) kvinnor vid universiteten. Manns säger i en första rapport:

Inom loppet av några år startade ideella föreningar på landets universitets- och högskoleorter. De hade alla snarlika namn: Forum (eller som i Uppsala Centrum) för kvinnliga forskare och kvinnoforskning. /.../ Varje förening samlade några hundra medlemmar. Skaran kring den nya företeelsen, kvinnoforskningen, var således stor. Medlemmarna var inte bara forskare och forskarstuderande. Alla som ville stödja verksamheten var välkomna. Journalister, jämställdhetsintresserade, politiker, kvinnoaktivister, universitetsadministratörer, studenter m fl kunde ansluta sig också. /.../ Föreningarna arbetade aktivt både för att etablera ett nytt forskningsperspektiv och att samla kvinnliga forskare ute på institutioner av olika slag.⁶

Manns ser alltså kvinnoforskningen som en akademisk gren av 1970-talets kvinnorörelse. Forskningen hade en uttalad emancipatorisk agenda där syftet var att samla argument för jämställdhetsarbetet i akademien och i samhället. Men projektet var också vetenskapligt: det gällde att generera ny kunskap och etablera ett nytt kunskapsområde – existerande kunskap skulle revideras, och kvinnoforskningens resultat skulle förhoppningsvis medföra vittgående kon-

4. Se pågående projekt fr.o.m. 2006 vid Södertörns högskola: *”Translating and Constructing Gender Studies in the Nordic region 1975–2005”*.

5. Jfr till exempel Lund. Se Torhell, Catta (1999) ”Kvinnovetenskapligt forum – hur det hela började”, i *Kvinnor vid Lunds universitet*. Red. Christina Carlsson Wetterberg & Göran Blomqvist. Lunds universitetshistoriska sällskap: Lund.

6. Manns, Ulla (2006) ”På två ben i akademien. Om den tidiga kvinnorörelsens projekt”, i *Blad om Bladh. En vänbok till Christine*. Södertörn Studies in History, nr 4, Stockholm, s. 108.

sekvenser för vetenskaplig praktik och teori.⁷ Framgången och etableringen underlättades av det statliga ekonomiska stödet från utbildnings- och jämställdhetspolitiskt håll. Medel erhöles från UHÄ som gjorde det möjligt att bygga upp forskningsmiljöer i nationell skala och de statliga forskningsråden började snart reservera särskilda medel till projekt och tjänster för jämställdhetsforskning. Så var det hela igång.

Det finns alltså ett knippe aktörer bakom kvinnoforskningens (och med tiden genusvetenskapens) tillkomst. Ulla Manns pågående projekt visar att kvinnliga forskare och forskarföreningar var mycket drivande. Studenter, jämställdhetspolitiker, byråkrater, de statliga forskningsråden och universitetstjänstemän kan också sägas ha ett finger med i ämnets etablering. På 1980-talet bildades olika *centrum* på alla universitetsorter och vid sidan om forsknings- och undervisningsuppdraget fungerade dessa enheter även som serviceorgan för universitetens jämställdhetsarbete.⁸ I takt med att verksamheten har professionaliserats och institutionaliserats har denna fackliga gren av ämnets uppgifter alltmer försvunnit och en tydlig profilering mot vetenskapssidan har gjorts. Jämställdhetsarbetet sköts nu i regel av universiteten själva genom särskilda jämställdhetshandläggare, och centrum och fora har i regel inte längre den uppgiften. Antalet forskare och forskarstuderande har ständigt ökat både inom den tvärvetenskapliga grenen och i den ämnesintegrerade. Genusvetenskapen har på så sätt alltmer utvecklats till ett vanligt universitetsämne.

Även om genusvetenskap sålunda är ganska nyetablerad som akademisk disciplin finns ändå en rikhaltig litteratur om själva ämnet, dess villkor, dilemma, teorier, begrepp och identitetsfrågor.⁹ Somliga forskare har frågat sig om genusvetenskapen ska ses som ett eget ämne eller som ett kunskapsområde, och vi i bedömargruppen har utgått från att det på senare år har etablerat sig som ett eget ämne.¹⁰ Numera har genusvetenskapen de egenskaper som är karaktäristiskt för ett universitetsämne, ett kunskapsområde med egen benämning, kurser från A till D, programutbildning, huvudämne i kandidatmagister- och doktorsexamen, egna tjänster samt forskarutbildning. Ämnet kan liknas vid andra tvärvetenskapliga ämnen som till exempel socialt arbete och arbetsvetenskap.

7. Göransson, Anita (1989) "Fältet, strategierna och framtiden", i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 2–4.

8. Manns (2006) s. 107–116.

9. Här kan endast ett fåtal artiklar och rapporter från senare år nämnas. Se bl.a. Gothlin, Eva (1999) *Kön eller genus?* Nationella sekretariatet för genusforskning; Göteborg; Thurén, Britt-Marie (2003) *Genusforskning – Frågor, villkor och utmaningar*. Vetenskapsrådet: Stockholm; Smirthwaite, Goldina (2005) "Genusvetenskap. Vad är det för typ av ämne egentligen?", i ... och likväl rör det sig. *Genusrelationer i förändring*. Red. Gunnel Forsberg & Christina Grenholm, Karlstad University Press: Karlstad; Johansson, Anna, red. (2001) *Svensk genusforskning i världen. Globala perspektiv i svensk genusforskning och svensk genusforskning i ett globalt perspektiv*. Nationella sekretariatet för genusforskning; Göteborg; Rosenberg, Tiina, (2002) *Queerfeministisk agenda*, Atlas: Stockholm; se också Högskoleverkets serie Genusforskning inom juridiken, arkeologin, teknikvetenskapen, psykologin, antropologin, kulturgeografien, etc.

10. Smirthwaite (2005) s. 86–88.

Det är viktigt att skilja mellan den debatt som ofta förs i medier om genusforskningen och den inomvetenskapliga debatt som genusforskarna själva bedriver i publikationer och tidskrifter. Medierna speglar ofta kritikernas ståndpunkter – ämnet upplevs tydligen som provocerande och rör vid starka känslodjup, bland annat på grund av sina rötter i kvinnorörelsen och sin vetenskapskritiska hållning. Ämnets kunskapsteoretiska utveckling mot fokuseringen på sambandet mellan kunskap och makt, att vetenskapen som sådan inte är objektiv utan påverkas av föreställningar och värderingar, har också väckt irritation eftersom ståndpunkten rubbar föreställningarna om den objektiva vetenskapen. Kritikerna av genusvetenskapen menar också att ämnets ursprung i en social rörelse, kvinnorörelsen och feminismen, och dess samarbete med jämställdhetspolitiska strävanden, har gjort forskningen politisk och ideologisk. Att hantera denna kritik och det motstånd som ämnet mött har ingått som ett viktigt led i utvecklingen av fältet.

Begreppet genusvetenskap kan definieras som en samlingsbeteckning på en rad olika könsteoretiska inriktningar.¹¹ Ämnet har genomgått olika stadier, först könsrolls forskning, sedan kvinnoforskning och jämställdhetsforskning, sedan forskning med genusperspektiv, genusforskning och sist genusvetenskap. Om ett vetenskapligt fält kännetecknas av att det finns olika skolor och uppfattningar som strider om vad som är den rätta doxan inom fältet, förtjänar onekligen ämnet genus sitt namn, *genusvetenskap*.¹² Lika länge som ämnet har existerat, ja faktiskt långt innan det fick ett fotfäste inom akademien, har de som verkar inom ämnet fört en livlig debatt om dess identitet, kunskapsfältets innehåll, begrepps bildning och teoriområden.

Debatten har gällt olika ståndpunkter om relationer till feminism och maktrelationer mellan könen, olika teorier om kvinnors underordning, dess uppkomst och motor, olika syn på kulturens och biologins inverkan på föreställningar om kön, skilda uppfattningar om vilka begrepp som är mest adekvata (till exempel kön eller genus), skilda idéer om ämnet ska betecknas som tvärvetenskapligt eller mångvetenskapligt och avvikande åsikter om hur integreringen av genuskunskapen bäst förverkligas, i egna institutioner eller inom redan etablerade discipliner. Divergerande uppfattningar finns också i olika förhållningssätt till redan etablerade metodologier och samhällsteorier som positivism, marxism, psykoanalys, poststrukturalism och till nya kunskapsområden som mansforskning, queer, svart feminism, intersektionalitet och postkolonialism.¹³ Även vetenskapsteoretiskt finns stora skillnader mellan de empiriska realisterna, som anser att det går att skapa en sann eller åtminstone sannolik uppfattning om mäns och kvinnors villkor och de postmodernistiskt influerade forskarna som problematiserar uppfattningen om en objektiv

11. Smirthwaite (2005) s. 78.

12. Jfr Anita Göransson's resonemang om kvinnohistoria i vänbok till Gunhild Kyle, i *Manliga strukturer och kvinnliga strategier: en bok till Gunhild Kyle* (1987). Red. Birgit Sawyer & Anita Göransson. Historiska institutionen: Göteborgs universitet, Göteborg.

13. Thurén (2003) s. 64–81.

sanning och där dekonstruktionen av könskategorierna i stället lyfts fram.¹⁴ Listan över fältspecifika debatter och motsättningar kan göras lång, och det finns ingen gemensam kanon om vilken tradition som är den sanna eller rätta eller vilka klassiker som skulle kunna ligga som grund för ett gemensamt identitetsskapande. Trots motviljan mot kanon verkar det ändå finnas en gemensam uppfattning på fältet om värdet av en ämnesmässig tradition som förs över mellan generationerna. Feminismens klassiker förekommer på flera kurslistor.

Att många livaktiga diskussioner har uppstått inom detta kunskapsfält har förmodligen också att göra med ämnets tvärvetenskapliga tradition. I mötet mellan olika vetenskaper har kunskapen om könsrelationerna kunnat växa och vidgas. Nya kunskaper om de flesta samhällsliga och kulturella företeelser har tagits fram under årens lopp.¹⁵ Men tvärvetenskapen har också inneburit friktioner. Inslag från många discipliner och traditioner ska jämkas ihop, och den vetenskapliga praktiken har lett till tolknings- och definitionsproblem. Numera görs distinktioner mellan mångvetenskap och tvärvetenskap, där termen mångvetenskap reserveras för samarbeten mellan flera ämnen utan att de vetenskapliga gränserna i teoretiskt och metodiskt hänseende överskrids. En tvärvetenskaplig ansats inbegriper i stället en forskning där en teoretisk och metodisk korsbefruktning mellan olika ämnen äger rum och där gränserna för de ursprungliga ämnena överskrids.¹⁶

Genusvetenskapen har också andra kännetecken som är typiska för ett vetenskapligt fält: egna tidskrifter, konferenser, seminarier, centrumbildningar, tjänster och forskarutbildning. Det är tydligt att ämnet har genomgått en professionaliseringsprocess och en institutionalisering inom universitetsstrukturen. Processens olika faser avspeglar sig i namnbyten, fakultetsbyten, lokalbyten och nya konstellationer av ämnen och perspektiv som inkluderas. Men de professionella utövarna har genom detta fått större inflytande över sin yrkeskultur och har själva blivit kunskapsproducenter som numera kan påverka ämnet inifrån. De har skapat egna mötesplatser för diskussion om undervisning, pedagogik, teori- och metodutveckling, internationalisering och profileringar. Det verkar som om ämnet håller på att lämna sin ”nomadperiod”. Nina Lykke har beskrivit den första etableringsfasen som en nomadtillvaro där ämnet har fått slå upp sina bopålar än här, än där utan att känna riktig hemmahörighet någonstans.¹⁷ Denna fas går nu mot sin avrundning och en fastare och mer institutionaliserad organisation tar form.

14. Om dessa motsättningar se Smirthwaite (2005) s. 84–85. Det finns dessutom en aktuell debatt där dessa båda traditioner börjar närma sig varandra.

15. Göransson (1989) s. 5.

16. Holm, Ulla & Liinason, Mia (2006) *Disciplinary Boundaries between the Social Sciences and Humanities. Comparative report on Interdisciplinarity*. University of Göteborg.: Göteborg. Jfr också en tredje ståndpunkt, transvetenskaplig forskning. Se Lykke, Nina (2001) ”Institutionalization – Between Successor-discipline and Transdisciplinary Challenge. Notes on conceptual frameworks”, i *Report from Athena panel of experts Ia*. s. 18–24.

17. Lykke (2001) s. 23.

Av kurslistor och självvärderingar vi tagit del av vid de olika institutionerna framkommer att de olika genusvetenskapliga enheterna i Sverige har haft en öppen attityd till ”nya grenar på genusforskningsträdet”¹⁸. De har införlivat nya specialiseringar som vuxit fram genom ämnets expansion och internationalisering. Ämnet har alltså fått stor spännvidd, men hittills har både nytillskott och traditioner från andra discipliner kunnat samsas och inkluderas i fältet. Genusvetenskap har därför blivit en paraplybeteckning för forskningsinriktningar av skilda slag som jämställdhetsforskning, kvinnoforskning, ”gay and lesbian studies”, feministisk forskning, maskulinitetsforskning, queerforskning, sexualitetsforskning och postkolonialism.¹⁹ Finns då något som håller ihop de olika delarna? Trots mångfalden i ämnen och motstridiga teoretiska skiljelinjer finns ändå en gemensam kärna, ett gemensamt studieobjekt – annars skulle ämnet få svårt att behålla den vetenskapliga inramningen. Vi låter den första professorn i genusvetenskap Britt-Marie Thurén svara på frågan om vad som är det gemensamma för ämnet genusvetenskap:

Det finns faktiskt ett nyckelord som definierar genusforskningen och som utgör den fondvägg mot vilken de tvärvetenskapliga debatterna om genus utspelar sig: *problematisering*. Svenska genusforskare har olika åsikter kring termen genus och andra begrepp. Men vi är ganska så överens om grundantagandena att kön/genus är något som huvudsakligen är socialt och kulturellt, och att det är köns/genusforskningens uppgift att undersöka hur det ser ut och vad det innebär. Alla påståenden om ”kön” måste *problematiseras*, det är vad genusforskare brukar säga när de ska sammanfatta vad de sysslar med, vad de än kallar det.²⁰

Studieobjektet blir sålunda de skeenden där *kön/genus konstrueras* genom samhälleliga och kulturella processer. Goldina Smirthwaite, som har studerat genusvetenskapens integrering på 14 svenska högskolor säger samma sak: de teoretiska grunderna i ämnet vilar på att kön inte ses som något naturgivet utan något skapat. Vidare fokuseras *relationerna* mellan könen, *könens villkor* och i många fall också konstruktionen av *sexualiteten*. Hon fortsätter: ”Ingen genusvetenskap är tänkbar utan att någon av ovanstående ingredienser intar en central plats. Ibland har det hela sammanfattats som problematisering av kön.”²¹

Genusforskningen och genusundervisningen skiljer sig alltså åt i flera avseenden mellan lärosätena, men de som arbetar inom fältet har en gemensam uppfattning: genus är något socialt bestämt, skillnaderna mellan män och kvinnor är inte egenskaper vi är födda med. Naturen har inte lagt våra egenskaper från början, utan kulturen bidrar till att skapa våra föreställningar

18. Britt-Marie Thuréns uttryck i Thurén (2003), s. 84 f.

19. Jfr Smirthwaite (2005) s. 78–79.

20. Thurén, s. 63.

21. Smirthwaite, s. 93.

om kön.²² Men genus handlar inte bara om män och kvinnor utan är också en organiserande princip i samhället som ger könen olika villkor. Till detta bör också fogas medvetenheten om att kvinnor och män som kategorier inte är universella abstraktioner utan uppträder i en social kontext där samspel med andra dominansrelationer som klass, ras, etnicitet eller generation är vanliga. Så kallad *situerad kunskap* brukar idag framhållas som ett ideal. Överhuvudtaget undviker flertalet genusvetare idag de ”stora” teorierna och i stället betonas reflexivitet, pluralism, situering, mångfald, intersektionalitet och en kritisk inställning även till genusvetenskapen som kunskapsproducent.²³

Ämnet genusvetenskap och olika centrumbildningar är inte de enda institutioner där forskning och undervisning med genusrelevans bedrivs. En viktig faktor som inte ingår i vårt uppdrag är att undervisning och forskning pågår även utanför genusvetenskapliga miljöer i snävare bemärkelse. Utvärderingen ger därför inte en helhetsbild av ämnet i hela dess bredd. Genom det urval som nu gjorts faller viktiga institutioner som till exempel Tema Genus (Linköping), Genusforskarskolan (Umeå) och Avdelningen för genus, teknik och organisation (Luleå) bort – ett förhållande som ger en alltför snäv bild av genusvetenskapen i Sverige.²⁴ Även den ämnesintegrerade genusundervisningen i kurser och forskning förblir osynlig i denna rapport. Enligt databasen Gena har över 900 doktorsavhandlingar med genusperspektiv skrivits vid traditionella ämnesinstitutioner i Sverige²⁵ (och troligen lika många monografier och antologier) och den samlade kunskap som på så sätt har ackumulerats under årens lopp är betydande och har påverkat *ämnet* genusvetenskap i allra högsta grad. Å andra sidan är det grundläggande arbete som bedrivits i olika fora och centra också av stor betydelse för den ämnesintegrerade genusvetenskapen, inte minst som viktiga arenor för forskarmöten, teoriutveckling, internationella kontakter, undervisning och kunskapsspridning utanför universitetet. Utbytet har varit ömsesidigt. Kvinnoforskningspionjärerna brukade tidigt tala om ”de två benen”, att genusstudier måste bedrivas både i fristående enheter och ämnesintegrerat och den policyn hålls fortfarande levande. Frågan har gällt hur man ska kunna bibehålla en tvärvetenskaplig organisering vid centra utan att marginaliseras och hur integreringen av genusperspektivet ska hållas levande i ämnena utan att perspektivet måste underordna sig ”mainstream”-forskningen vid institutionen.²⁶

22. Uppsala har dock i sitt uppdrag att inkludera även biologiskt kön i sin forskning och undervisning.

23. Jfr den postkoloniala ansatsen och queerforskningens kritik av jämställdhetsfeminismen, till exempel i rasifierings- och sexualitetsfrågorna. Se bl.a. Mulinari, Diana & Neergaard, Anders (2004) ”System, du är ju annorlunda. Migration, institutionell förändring och kön”, i *Framtiden i samtiden. Könrelationer i förändring i Sverige och omvärlden*. Red. Christina Florin & Christina Bergqvist. Institutet för framtidsstudier: Stockholm, s. 204–225.

24. Tema Genus har utvärderats i samband med granskningen av Temainstitutionerna, och Genusforskarskolan ska utvärderas samtidigt med övriga forskarskolor.

25. Se databas över avhandlingar i kvinno-, mans- och genusforskning www.ub.gu.se/samlingar/kvinn/gena/.

26. Göransson (1989) s. 13.

Att tio högskolor idag har grundutbildning i genusvetenskap och att forskarutbildning nu ges vid flera universitet är tecken på att ämnet har institutionaliserats och fått större legitimitet. Genusvetenskapen, både som eget tvärvetenskapligt ämne och som kunskapsområde i andra discipliner, har bidragit med nya perspektiv på "gamla" ämnen och försett oss med kunskaper som fått betydelse för samhälle, kultur, utbildning, hälsa och politik. Men vad händer i framtiden? Står genusvetenskapen beredd att möta den strukturella omvandling som universiteten för närvarande genomgår mot större institutioner och sammanslagningar, excellenta miljöer, internationella nätverk, publiceringar på andra språk, profileringar och globala perspektiv? Det märks att en process startat – masterutbildningar förbereds, sammanslagningar till större enheter pågår på flera ställen, internationella nätverk byggs upp, doktorander skriver på engelska och excellensmedel har tilldelats somliga enheter. Men mer kan göras. Här måste nya strategier prövas och internationella publiceringsstrategier diskuteras. Den tvärvetenskapliga ansatsen och den internationella teorbildningen som har varit genusvetenskapens credo kan vara till god hjälp för framtida projekt, nätverk och visioner. Genusvetenskapen borde ha förutsättningar att stå stark i den förändringsprocess som pågår.

Svensk genusvetenskap i europeisk kontext

En jämförelse av den svenska genusvetenskapen med de förhållanden som råder i andra länder kan ge intressanta perspektiv på den inhemska verksamheten. Den utblick över likheter och skillnader som följer nedan är inte heltäckande utan bygger på nedslag i olika länder.²⁷ I denna text används termen genusvetenskap genomgående, även om ämnet i olika sammanhang kallas "Women's Studies", "Feminist Studies" eller "Gender Studies".

Genusvetenskap är en universitetsgren kopplad till den kvinnorörelse som uppstod i västvärlden omkring 1970 med start i USA. Gemensamt för de flesta sammanhang är att genusvetenskapen är ett tvärvetenskapligt ämne som i Europa utvecklats ur ett initiativ nedifrån och upp. Sverige och Norden var tidigt ute i ett europeiskt sammanhang och tidigt etablerades också nordiska samarbeten. Under 1980-talet präglades den nordiska verksamheten i huvudsak av angloamerikansk kvinnoforskning, men under 1990-talet har det europeiska samarbetet kommit att spela en allt större roll. Sedan 1991 anordnas europeiska genusforskarkonferenser på regelbunden basis. Dessa konferenser anordnas av AOIFE (Association of Institutions for Feminist Education and Research in Europe), som inkluderar drygt 80 medlemmar i 27 europeiska länder. AOIFE liksom Athena (Advanced Thematic Network in European Women's Studies), där ca 120 institutioner och enheter ingår, är nätverk som spelat en viktig roll i samarbetet mellan genusvetenskaplig verksamhet i olika länder, både vad gäller forskning och undervisning. Athenas verksamhet är sedan 1998 finansierad av EU:s Socratesprogram. Samarbetet har också resulterat i flera projekt inom EU:s ramprogram för forskning samt en rad Marie Curie-samarbeten.

27. Underlaget är hämtat ur:

Bergman, Solveig (2000) Satsningar och samarbete. Nordisk kvinno- och kønsforskning under 20 år. *NIKK Småskrifter* nr 5/2000, <http://www.nikk.uio.no/publikasjoner/andre/index.html>,

Bergman, Solveig (2000) Women's Studies in the Nordic Countries: Organisation, Strategies and resources. I: *The Making of European Women's Studies. A Work in Progress Report on Curriculum Development and Related Issues in Gender Education and Research*, vol. 2, Athena, Utrecht,

Doing Women's Studies: Employment Opportunities, Personal Impacts and Social Consequences (2005) Gabriele Griffin (red.), London:Zed Books,

Gender studies in Europe (2002) Luisa Passerini et al (red.) Florence:European University Institute Robert Schuman Centre for Advances Studies in association with Athena,

Silius, Harriet, Women's employment, equal opportunities and women's studies in nine European countries – a summary, www.hull.ac.uk/ewsi/PDF%20Files/Summary%20report.pdf,

Women's Studies- From Institutional Innovations to New Job Qualifications (2001) Nina Lykke et al. (red.) Report from Athena panel of experts I.a., University of Southern Denmark.

De flesta institutioner/motsvarande har genomgått en professionaliseringsfas, med utbildning, lärare och forskare på olika nivåer. Stora skillnader föreligger avseende hur långt olika länder har kommit vad gäller professionalisering och institutionalisering av ämnet. Länder som Tyskland, Storbritannien, Nederländerna, Finland och Sverige har kommit långt i sin institutionalisering, medan ämnet i länder som Frankrike, Spanien, Italien, Ungern och Slovenien inte har utvecklats på samma sätt. Institutionaliseringsprocessen har ofta inneburit ett ökat inslag av teoretisering och ett minskat inslag av aktivism. En europeisk jämförelse av ämnets akademisering visar också att genusvetenskapen i de flesta europeiska länder, trots ökad institutionalisering, sällan innehar en position jämförbar med andra, mer etablerade discipliner.

I länder som Storbritannien och Nederländerna, där ämnets institutionalisering pågått länge, kan man idag delvis se att genusvetenskapliga examina går upp i bredare disciplinära benämningar (s.k. mainstreaming). Detta kan delvis kopplas till Bologna-processen men också till olika lokala faktorer. I Storbritannien är utbildningssystemet marknadsanpassat, vilket innebär att kurser i genusvetenskap i frånvaro av statligt stöd har kunnat etableras på basis av studenters efterfrågan. Samma fenomen leder också till att minskad efterfrågan har gjort att kurser och/eller hela discipliner har lagts ner. I Nederländerna fanns tidigare genusvetenskapliga studier vid alla tretton universitet. Nu har studier i genusvetenskap, liksom i mångfald och etnicitet, koncentrerats till tre lärosäten: Utrecht, Nijmegen och Maastricht. Dock är genusvetenskapen fortfarande relativt stark i Nederländerna i jämförelse med till exempel Belgien. I Nederländerna finns både forskar- och grundutbildning. Detta kan jämföras med situationen i Frankrike, där graden av institutionalisering är låg. Det har att göra med att den franska kvinnorörelsen varit starkt anti-institutionell, men också med den sociokulturellt starka betoningen av konceptet *egalité*, alltså ett förespråkande av en universell och genusneutral position. I universitetssammanhang innebär detta att studier som betonar kön som skillnadsskapande, men också positiv särbehandling av kvinnor, har svårt att få statligt gehör.

Den politiska situationen i de östeuropeiska länderna har inneburit att genusvetenskap har kommit att utvecklas 20 år senare än i övriga europeiska länder. Vissa östeuropeiska länder utgör också ett undantag när det gäller minskat inslag av aktivism, då studier i genusvetenskap ibland genomförs i samarbete med utomakademiska föreningar, s.k. NGO (non-governmental organisation). Dessa föreningar för genusforskning och kvinnliga forskare är också aktiva pådrivare för att etablera genusvetenskapen vid universiteten. Det ska också understrykas att utvecklingen av genusvetenskap i delar av Östeuropa gått snabbt under senare år.

Vad gäller Norden kan konstateras att länderna samarbetat länge. Tydliga resultat av samarbetet är Nikk, (Nordiskt institut för kvinno- och könsforskning), samt Nordiska föreningen för kvinno- och könsforskning, en vetenskaplig förening som exempelvis ger ut tidskriften *Nora* – Nordic Journal of

Women's Studies – i samarbete med Nikk. Ett annat exempel på nordiskt samarbete är den interdisciplinära forskarskola, Nordiska forskarskolan i tvärvetenskaplig könsforskning, som grundades 2004.

Den ”dubbla strategi” som utmärker genusvetenskapen i Sverige, dvs. att en institutionalisering av ämnet löper parallellt med att de genusvetenskapliga perspektiven utvecklas i redan etablerade ämnen, är utmärkande också för andra nordiska länder. Genusvetenskapen i Norden är också institutionaliserad i relativt hög utsträckning. Skillnader finns dock vad gäller omfång och verksamhet mellan de nordiska länderna. Genusvetenskapen är väl etablerad i Finland, med studier på alla nivåer och inom ramen för forskarskola. Tvåårigt masterprogram i genusvetenskap finns vid sex lärosäten, och vid ytterligare två finns möjlighet att ta en fil.kand. i genusvetenskap. Den gemensamma forskarskolan är inne på sin tredje fyraårsperiod. I Norge fick genusforskningen tidigt stöd för tjänsteställningar från norska forskningsråd, men utvecklingen mot genusvetenskaplig utbildning har gått trögt. Först nyligen är det möjligt att studera genusvetenskap på mer avancerad nivå. Den nuvarande situationen innebär att både Oslo och Bergen har en Bachelor of Arts (BA) i genusvetenskap. Bergen har dessutom en master i ”Gender and Development” särskilt riktad mot utländska studerande, och Norges teknisk-naturvetenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim en master i tvärfackliga kulturstudier där kön ingår. Allt detta är relativt nytt. Tidigare hade Norge bara fristående kurser och således en helt annan historisk utveckling än Finland och Sverige.

Vid Islands universitet finns sedan 2005 möjlighet att ta såväl en BA som en master i genusvetenskap. Här finns också en genusvetenskaplig doktorandutbildning. Genusvetenskapen på Islands universitet är placerad vid institutionen för sociologi, men utbildningen är ett samarbete mellan humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteten, i nära samarbete med Centrum för kvinno- och genusstudier.

Undervisningen i genusvetenskap i Danmark påbörjades redan på 1970-talet. Efter att ha blomstrat under 1980-talet har ämnet fått ett bakslag, inte minst på grund av bristande stöd från politiskt håll. Flera av de genusvetenskapliga utbildningarna är nedlagda eller har gått upp i sammanslagningar med andra ämnen. I Köpenhamn finns dock fortfarande en ett och ett halvårig (BA och master) utbildning i genusvetenskap, och i Aalborg finns ett genusvetenskapligt forskningsprogram, med flera doktorander och postdoktorstjänster.

De skillnader som finns mellan genusvetenskapens utveckling och status i olika länder kan sålunda förklaras bland annat med skillnader i akademiska strukturer och i intresse för genusfrågor, men också med hur det politiska stödet ser ut. Enstaka kurser och genusvetenskapligt inriktade moment inom traditionella discipliner finns i de flesta europeiska länder idag. Möjligheter att ta en högre examen i genusvetenskap som eget ämne är betydligt mindre vanligt. På flera håll, särskilt i Sydeuropa, saknas genusvetenskaplig grundutbildning helt. Detta leder i många sammanhang till att genusvetenskapen

försvinner in i andra ämnen och inte framträder i form av egen disciplin. I länder med strikt disciplinindelning har ämnet haft svårt att etablera sig som egen disciplin. Genus blir i dessa sammanhang en del eller ett perspektiv i etablerade ämnen.

På de flesta håll i Europa finns centra eller fora som koordinerar forskning, genus i undervisningen och samhällskontakter. Inom forskarutbildningen kan genusinriktade avhandlingar ofta skrivas. Bologna processen och den nya examensordningen har också gjort det möjligt att skapa masterutbildningar med genusinriktning. Genusvetenskap är ett ämne som vanligen inte studeras i grundskolan eller på gymnasiet, vilket leder till att ämnet för de flesta nya studenter är okänt. Många stöter på ämnet ”av en slump” eller genom kamrater som studerat ämnet. Studenterna kopplar sällan utbildning i genusvetenskap till en specifik yrkeskarriär, utan tenderar snarare att se studierna som ett personligt projekt. Detta kan sättas i relation till de svenska studenterna, som i viss utsträckning efterfrågar större arbetsmarknadsanknytning i ämnet. Gemensamt är också att studenterna engagerar sig djupt i, och identifierar sig starkt med ämnet.

Slutligen är ett gemensamt drag för de genusvetenskapliga miljöer som finns på olika håll i Europa, att de är oftast små, vilket bland annat innebär att de är sårbara i relation till individuella insatser. En miljöns kontinuitet och funktion vilar på en eller få person/er.

Generella iakttagelser och rekommendationer

Ekonomi, lärarresurser och organisation

De ekonomiska förutsättningarna för genusvetenskapen behöver generellt en översyn eftersom resurserna är begränsade, söktrycket på många håll neråtgående och eftersom det nuvarande antalet undervisningstimmar inte tillåter nedskärningar (se tabell 5, s. 44). Genusvetenskapen vid Örebro universitet har redan tvingats till nedskärningar, Kvinnovetenskapligt forum i Umeå lever på tidigare överskott, Göteborg kan för år 2006 komma att visa underskott och även i Malmö har den ekonomiska situationen försämrats. Gemensamt för flera miljöer (till exempel Karlstad, Linköping och Malmö) är att utbildningen delvis finansieras med uppdragsutbildning och/eller centrala jämställdhetsmedel. Många finansieringskällor kan å ena sidan garantera ett större ekonomiskt utrymme, men å andra sidan göra ekonomin och verksamheten både mera oöverskådlig och utsatt för oförutsedda förändringar. Då flera miljöer dessutom står inför omorganisation är det relevant att fästa särskild vikt vid hur de ekonomiska förutsättningarna för grund- och forskarutbildningen ska garanteras under de närmaste åren.

Antalet tillsvidareanställda lärare i genusvetenskap är litet överallt i landet, vilket tabell 2 (s. 39) visar. Även antalet professurer är förvånansvärt lågt. I Finland, med hälften så stort befolkningstal, finns sju, i Sverige tre professurer i genusvetenskap samt fyra befordrade professorer.²⁸ De tillsvidareanställda lärarnas tjänstgöring på grundutbildningen varierar betydligt mellan olika lärosäten, vilket tabell 3 (s. 40) visar. Det förefaller finnas behov av fler tillsvidareanställda lärare på grundutbildningen vid flera universitet, eftersom antalet timlärare är högt i förhållande till det låga antalet tillsvidareanställda. Vid en del lärosäten är andelen lärarledd undervisning liten, vilket ytterligare ökar behovet av fasta lärarresurser. Vi ser situationen vid Stockholms universitet som särskilt bekymmersam, men även förhållandena i Göteborg, Linköping och Umeå inger oro.

Att högklassig utbildning trots det låga antalet tillsvidareanställda lärare de facto ges, beror alltså i hög utsträckning på ett stort, välfungerande nätverk av inhyrda lärare. Dessa har i likhet med de tillsvidareanställda lektorerna hög kompetens (de flesta är professorer, docenter eller doktorer). De undervisar på sitt specialområde vilket ger god forskningsanknytning och såväl bredd som djup i utbildningen. Det gör också att de som lärare är motiverade. Till fördelarna hör ytterligare en välutvecklad pedagogik som präglar alla enheter. Till nackdelarna hör känslighet för förändringar i läraryrket, betydande insatser för

28. I antalet ingår inte professurer vid Tema Genus eller Genusforskarskolan i Umeå eller andra som faller utanför vårt uppdrag.

planering och samordning av olika kursmoment och ibland höga kostnader. Samtidigt kan de inhyrda lärarnas kompetensutveckling sällan garanteras på ett tillfredsställande sätt. Vi rekommenderar därför att miljöerna strävar efter att öka antalet tillsvidareanställda lärare.

Forum- och centrumbildningar har motiverats med fakultetsövergripande uppgifter. Ur utbildningssynpunkt innebär det dock klara nackdelar om en miljö måste förhålla sig till många nivåer och olika uppdragsgivare. Ett exempel med flera sådana nivåer är genusvetenskapen i Linköping.

De organisatoriska lösningarna för genusvetenskapen varierar betydligt. Idag är genusvetenskapen i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala självständiga enheter. Av dem är Göteborg och Lund institutioner, Umeå är forum och Uppsala är centrum. Genusvetenskapen i Karlstad tillhör avdelningen för humaniora och genusvetenskap, i Linköping hör den till temainstitutionen, i Malmö området teknik och samhälle, i Stockholm institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, i Södertörn institutionen för genus, kultur och historia och i Örebro den samhällsvetenskapliga institutionen. I Göteborg övervägs samgående med institutionen för kultur, estetik och medier där redan fem olika ämnen ingår. Komplicerade organisationer är svårhanterliga och gör beslutsgångarna otydliga, särskilt för små miljöer med få administrativa resurser. Det vore önskvärt om den genusvetenskapliga utbildningens organisation gjordes så enkel, tydlig och effektiv som möjligt. Vi anser att varje enhet bör ha en ämnesansvarig och att ansvarsfördelningen mellan administrativ och vetenskaplig ledning bör vara klar.

Också om administrativa och möjligen ekonomiska fördelar kan uppnås då flera ämnen går ihop, finns risk att genusvetenskapen vid samgående kan förlora inflytande och handlingsutrymme. Genusvetenskapen i Malmö utgör exempel på en sådan marginaliserad situation. Huruvida flyttning till området politiska studier löser de nuvarande problemen förblev oklart vid platsbesöket. Bedömargruppen anser det viktigt att de medverkande ämnenas representation och generella villkor, bland dem till exempel infrastruktur, beaktas likvärdigt då flerämnesinstitutioner bildas. En god infrastruktur liksom var genusvetenskapen fysiskt är placerad är faktorer av stor betydelse för såväl daglig verksamhet som för effektiv administration. Vi anser det därför viktigt att dessa frågor ägnas särskild uppmärksamhet vid organisationsreformer och lokalfrågor.

För universiteten i Linköping, Umeå, Uppsala och Örebro innebär nya medel genom utnämningen till starka genusforskningsmiljöer (Center of Gender Excellence) välbehövliga tillskott på forskningssidan. En starkare forskningsmiljö kan antas ytterligare förbättra lärarnas kompetens och därmed öka den redan nu goda forskningsanknytningen i utbildningen. Den förändrade ekonomiska situationen för forskning och forskarutbildning skulle kunna motivera att utbildningens, såväl grund- som forskarutbildningens, organisation ses över vid de fyra lärosätena. Eventuella fördelar av att grund- och forskarutbildningen i Linköping samordnades mer vore värt att klarlägga.

För Umeås del kunde ett samgående mellan Kvinnovetenskapligt forum och Genusforskarskolan övervägas, särskilt för att betjäna forskarutbildningen.

Regional samverkan förkommer redan idag på forskarutbildningens område. Vi välkomnar sådant samarbete och ser det som angeläget att det vidareutvecklas på nationell nivå. Med tanke på undervisning på C- och D-nivå, där grupperna idag ibland är små, rekommenderar vi att regionalt samarbete även övervägs för grundutbildningens del.

Sammanfattningsvis står genusvetenskapen liksom många andra ämnen inför ekonomiska problem som kräver åtgärder. Många miljöer är små och sårbara. Organisationsreformer är aktuella vid flera universitet, vilket kräver uppmärksamhet för att gagna genusvetenskapen. På en del håll är söktrycket neråtgående eller omfattningen av undervisningen låg. En alltför stor del av utbildningen sköts av inhyrda lärare. Samtidigt finner vi lärare med en imponerande hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens, och vi finner lärosäten med högklassig utbildning, god infrastruktur och välskötta studiemiljöer.

Rekommendationer

Bedömargruppen rekommenderar lärosätena:

- Garantera ekonomiska förutsättningar för grund- och forskarutbildningen i genusvetenskap.
- Stabilisera anställningsförhållandena med ökat antal tillsvidareanställda lärare.
- Skapa enkla, tydliga och effektiva organisationsformer.
- Beakta de medverkande ämnenas representation och generella villkor likvärdigt då flerämnesinstitutioner bildas.

Grundutbildning

Volym

De tio genusvetenskapliga utbildningar som här har granskats erbjuder alla grundutbildning på A-, B- och C-nivå och i flertalet fall också på D-nivå.²⁹ Utbildningarna är i allmänhet förhållandevis små. Räknat i helårsstudenter ligger genomsnittet runt 80. Variationerna mellan lärosäten är dock betydande. I den ena änden befinner sig Södertörn med totalt 157 helårsstudenter, i den andra Umeå med 32 helårsstudenter. Av tabell 1 framgår också att skillnaderna är stora inom olika nivåer. Medan genusvetenskapen vid lärosätet i Södertörn har 93 helårsstudenter på A-nivå, är motsvarande siffra för Linköping och Umeå drygt 17. Även på B- och C-nivå ligger Södertörns högskola högst (30 respektive 25 helårsstudenter), följt av Lunds (35 respektive 11 helårsstudenter) och Stockholms universitet (21 respektive 8 helårsstudenter). För universiteten i Karlstad och Örebro är antalet helårsstudenter på dessa nivåer

29. Under 2005 ingick D-nivå i grundutbildningen vid sju orter. Tre av dessa (Karlstad, Malmö, Örebro) gav år 2005 inga kurser på denna nivå.

begränsat (drygt 5 respektive 7 på B-nivå och drygt 2 på C-nivå). Vid några lärosäten tycks det alltså svårt att locka studenterna att läsa på de högre nivåerna i ämnet. De allra flesta nöjer sig med att läsa en A-kurs. Tilläggas bör att det vid de båda största genusvetenskapliga enheterna, Södertörn och Lund, finns genusvetenskapliga program.³⁰ Endast Göteborg, Lund, Stockholm och Södertörn hade 2005 studerande på D-nivå.

Tabell 1. Helårsstuderande (HST) 2005 efter lärosäte och nivå, genusvetenskap

Lärosäte	A-nivå	B-nivå	C-nivå	D-nivå	Totalt
Södertörns högskola	93,1	30,5	25,6	8,1	157,3
Lunds universitet	81	35	11	3	130
Göteborgs universitet	56	31	11	5	103
Malmö högskola	60,5	20,5	3,5	0	84,5
Stockholms universitet	40,8	21,3	8,2	10,5	80,8
Karlstads universitet	59,6	5,5	2,5	0	67,6
Uppsala universitet	31	20,5	6	0	57,5
Örebro universitet	38	7,5	2,2	0	47,7
Linköpings universitet	17,5	18,3	2,5	0	38,3
Umeå universitet	17,5	9	5,5	0	32
Totalt	495	199,1	78	26,6	798,7

Också söktrycket varierar mellan lärosäten. Medan universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund har ett stort antal sökande till sina utbildningsplatser, har den nedgång i söktryck som svenska högskolor generellt fått känna av, medfört att andra genusvetenskapliga utbildningar fått svårt att fylla sina platser.

Lärarkår

Gemensamt för samtliga genusvetenskapliga utbildningar är att antalet tillsvidareanställda lärare är litet (se tabell 2). Vanligen finns tre till fyra sådana lärare på utbildningarna, men det förekommer också exempel på enheter med ännu färre tillsvidareanställda lärare (Linköpings universitet). Karlstads universitet och Malmö högskola ligger på topp med sina fem tillsvidareanställda lärare. Noteras bör dock att detta är fråga om individer, inte heltidstjänster. Tabell 2 visar att de tillsvidareanställda lärarnas kompetens överlag är god. Merparten är disputerade och nära hälften har docent- eller professorskompetens.

30. Programmet är i Södertörn på väg att omvandlas till magisterutbildning

Tabell 2. Tillsvidareanställda lärare vt 2006, genusvetenskap.

Lärosäte	Professor	Docent	Disp. lektor	Adjunkt	Totalt
Göteborgs universitet	2	1	1	0	4
Karlstads universitet	1	1	2	1	5
Linköpings universitet	0	0	2	0	2
Lunds universitet	2*	1	0	1	4
Malmö högskola	0	1	1	3**	5
Södertörns högskola	0	2	2	0	4
Stockholms universitet	(1)***	2	0	0	2
Umeå universitet	0	1	2	0	3
Uppsala universitet	1	2	1	0	4
Örebro universitet	1	0	3	0	4
Totalt	7	11	14	5	37

Tabellens värden anger antal individer (kvinnor då inte annat sägs) och inte anställningens omfattning.

* Fr.o.m. 2006-09-01 endast en professor.

** Varav en man.

*** Professorn i Stockholm är tjänstledig för tjänstgöring i Lund.

Av tabell 2 framgår att kvinnodominansen bland lärarna i de genusvetenskapliga utbildningarna är stark. En förklaring finner vi i ämnets ursprung. Det var framförallt kvinnliga studenter som lockades till de kurser i kvinnoforskning som för några decennier sedan växte fram vid svenska universitet (jfr avsnittet Ämnesbeskrivning och historisk utveckling). Få män meriterade sig inom forskningsområdet, och det manliga rekryteringsunderlaget blev därför begränsat. Inkluderingen av nya områden, som maskulinitetsforskning och queerteori, tycks dock innebära visst trendbrott. Bedömargruppen noterar att inte bara Tema Genus (Linköping) och Avdelningen för genus, teknik och organisation (Luleå) nyligen har anställt män som professorer, utan också att ett ökande antal män numera söker sig till genusvetenskaplig forskarutbildning. Manliga doktorander finns idag vid flera utbildningar (Centrum för genusvetenskap i Lund, Genusforskarskolan i Umeå, Tema Genus i Linköping). Det är ändå vår uppfattning att de genusvetenskapliga utbildningarna bör diskutera hur flera män kan intresseras för genusvetenskaplig utbildning och forskning med hänsyn tagen till högskolans jämställdhetsmål.

En stor del av undervisningen inom genusvetenskap sköts av timanställda lärare, vikarier och doktorander. Det finns förvisso fördelar med detta i den typ av tvär- eller mångvetenskapliga miljöer som de genusvetenskapliga utbildningarna utgör. Mångfalden av lärare kan borga för bredd i utbildningen, men också för djup och forskningsanknytning. De inlånade lärarna undervisar vanligen inom sina respektive specialområden. Mångfalden främjar också en kreativ och utvecklande miljö. Baksidan är att det finns risk för bristande kontinuitet och stabilitet. Inte minst gäller detta i de fall den ordinarie personalens insatser i grundutbildningen är små (jfr tabell 3). Det kan också finnas risk för en alltför stor arbetsbelastning på den tillsvidareanställda personalen. Som tidigare nämnts är det bedömargruppens uppfattning att antalet tillsvidareanställda i förhållande till antalet timanställda lärare i flera fall är för litet. Vi menar att här bör fakulteterna överväga att öka antalet lärare med tillsvidareanställning.

Tabell 3. Tillsvidareanställda lärares tjänstgöring i grundutbildningen vt 2006, genusvetenskap.*

Lärosäte	Professorer	Docenter	Disputerade lektorer	Adjunkter	Totalt
Malmö högskola	-	60	0	99	159
Södertörns högskola	-	70	50	-	120
Lunds universitet	65	12	-	25	102
Karlstads universitet	5	45	50	0	100
Örebro universitet	0	-	90	-	90
Uppsala universitet	5	30	40	-	75
Linköpings universitet	-	-	70	-	70
Göteborgs universitet	35	15	15	-	65
Umeå universitet	-	5	35	-	40
Stockholms universitet	0	10	-	-	10
Totalt	110	247	350	124	831

* Tjänstgöring i procent av heltid (heltidsekvivalenter). I förekommande fall tillkommer tjänstgöring på forskarutbildningen, egen forskning och administration.

Innehåll

De genusvetenskapliga utbildningarna har alla ämnesbredd. Variationen i kursernas innehåll är ändå ganska stor. Vid vissa lärosäten saknar genusvetenskapen i det närmaste profilering. Vid Göteborgs universitet, till exempel, beskrivs utbildningen som "allmän genusvetenskaplig". Andra utbildningar har istället en förhållandevis stark lokal profil. Här är genusvetenskapen vid Örebro universitet, med sin "historisk-samhällsvetenskapliga inriktning på politik i vid bemärkelse", ett exempel. Vid flera lärosäten utgör sexualitet och intersektionalitet delar av utbildningarnas lokala profil. Andra exempel på profileringar är genusvetenskapens teoretiska tradition, "makt och kön" och jämställdhetspolitiska studier. Genusvetenskapen vid Uppsala universitet sticker ut genom kurser i genus och naturvetenskap. Det är bedömarens uppfattning att denna mångfald i inriktningar är en styrka. Lokal profilering kan i sig främja diskussion och reflektion inom ämnet, både lokalt och nationellt. Profilering behöver heller inte uppfattas i termer av konkurrens mellan lärosäten. Det kan vara fråga om profilering för samarbete. Vi ser alltså positivt på profilering mellan lärosäten, åtminstone på de högre nivåerna. Det är viktigt att de lokala profilerna förblir föremål för reflektion och diskussion, inte bara på de enskilda lärosätena utan också i nationella sammanhang. Även frågan om på vilken nivå i utbildningen profileringen ska ske bör diskuteras, liksom den därmed sammanhängande frågan om studenters möjligheter att utan alltför stora problem byta lärosäte.

De litteraturlistor som bedömarens grupp tagit del av speglar ämnets spännvidd. Somliga lärosäten tycks ha ambitionen att täcka in det mesta i sin utbildning, medan andra som nämnts har valt en tydligare profilering. Gemensamt är att kurslistorna överlag är väl uppdaterade. Studenterna får på så sätt tidigt ta del av aktuella diskussioner inom ämnet. Vid vissa lärosäten kommer studenterna redan på A-nivå i kontakt med avancerade och svårtillgängliga teo-

rier. Med anledning av detta har bedömargruppen vid några tillfällen haft anledning att fråga sig vilka möjligheter A-studenter som kommer direkt från gymnasiet och/eller från studieovana miljöer har att ta till sig sådan litteratur. Dock har vi samtidigt kunnat konstatera både att genomströmningen vid de aktuella lärosätena är god och att studenterna tycks tillfreds med utbildningens innehåll. Vid andra lärosäten tas avstamp snarare i det mera vardagsnära, och studenterna förs sedan successivt upp i de tunnare teoretiska sfärerna. Vi menar att progression sker i båda fallen. I det senare fallet genom att litteraturens svårighetsgrad ökar på de högre nivåerna, i det tidigare genom att teorier och begrepp återkommer på högre nivåer för fördjupad tolkning och förståelse. Tilläggas bör att de studenter vi haft tillfälle att diskutera med tycks tillfreds med just den modell som tillämpas vid deras lärosäte.

Uppsatsskrivande sker i allmänhet på både B- och C-nivå. På den lägre nivån erbjuds studenterna vanligen grupphandledning, medan handledningen på C-uppsatsen antingen är individuell eller består av en blandning mellan grupphandledning och individuell handledning. Vid flera lärosäten görs stora ansträngningar för att studenter på C- och D-nivå ska få en handledare som passar det valda uppsatstemat. Ämnets gränser tycks då normalt inte utgöra hinder, utan handledare rekryteras vid behov från andra discipliner. Variationerna i uppsatsproduktion på de högre nivåerna är avsevärd. Somliga utbildningar producerar ett stort antal färdiga uppsatser – också i förhållande till sin storlek – medan denna produktion nära nog är obefintlig vid en del andra lärosäten (se tabell 4). Troligt är att större lärosäten, bland annat på grund av en annan social sammansättning av studentgruppen, har lättare än de mindre att attrahera studenter att läsa vidare på högre nivåer. Inte desto mindre uppfattar vi den låga produktionen av C-uppsatser vid några lärosäten som problematisk. Vi har inte tillgång till underlag som gör det möjligt att dra slutsatser om orsakerna härtill och rekommenderar därför de berörda utbildningarna att själva analysera situationen och utarbeta strategier för att vidta åtgärder.

Tabell 4. Kandidat- och magisteruppsatser 2004 och 2005, genusvetenskap

Lärosäte	Antal kandidatuppsatser		Antal magisteruppsatser	
	2004	2005	2004	2005
Södertörns högskola	11	23	1	4
Lunds universitet	14	14	4	4
Stockholms universitet	15	9	0	7
Umeå universitet	11	10	0	0
Göteborgs universitet	8	8	1	2
Uppsala universitet	6	12	0	0
Malmö högskola	4	5	1	0
Linköpings universitet	7	0	0	0
Karlstads universitet	4	0	0	0
Örebro universitet	1	0	0	0
Totalt	81	81	7	17

Svensk högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig grund. Vad forskningsanknytning innebär och hur den ska utformas är dock långt ifrån en självklarhet.³¹ Den kan handla om allt från kurslitteraturens karaktär, utvecklingen av ett kritiskt vetenskapligt tänkande, lärarnas forskning, att lärarna undervisar inom sina respektive forskningsområden, till studenternas kunskap om sina lärares forskning. Givet nämnda aspekter är det bedömarens uppfattning att forskningsanknytningen är god vid de genusvetenskapliga utbildningarna. Den vetenskapliga kompetensen i lärargruppen är sammantagen hög; tack vare externa anslag bedriver många tillsvidareanställda lärare i större eller mindre utsträckning forskning; vikarier och timlärare undervisar inom sina egna respektive forskningsfält. Samtidigt sker kontinuerlig revidering av kurslitteratur och nya forskningsområden införlivas i utbildningen (maskulinitetsforskning, queerteori, teorier om intersektionalitet, postkolonial teori osv.). Den så kallade forskningsfronten inom ämnet når därför studenterna på ett tidigt stadium i deras utbildning. Till detta kan läggas att studenterna tycks ha god kännedom om vilken forskning deras lärare bedriver, samt att de på högre nivåer i många fall inbjuds att delta på olika typer av högre seminarier.

Vår bedömning är att den genusvetenskapliga undervisningen generellt håller en mycket god kvalitet. Dock har vi funnit brister i metodundervisningen. Vetenskapsteoretisk reflektion tycks vid vissa utbildningar få ersätta den mera handfasta metodundervisningen. Studenterna framför i dessa fall kritik mot att de i alltför liten utsträckning får lära sig hur en vetenskaplig undersökning konkret kan och bör genomföras. Det är bedömarens uppfattning att studenterna bör få en metodundervisning som lär ut hantverket, och där praktiska övningsmoment ingår. Detta är viktigt inte bara för uppsatsarbetet, utan också för det kommande yrkeslivet. Vi menar att studenterna efter genomgången utbildning, vid sidan av de vetenskapsteoretiska insikterna, bör ha åtminstone elementära kunskaper i några olika typer av metoder, inklusive kvantitativa metoder. Här anser vi att det finns utrymme för förbättringar. Vad mera exakt ska då studenterna ska lära sig? Ämnena ställs här inför en rad val, och kanske också dilemman. Det torde vid en och samma utbildning vara svårt att täcka alla de metoder som kan vara aktuella. Här behövs diskussioner inom de enskilda utbildningarna, men också mellan utbildningar vid olika lärosäten. Vilka moment är nödvändiga för att studenterna ska nå de mål som sätts upp i utbildningen? Är det ett självändamål att undervisa i så många metoder som möjligt? Kan en profilering ske på de högre nivåerna? Kan vissa metodmoment samordnas med andra ämnen på lärosätet?

På vilket sätt förbereder de genusvetenskapliga utbildningarna studenterna för ett framtida yrke? Vårt allmänna intryck är att ansträngningarna att arbetsmarknadsanknyta utbildningarna på de flesta håll varit tämligen begränsade. Genusutbildningen vid Södertörns högskola, där programstudenterna erbjuds

31. Jfr *Utbildning på vetenskaplig grund – röster från fältet*. Tematiska studier. Rapport 2006:46 R. Stockholm: Högskoleverket.

praktikplats, utgör här ett undantag. Nämnas kan också att flera lärosäten har integrerat studiebesök och fältstudier i sin utbildning, liksom att det på flera ställen finns planer på att yrkesinriktade utbildningarna i högre grad. Från studenternas horisont tycks frågor som gäller anställningsbarhet och kommande arbetsliv väcka olika reaktioner. Flera av de studenter vi talat med föreställde sig att kunskaper om genus är till nytta i de flesta arbeten, de sågs som en god ”grund att stå på”. Andra läste en kurs i genus för att komplettera annan utbildning, såsom lärarutbildning, journalistutbildning eller utbildning till barnmorska. En del studenter förmedlade ett stort mått av oro inför sitt kommande utträde i arbetslivet och hade önsknings om en tydligare arbetsmarknadsanknytning av utbildningen. Ytterligare andra var fast förvissade om att utbildningen skulle ge möjligheter att få arbeta med jämställdhetsfrågor inom offentlig eller privat verksamhet. Det är bedömargruppens uppfattning att studenters anställningsbarhet efter avslutad genusvetenskaplig utbildning bör bli föremål för seriös diskussion, nationellt såväl som lokalt.

Undervisningsformer och pedagogik

Att studiemiljön vid de olika genusvetenskapliga utbildningarna är uppskattad blev påtagligt i bedömargruppens samtal med studenterna. Lärarna prisades för sitt engagemang, sin kunskap och sin tillgänglighet. I flera fall framhölls den höga nivån på undervisningen, men också de många tankar och funderingar om samhället, relationer och det egna livet som utbildningen givit upphov till. Närheten mellan studenter och lärare framhölls, i synnerhet vid de mindre enheterna, och då i positiva ordalag.

Vi vill här passa på att ge lärarna vid de genusvetenskapliga utbildningarna en elege. Att studenter ger så positiva omdömen är troligen, åtminstone delvis, ett resultat av det arbete som läggs på pedagogisk utveckling och på att skapa en god studiemiljö. Kursuppläggning, examinationsformer (en rad olika metoder för examination används vid alla lärosäten, undantaget den gamla typen av salskrivning), kursvärderingar och olika typer av klassrumssituationer diskuteras återkommande vid pedagogiska möten och seminarier. Mycket av undervisningen sker förvisso i sedvanlig föreläsnings- och seminarieform, men vanligt är att studenter på lägre nivåer dessutom delas in i mindre grupper. Tanken är att på så sätt ge dem tillfälle att diskutera kurslitteratur och egenproducerade texter i mera intima sammanhang än det stora klassrummet. Den pedagogiska kreativiteten är stor vid många av de granskade lärosätena. Här nöjer vi oss med att lyfta fram två exempel på utbildningar som på varsitt håll arbetat fram imponerande pedagogiska modeller: Kvinnovetenskapligt forum vid Umeå universitet och Centrum för genusstudier vid Stockholms universitet. I Umeås fall med bas- och tvärgrupper som även träffas i uppgiftsbaserade (schemalagda) möten utanför schemalagd undervisningstid. I Stockholms fall med lärarledda så kallade tutorgrupper, som på A-nivå träffas varje vecka under en åttaveckorsperiod. Föreläsningar och skriftliga hemuppgifter varvas med tutorgruppsmöten där egenproducerade texter och kurslitteratur

diskuteras. Studenterna uttryckte stor tillfredsställelse med de pedagogiska modellerna vid nämnda lärosäten, inte minst därför att de tidigt fick träning i att skriva texter och omedelbar återkoppling på dessa. Tutormodellen används idag också av Centrum för genusforskning vid Karlstads universitet.

Antalet undervisningstimmar per vecka är vid många lärosäten förhållandevis litet. Få undervisningstimmar innebär att en stor del av utbildningen består av självstudier. Detta är förvisso inget som specifikt utmärker genusvetenskaplig utbildning, utan är ett generellt problem för humanistisk och samhällsvetenskaplig fakultet. Det är vår uppfattning att den nedre smärtgränsen i flera fall är nådd. Resurser bör skjutas till för att öka antalet undervisningstimmar. Återigen är variationerna mellan lärosäten avsevärda, denna gång med Lunds universitet i topp och Stockholms i botten (se tabell 5). Vissa frågetecken finns dock angående siffrornas jämförbarhet. Till exempel bedrivs undervisningen vid vissa lärosäten (till exempel Stockholm) i mycket små grupper på A-nivå. Att det ändå finns skillnader tycks dock klart. Vi kan inte dra slutsatser om orsaker bakom dessa variationer i undervisningstimmar, men anser att antalet är väl lågt vid vissa lärosäten. Inte minst gäller detta de högre nivåerna, och här framfördes också kritik från flera av studentgrupperna. Samtidigt kan vi konstatera att det inte tycks finnas någon direkt relation mellan storleken på den lärarledda undervisningen och genomströmningen på C-nivån respektive produktionen av C-uppsatser (jfr tabell 4 och 6). Vi vill också tillägga att vi ser positivt på de försök som görs med att få igång självstudier i smågrupper utanför schemalagd tid.

Tabell 5. Lärarledd undervisning enligt självvärderingen 2006. Timmar per vecka, grundutbildningen, genusvetenskap.*

Lärosäte	A-nivå	B-nivå	C-nivå	Summa A–C	D-nivå
Lunds universitet	8	10,5	4	22,5	4
Göteborgs universitet	7	6,4	5	18,4	4
Uppsala universitet	6	6	6	18	-
Linköpings universitet	7	8	1,8	16,8	-
Umeå universitet	7	5,5	3,9	16,4	-
Malmö högskola	6,3	5,5	4	15,8	2,2
Karlstads universitet	5,5	4,5	4,5	14,5	0
Södertörns högskola	5,1	4,1	3,3	12,5	2,5
Stockholms universitet	3,5	3,3	1,9	8,7	1,3
Genomsnitt	5,9	6	3,9	15,9	

* Schemalagda klocktimmar för lärarledd undervisning för varje student i genomsnitt varje vecka.
 - Grundutbildningen omfattar ej D-nivån.
 0 Ingen undervisning på D-nivån för närvarande.

Sammanfattningsvis är det bedömargruppens uppfattning att de genusvetenskapliga utbildningarna i allmänhet imponerar i sina strävanden att skapa pedagogiska undervisningsformer. Frukten av arbetet är intresserade och engagerade studenter. Särskilt vill vi lyfta fram de positiva effekterna av att organisera undervisningen i smågrupper på de sätt som beskrivits ovan. I

sådana grupper får studenterna goda möjligheter att lära känna varandra, utbyta erfarenheter och, inte minst, diskutera texter och tolkningar. De får tillfälle att bearbeta sin nyvunna kunskap och lockas till reflektion. I kombination med egna skrivövningar gynnas därigenom utvecklingen av såväl ett kritiskt, reflekterande förhållningssätt, som färdigheter i muntlig och skriftlig framställning. Vi ser också som särskilt positivt att studenter redan på A-nivå tränas i att producera texter. Därmed läggs en bra grund för uppsatsskrivandet på högre nivåer. Dessutom underlättar organiseringen i tutor- eller basgrupper för studenterna att träffas och diskutera texter utanför schemalagd tid, vilket torde vara en tillgång med tanke på de förhållandevis få lärarledda undervisningstimmar. Den närhet som finns mellan lärare och studenter vid många genusvetenskapliga utbildningar ser vi som en viktig resurs. Samtidigt vill vi varna för den risk för överbelastning som en alltför stor tillgänglighet hos lärarna kan medföra. Väl medvetna om den låga ”studentpeng” som tilldelas de genusvetenskapliga utbildningarna – och att denna bör höjas – menar vi slutligen att det vid vissa lärosäten finns behov av att omfördela resurser så att antalet undervisningstimmar kan ökas.

Genomströmning, samverkan, internationalisering

Genomströmning brukar mätas som kvoten mellan antalet helårsprestationer och antalet helårsstuderande. Detta är förvisso inte ett oproblematisk eller oomtvistat mått. För att ta bara två exempel: En *hög* genomströmning skulle kunna bero på att kraven är lågt satta vid examination. En *låg* genomströmning skulle kunna bero på att ämnet försökt bredda sin sociala bas genom att ge kvällskurser. (Genomströmningen är generellt sett låg på kvällskurser som en följd av bland annat att studenterna läser vid sidan av ett heltidsarbete.) Givet de andra mål som högskolan satt upp – i det här fallet *god kvalitet* respektive *breddad social rekrytering* – är det med andra ord inte på förhand givet att *hög genomströmning* är något entydigt positivt. Om vi nu ändå använder måttet kan vi konstatera att den på A- och B-nivå generellt sett är god (se tabell 6). På vissa lärosäten är den till och med mycket hög, mellan 86 och 96 procent på A-nivån vid Linköpings, Uppsala och Lunds universitet. Också på B-nivå är genomströmningen hög vid flera lärosäten. Den varierar mellan 85 och 94 procent om vi ser till lärosätena i Örebro, Södertörn, Lund, Göteborg och Umeå. På de högre nivåerna är dock variationerna stora. Också här uppvisar några högskolor höga siffror. Av tabell 6 framgår att genomströmningen på C-nivå vid Umeå, Stockholms och Göteborgs universitet är 100 procent, 91 procent respektive 91 procent. Andra har låg genomströmning. Med vårt underlag kan vi inte förklara dessa skillnader, men uppmanar utbildningar med låg genomströmning att analysera orsaker och utarbeta åtgärder. Här spelar sannolikt utformningen av processen runt uppsatsskrivande en viktig roll.

Tabell 6. Genomströmning 2005 efter lärosäte och nivå, genusvetenskap. HPR/HST, procent.

Lärosäte	A-nivå	B-nivå	C-nivå	D-nivå
Södertörns högskola	76	86	61	51
Lunds universitet	96	89	82	100
Göteborgs universitet	76	94	91	66
Malmö högskola	71	66	71	0
Stockholms universitet	70	81	91	40
Karlstads universitet	71	73	72	0
Uppsala universitet	89	70	55	-
Örebro universitet	80	85	40	0
Linköpings universitet	86	72	0	-
Umeå universitet	76	90	100	-
Medelvärde	79	81	66	37

- Grundutbildningen omfattar ej D-nivån.

Vår bedömning är att de genusvetenskapliga utbildningarnas samverkan med det omgivande samhället är god. Kontakterna är rikliga och lärarna är efterfrågade i många sammanhang. Många är aktiva i samhällsdebatten. Flera genusvetenskapliga utbildningar bedriver uppdragsutbildningar av olika slag, och anordnar föreläsningar och seminarier som är öppna för allmänheten.

Ämnena bjuder in internationella lärare och gästforskare, vars föreläsningar och seminarier som regel är öppna för studenter. Genom kurslitteraturen får studenterna ta del av internationell forskning. Däremot tycks intresset för att studera utomlands överlag vara lågt. Här menar vi att det på de flesta håll återstår en del arbete. I detta sammanhang vill vi dock särskilt lyfta fram som positivt det organiserade utbyte med Ryssland som genusvetenskapen vid Örebro universitet har etablerat inom ramen för projektet "Gender Relations and Democratic Process in Russia and Sweden. Student and Research Exchange". Samma sak gäller Uppsalas initiativ att göra det möjligt för B-studenter att utföra fältarbete i Sankt Petersburg, liksom Lunds samarbetsavtal med flera utländska universitet och medlemskap i europeisk sommarskola. Vi vill även tillägga att arbetet med Bolognaprocessen och utvecklingen av masterprogram tycks vara i full gång vid de flesta lärosätena.

Rekommendationer

Bedömargruppen rekommenderar lärosätena:

- Tillsvidareanställ fler lärare i de fall dessa är få i förhållande till antalet timanställda lärare.
- Öka antalet undervisningstimmar i de fall där detta är litet.
- Värna lärarnas tid för forskning och kompetensutveckling.
- Öka den regionala och nationella samverkan mellan de genusvetenskapliga utbildningarna, bl.a. i syfte att stärka miljöer med litet antal studenter.
- Överväg ökad profilering på högre nivåer.

- Vidta åtgärder för att öka antalet studenter på högre nivåer i de fall dessa är få.
- Förstärk metodundervisningen för att ge studenterna verktyg att genomföra empiriska undersökningar och kritiskt förhålla sig till empiriska undersökningresultat.
- Intensifiera diskussionen om utbildningens arbetsmarknadsanknytning och studenternas anställningsbarhet.
- Gör ansträngningar för att öka det internationella studentutbytet.

Studentperspektiv

I flera av självvärderingarna – och även vid platsbesöken – beskrivs den genusvetenskapliga studentgruppen som heterogen. Vissa studenter har genusvetenskap som sitt huvudämne, medan andra går andra utbildningar och läser en eller flera kurser i genusvetenskap som komplement. En tredje kategori, med en färdig utbildning bakom sig, har hunnit arbeta ett antal år, men upplever att de saknar en yrkesmässig kunskap om genus. Denna bredd – som från en pedagogisk synpunkt kan tyckas problematisk – skildras ur studenternas perspektiv som givande. Man har helt enkelt mycket att lära av varandra.

Vid de flesta lärosäten saknas formella alumniundersökningar. I stället förekommer informella kontakter med tidigare studenter, som efter avslutade studier arbetar inom varierande områden, till exempel som konsult, journalist eller inom statlig och kommunal förvaltning. Bedömargruppen anser att det är viktigt att utarbeta former för uppföljning av studenterna i ämnet. Vart tar de vägen, hur ser deras arbetsmarknad ut?

Trots heterogeniteten i erfarenheter och förkunskaper framstår studentgruppen som homogen vad gäller etnicitet och social bakgrund. Vissa lärosäten har gjort extra ansträngningar för att rekrytera en bredare studentgrupp, vilket dock har visat sig vara inte helt enkelt. Tilläggas bör att detta är ett generellt problem inom hela högskoleväsendet. I fråga om kön lockar ämnet genusvetenskap fortfarande fler kvinnliga än manliga studenter, vilket ger en ojämn könsfördelning i utbildningen. En förklaring till kvinnodominansen står att finna i ämnets historia. Genusvetenskapen är direkt utvecklad ur den kvinnoforskning som skapades av och för kvinnor som en reaktion på akademins manscentrerade och mansdominerade vetenskap. I takt med att genusvetenskapen inkluderat fler perspektiv, till exempel maskulinitetsforskning, har även antalet manliga studenter blivit fler, vilket bedömargruppen ser som positivt. I detta sammanhang bör tilläggas att vid många lärosäten dominerar de kvinnliga studenterna också vid fakulteterna som helhet.

Bakgrunden till studenternas val av lärosäten skiljer sig åt. De flesta har sökt sig till den högskola som ligger geografiskt närmast, medan andra har gjort mer aktiva val utifrån lärosätenas inriktning och profil. Gemensamt för alla genusvetarstudenter vi mött är dock att de har valt sitt ämne utifrån uppfattningen att frågor om genus är intressanta och viktiga. De menar att kun-

skaper i genusvetenskap är något som de kommer att ha nytta av inom alla livsområden, både för den egna personliga utvecklingen och inom yrkeslivet. Studenternas intresse avspeglar sig i påfallande motivation och engagemang. Här finns hög medvetandenivå, där studenter med hjälp av litteratur och lärare resonerar kring och utvecklar sitt ämne. Generellt sett tycks studenterna vara nöjda med sin utbildning och många lägger ned avsevärd tid på sina studier. Dock klarar andra sina studier på mindre tid. Oavsett orsakerna till detta finns skäl, menar bedömargruppen, att framhålla att genusvetenskap är ett kvalificerat ämne som bör kräva 40 timmars arbetsvecka.

Genomgående uttrycker studenterna stor uppskattning av lärarnas kompetens och engagemang. De säger sig också bli väl bemötta och att ha möjlighet att påverka sin utbildning. Vad gäller studenternas formella inflytande över sin utbildning kan konstateras att systemet med kursvärderingar generellt förefaller fungera väl. Hur återkopplingen sker är dock olika. Vissa lärosäten är noga med att göra muntliga uppföljningar, medan andra saknar rutiner för att återkoppla till studenterna. Vidare är det vid flera lärosäten svårt att få studenterna att engagera sig i styrande organ som ämnesråd eller institutionsstyrelser. En orsak kan vara att många genusstudenter läser ämnet som enstaka kurs, vilket inte ger den kontinuitet i studentgruppen som programstudier innebär. Detta är dock en omständighet som genusvetenskapen delar med andra ämnen.

Rekommendationer:

Bedömargruppen rekommenderar lärosätena:

- Arbeta aktivt för att bredda rekryteringen av studenter med hänsyn taget till etnicitet, social bakgrund och kön.
- Utarbeta hållbara system för formell uppföljning av hur studenterna placerar sig i arbetslivet.
- Uppmuntra aktiv studentmedverkan i styrelser, ämnesråd etc.

Forskarutbildning

Av de tio genusvetenskapliga miljöer som ingår i utvärderingen har vi granskat forskarutbildningen vid två lärosäten: institutionen för genusvetenskap vid Göteborgs universitet och Centrum för feministiska samhällsstudier vid Örebro universitet. Sedan september 2006 bedriver också Centrum för genusvetenskap i Lund forskarutbildning, en utbildning som dock inte bedömts här. Vissa av de andra lärosätena strävar efter att etablera en egen forskarutbildning i genusvetenskap.

Den forskarutbildning i *ämnet* genusvetenskap som vi fått att utvärdera är alltså inte omfattande. Samtidigt är det, som tidigare påpekats, viktigt att se att det finns andra och större forskarutbildningar inom *fältet*. Till exempel har det inte ingått i vårt uppdrag att granska Tema Genus vid Linköpings uni-

versitet (bildat 1999) eller Genusforskaruskolan i Umeå (bildad 2001).³² Tema Genus har nyligen varit föremål för utvärdering, och de nationella forskarskolorna kommer att granskas under år 2007.³³ Men om dessa institutioner räknas in kan konstateras att svensk forskarutbildning inom fältet genus har en betydande volym. Av Tema Genus tolv doktorander, varav två är män, har (hösten 2006) fyra disputerat. Av Genusforskaruskolans 45 doktorander, varav fem är män, har fem disputerat.

Tillbaka till ämnet genusvetenskap. I Göteborg fanns år 2006 fem doktorander, varav tre var anställda på osäkra villkor. Trots att utbildningen har varit godkänd sedan 2004 har institutionen bara ett bidragsrum. Ändå har utbildningen genom samarbete med Nordiska forskarskolan och genom goda internationella kontakter lyckats hålla en hög kvalitet. Flera doktorander skriver sin avhandling på engelska och har vistats utomlands, bland annat genom Marie Curie-stipendiet. Den ämnesmässiga inriktningen är enligt självvärderingen bred och utan någon specifik inriktning. Denna öppenhet – som är sympatisk – kan dock leda till problem när doktorandtjänster inrättas. Kan alla och envar som studerar genusvetenskap söka till Göteborgs forskarutbildning? Denna bredd kan också skapa svårigheter när det gäller att rekrytera kompetenta handledare. Bedömargruppen vill dock framhålla att så synes inte vara fallet för de nuvarande doktoranderna.

I Örebro inrättades forskarutbildning år 2002 med två doktorander. Till den första tjänsten sökte 26 personer och till den andra 15. Utbildningen är knuten till forskningsprogrammet *Könsrelationernas politik och historia* och därmed inriktat mot samhällsvetenskap, historia och – i vid mening – politiska studier. Forskarutbildningens profil är densamma som grundutbildningens, och de internationella kontakterna är goda.

I Göteborg omfattar forskarutbildningens kursdel 60 poäng och avhandlingen 100 poäng. Kursdelen består av obligatoriska kurser om 30 poäng och 30 poäng valfria kurser. I Örebro utgör kursdelen 40 poäng, varav 30 poäng består av obligatoriska kurser. Avhandlingen om 120 poäng är alltså mer omfattande än i Göteborg. Att doktoranderna är få innebär att några av kurserna måste planläggas ad hoc, vilket dock inte förefaller ha varit något problem. Det har funnits ett stort utbud av forskarkurser som givits i annan regi. Både i Göteborg och i Örebro ger genusvetenskapen dessutom forskarkurser som vänder sig till andra akademiska miljöer.

Vid båda lärosätena finns högre seminarier som samlas regelbundet. Hit bjuds gäster utifrån och här lägger doktoranderna fram sina avhandlingskapitel. Även doktorander från andra ämnen deltar, vilket innebär att seminarierna når en viss volym. Genusdoktoranderna uppmanas dessutom att medverka i nationella och internationella konferenser. De har ofta både interna

32. Doktoranderna i Umeå har en dubbel hemvist, dels i Genusforskaruskolan, dels i de ämnen de disputerar i, och skriver således inte sina avhandlingar inom ämnet genusvetenskap.

33. Se *Utvärdering av tematiska magister- och forskarutbildningar vid Linköpings universitet*. Rapport 2006:43 R.

och externa handledare. Både forskarutbildningen i sig och de enskilda doktoranderna har goda internationella kontakter. Doktoranderna skriver huvudsakligen monografier, flera av dem på engelska.

Efterfrågan på disputerade genusvetare är svårt att säga någonting om. Dock planerar Institutet för tematisk genusvetenskap (Genusinstitutet i dagligt tal, ett samarbete mellan Linköping och Örebro) ett projekt som ska undersöka den framtida arbetsmarknaden för studenter i genusvetenskap.

Doktoranderna i Göteborg och Örebro kan betraktas som genusvetenskapliga pionjärer vid sina lärosäten, vilket naturligtvis är något speciellt. Samtidigt vill bedömargruppen framhålla att det är viktigt att verksamheten stabiliseras och normaliseras längs vägen. Allmänt kan sägas att institutionernas doktorander är alltför få för att levande forskarutbildningsmiljö ska kunna skapas. Små akademiska miljöer riskerar leda till att forskarutbildningen blir individualistisk, inte minst eftersom det lilla antalet doktorander gör det ekonomiskt osäkert att inrätta gemensamma kurser. Allmänt sett ger större akademiska miljöer bättre förutsättningar för en kritisk massa och andra fördelar som mindre miljöer saknar. Å andra sidan har även de små miljöerna fördelar. Doktoranderna är nöjda. De har i flera fall möjlighet att få undervisa. De samarbetar på ett jämlikt sätt med andra forskare. Alla i miljön bidrar med respons och synpunkter på deras avhandlingsarbeten.

Så som situationen ser ut i Göteborg och Örebro kan vi just nu inte se några större utsikter till väsentligt fler tjänster. Antalet doktorander bör också balanseras i förhållande till antalet professorer. Däremot finns andra möjligheter att lösa de svårigheter som dessa små miljöer rymmer. Här vill vi framhålla vikten av samarbete med andra ämnen inom institutionen och med andra miljöer vid lärosätet. I Göteborg kommer en planerad sammanslagning av flera små institutioner att ge doktoranderna en större miljö. I Örebro kan forskarutbildningen samarbeta exempelvis med forskarskolan Demokratis villkor. Här har också det nära samarbetet med Tema Genus, resulterande i Genusinstitutet, skapat en större kontext och en kritisk massa för de lokala doktoranderna. Också Nordiska forskarskolan i tvärvetenskaplig könsforskning (Nordic Research School in Interdisciplinary Gender Studies) har ett omfattande kursutbud som röner stor uppskattning.

Nordiska forskarskolan är femårig och kommer att upphöra år 2009. Bedömargruppen menar att de förluster som detta innebär skulle kunna kompenseras om det inrättades ytterligare en nationell forskarskola, denna gång av finsk modell, där forskarskolan inte är placerad vid ett bestämt lärosäte, utan omfattar samtliga relevanta genusvetarmiljöer i landet. På så vis finns doktoranderna kvar i sina hemmiljöer. Denna modell skulle bidra till en kritisk massa och säkerställa att ämnet vid de större lärosätena fick en bärkraftig och kvalificerad forskarutbildning just i *ämnet* genusvetenskap. Den befintliga Genusforskskolan i Umeå, som examinerar forskare inom sina respektive moderdiscipliner, fyller däremot behovet av kvalificerade lärare och forskare inom den ämnesintegrerade genusforskningen, vilket fortsättningsvis bör till-

godoses. Genom gemensamma forskarkurser skulle ett vidare nationellt samarbete i ny form också innebära ekonomiska besparingar. I denna regi skulle även forskarkurser i genus för doktorander inom andra ämnen kunna ordnas. Inom forskningsfältet finns en lång tradition av att arrangera tvärvetenskapliga genusvetenskapliga kurser, vilket har bidragit till att genus integrerats i andra ämnen. Samtidigt är det viktigt att minnas att "mainstreaming"/integration kräver att det finns särskilda miljöer där genusvetenskapen kan utvecklas på hög nivå och där den framtida försörjningen av kompetenta lärare i *ämnet* genusvetenskap kan tillgodoses.

Att ha en forskarutbildning är betydelsefullt för grundutbildningens forskningsanknytning. Genusmiljöerna, också grundutbildningen, utvecklas och forskningsanknytningen förstärks bland annat genom närvaron av doktorander. I praktiken ser situationen så ut idag också vid de lärosäten som inte har forskarutbildning i genusvetenskap. I de flesta miljöer finns doktorander, visserligen antagna inom andra ämnen men med sin arbetsplats förlagd till genusvetenskapen. Också på andra sätt, till exempel genom att arbeta som timlärare, får doktorander en anknytning till ämnet. Ofta finns också postdoktorsforskare eller forskare inom andra projekt knutna till de genusvetenskapliga miljöerna. Detta bidrar i hög grad till att kvalificera både forskningen och utbildningen i genusvetenskap.

Vid flera lärosäten där forskarutbildning i genusvetenskap inte finns har studenter uttryckt önskemål om att gå vidare med forskarstudier. Vi menar att det är viktigt att det finns sådana möjligheter. Även om dessa studenter kommer att vara få är det angeläget att de är de mest kvalificerade. Av det skälet bör all annonsering av doktorandtjänster ske nationellt.

Rekommendationer

Bedömargruppen rekommenderar lärosätena:

- Förstärk forskarutbildningen i genusvetenskap genom att ge ekonomiskt utrymme för fler doktorander.
- Öka samarbetet mellan små genusvetenskapliga miljöer och andra miljöer vid lärosätet.
- Intensifiera det regionala och nationella samarbetet till exempel genom gemensamma kurser, utbyte av handledning och upprättande av ytterligare en nationell forskarskola, denna gång i ämnet genusvetenskap.

Göteborgs universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.
varav professorer: 2 kv.
varav docentkompetenta lektorer: 1 kv.*
varav övriga disputerade lektorer: 1 kv.*
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande : 5 kv.
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 56
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 31
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 11
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 5
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 42,4
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 29
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 10
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 3,3
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 8
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 2

* Lektorat 50 % av heltid.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Institutionen för genusvetenskap tillhörde 1994–2002 den tvärvetenskapliga temanämnden vid Göteborgs universitet men fördes sedan över till humanistiska fakulteten. I samband med bytet av fakultet förlorades en del anslag och medel, och institutionen fick ingen representation i fakultetsnämnden och dess arbetsgrupper.

Vid platsbesöket framkom att förhandlingar inletts om ett samgående inom fakulteten mellan genusvetenskap och institutionen för kultur, estetik och medier, där redan fem olika ämnen ingår: musikvetenskap, filmvetenskap, kulturvetenskap, barn- och ungdomskultur samt ”Scandinavian cultural and social studies”.

Tilldelningen av medel har ökat något, men inte lika mycket som lönekostnaderna. Från och med 2006 uppstår enligt självvärderingen för första gången på många år ett underskott. Detta trots att nya helårsstudenter (HST) tilldelades 2005 och att ett första bidragsrum erhöles året därpå för forskarutbildningen 2007. Forskarutbildningen hade då pågått sedan vårterminen 2005.

Lärarkollegiet bestod vårterminen 2006 av två professorer (100 % respektive 75 %), två universitetslektorer (båda 50 %) samt två tidsbegränsat anställda och tre timanställda lärare. De fyra tillsvidareanställda lärarnas sammanlagda undervisning motsvarade drygt en halv tjänst (65 %) på grundutbildningen och lika mycket på forskarutbildningen. De icke ordinarie lärarna stod tillsammans för knappt en halv (40 %) heltidstjänst på grundutbildningen men deltog inte i forskarutbildningen. Praktiskt taget samtliga lärare är disputerade och de tillsvidareanställda lärarna har högskolepedagogisk utbildning. För forskning och kompetensutveckling disponerar professorerna 45 procent och lektorerna 10 procent av sin tjänstgöringstid.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Ämnets lokala profil är tvärvetenskapligt ”allmängenusetenskapligt” med tonvikt på humaniora och samhällsvetenskap. Grundutbildningen i genusvetenskap ges på nivåerna A–D. Sedan 2002 ges 20-poängskurserna A och C under höstterminerna och B och D under vårterminerna. Dessutom ges återkommande A- och B-kurserna på halvfart och A-kursen på distans via nätet. Härtill kommer viss uppdragsutbildning. Söktrycket och genomströmningen är särskilt god på A- och B-nivå.

Uppsatser skrivs från B-nivå och uppåt.Handledning ges 12 klocktimmar per B-uppsats, 20 per C-uppsats och 25 per D-uppsats. På B-nivå är handledaren även examinator. Rutiner för att påskynda arbetet med D-uppsatser har enligt självvärderingen efterfrågats av studenterna.

Sedan 2001 har institutionen rätt att ge kandidat- och magisterexamen i genusvetenskap. I samband med den nya examensordningen har kursplanerna genomgående börjat revideras och masterutbildningar börjat utformas.

Undervisningen ges i form av föreläsningar, seminarier och övningar i smågrupper om 3–8 personer. Arbetet i sistnämnda så kallade basgrupper infördes på A- och B-nivå redan 2001. Examinationsformerna är individuella hemtentamina, ”open-bookstentor” där kurslitteraturen får användas och löpande tentamina där delar av en text examineras under miniseminarier med utsedda kommentatorer och skriftliga papers.

Kursvärderingar görs skriftligt efter varje delkurs och kurs, sammanställs och distribueras av studierektor och diskuteras på lärarmöten och årliga kvalitetsdagar.

Forskarutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Forskarutbildningen startade vårterminen 2005 och omfattar nu fem doktorander, alla kvinnor, varav tre av ekonomiska skäl antagits endast till licentiatexamen. De sistnämnda studerar dock på halvtid med sikte på doktorexamen. Antagningen till forskarutbildningen begränsas av tilldelningen av fakultetsmedel och bristen på externa medel. Samtliga doktorander har hittills finansierats med externa medel, men för 2007 har ett första bidragsrum beviljats. Fakulteten startade med andra ord en forskarutbildning utan att från början inrätta doktorandtjänster.

Tillgången på handledare är enligt självvärderingen god. Man ser det som ett dilemma att institutionens forskarresurser delvis är underutnyttjade på grund av för få doktorander.

Doktorexamen omfattar 160 poäng, varav avhandlingen 100 poäng. De obligatoriska kurserna omfattar 30 poäng och de valfria kurserna 30 poäng.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Genusvetenskapen vid Göteborgs universitet har en lång tradition och har spelat en pionjärroll inom fältet. En professur i kvinnohistoria tillsattes redan år 1981, och de kvinnohistoriska samlingarna grundades så tidigt som 1958 och

blev senare införlivade i universitetsbiblioteket. Det är ingen tillfällighet att Göteborg var med om att skapa den första institutionen för ämnet genusvetenskap och att den statliga satsningen Nationella sekretariatet för genusforskning kom att förläggas till Göteborg. Marken för en stimulerande miljö i Göteborg har varit väl upptrampad.

Den långa traditionen har satt sina spår i institutionskulturen, och företrädarna för ämnet är väl medvetna om betydelsen av sina historiska länkar bakåt. Institutionen präglas av stabilitet och kontinuitet, och de båda professorerna i den vetenskapliga ledningen har verkat inom ämnet i många år och har lång erfarenhet. Ämnets identitet är sålunda väl förankrad. Den lokala profilen sägs vara ”allmän-genusvetenskaplig”, vilket kan tolkas som att institutionen integrerat genusvetenskapens många olika kunskapsområden i sina kursutbud, ett förhållande som kursplaner och litteraturlistor också vittnade om. Dock framkom vid vår utfrågning en tydlig vetenskapsteoretisk och metodologisk intresseinriktning, både i den vetenskapliga ledningen och bland doktoranderna. Tydligast framträdde denna profil inom forskarutbildningen.

Grundutbildningen

Utbildningen har flera mål, bland annat att utbilda till kommande forskarutbildning, men på senare år har institutionen även orienterat sig mot att ämnet ska bli mer yrkesinriktat, dvs. en tydligare arbetsmarknadsprofil håller på att växa fram. En europeisk master i genusvetenskap och en internationell utbildning i jämställdhet finns nu på planeringsstadiet, en förtjänstfull utveckling enligt vår bedömning. Här har Göteborg en klar utvecklingspotential.

Studentintervjuerna bekräftade att lärarna är väl kvalificerade även i sin lärarpraktik och att undervisning av hög kvalitet bedrivs. Kompetensutvecklingen för lärarna är hyggligt tillgodosedd för professorerna som har 45 procent forskning i sina tjänster. Men de tio procent som lektorerna har till kompetensutveckling räcker inte till någon sammanhängande produktion. Göteborg avviker alltså inte från landet i övrigt när det gäller hög arbetsbörda för lärarna och deras svårigheter att hinna med egen forskning. Några lärare i andra ämnen med genusrelevanta forskningsprojekt har förlagt sina medel till institutionen, ett gott betyg till institutionen och ett förhållande som bidrar till att miljön bibehåller och utvecklar sin vetenskapliga kompetens.

Utbildningens innehåll svarar mot det aktuella forskningsläget inom ämnet och har stor bredd. En särskild eloge ska lärargruppen ha för sin undervisning och genomtänkta pedagogik på C-kursen där flertalet studenter klarar uppsats och kurser på en termin. Studentgruppen är nöjd med undervisningen på i stort sett alla nivåer. Lärarna sägs ha ”strålande” genomgångar och föreläsningar. Studentgruppen anser inte att kursernas innehåll och abstraktionsnivå i regel är orimligt svår. Utvärderingar hålls efter varje delkurs.

Ett problem med kursuppläggningsen är dock en metodkurs på B-nivå som studenterna uppfattar som alltför abstrakt och teoretisk och som inte är avpassad efter det uppsatsmoment som sedan följer. Här krävs en mer handfast

undervisning i själva uppsatsskrivandets praktik. Lärarna är väl medvetna om problemet och ett nytt kursinnehåll planeras nu. Vi frågar oss dock varför inte kursen lagts om tidigare eftersom missnöjet varit känt. En annan fråga som lärargruppen borde ta tag i är varför studenterna i Göteborg är ovilliga att delta i ämnesråd eller studentråd. Är det en allmän trend? Studenterna hade ingen bra förklaring till detta, men vi vill gärna framhålla vikten av att delaktighet och medinflytande för studenterna diskuteras med de berörda studentorganisationerna om det inte fungerar.

Som så många andra av de genusvetenskapliga institutionerna i landet är Göteborgsinstitutionen på väg mot en omfattande strukturell förändring. Institutionshuset ska förmodligen lämnas för nya och modernare lokaler, och förhandlingar förs om att ämnet genus ska slås ihop med institutionen för kulturvetenskap, estetiska ämnen och media. Ledningsgruppen ser positivt på denna utveckling, och processen upplevs inte som en tvångsförflyttning. Vi ser stora vinster med en sådan förändring, både vetenskapligt, rumsligt och resursmässigt. De nuvarande lokalerna lider av brist på utrymme för studenterna på grundnivå. Huset är också svårtillgängligt genom att det ständigt måste hållas låst – ett förhållande som studentgruppen högljutt klagat över. Andra fördelar med en sammanslagning vore att genus skulle få tillgång till den större institutionens resurser och kunna utveckla gränsöverskridande kurser mellan de olika ämnena. Tillsammans skulle de fem disciplinerna kunna skapa attraktiva kurser och masterutbildning i förlängningen.

Trots att genusvetenskapen i Göteborg har funnits länge och fungerat bra har institutionen inte helt sluppit den skepsis som ämnet genus ibland drabbas av. Det framkom vid utfrågningen att institutionen lätt blir "bortglömd" när det gäller information, resurser och nomineringar till fakultetens organ. Ledningen säger sig ha fått "kämpa hårt för allt", även om relationerna uppåt och ämnets status avsevärt har förbättrats under senare år. Relationen till den nuvarande fakultetsledningen i humaniora är god vilket senare bekräftas av dekanus. Övergången från en tvärvetenskaplig temainstitution till humanistisk fakultet har dock medfört att ämnets tvärvetenskapliga mål har blivit svårare att förverkliga. Självvärderingen lyfter också fram den press på den administrativa personalen som de ökande arbetsuppgifterna inneburit. En begäran om en tydligare ansvarsfördelning från universitetets sida mellan administrativ och vetenskaplig personal finns på önskelistan. Dessutom uttrycks en stark önskan om att kunna integreras i den samhällsvetenskapliga fakulteten. Genus uppfattas främst som ett ämne med samhällsrelevans, och många studenter kombinerar genusvetenskap med just samhällsvetenskapliga ämnen. En närmare knytning till denna fakultet skulle betyda att institutionen kunde få ekonomisk kompensation för den fördjupning och kompetens som samhällsvetarna nu får del av tack vare den genusutbildning som en humanistisk institution erbjuder.

Även om en del ekonomiska problem börjar bli synliga finns en framtid för genusvetenskapen i Göteborg, menar dekanus. Bedömarens samlade bild av grundutbildningen styrker detta uttalande.

Forskarutbildningen

Att institutionen i Göteborg har fått forskarutbildning har haft stor betydelse för hela verksamheten, menar ansvariga för utbildningen. Det har givit genusvetenskapen större legitimitet.Handledarna känner sig stolta över att vara med om att skapa den första generationen genusvetardoktorer. Och nog har det behövts pionjärande och kreativitet för att åstadkomma den modell som nu praktiseras. Forskarutbildning har alltså pågått i ett par år utan att några fakultetsmedel till doktorandtjänster har funnits (förrän ett bidragsrum inrättades fr.o.m. 2007). I stället har problemen lösts med olika modeller. Fakulteten har tydligen velat stödja den entreprenörsvilja som vuxit fram underifrån: kompetenta handledare finns, behöriga doktorandkandidater med avhandlingsämnen finns, lokaler finns – varför inte starta verksamheten, tycks man ha resonerat. Eftersom de tillgängliga medlen och stipendierna inte har räckt till full finansiering i fyra år har fakulteten antagit tre (av fem) doktorander endast fram till licentiatexamen.³⁴ Även om det är förtjänstfullt att stödja lokala initiativ och det tydligen enligt regelboken är möjligt att arrangera utbildningen på detta sätt, måste ändå ett frågetecken sättas inför den här typen av lösning. Modellen kan bädda för kommande problem och ännu mer osäkra förhållanden för doktoranderna.

Det är för tidigt att fullt ut bedöma forskarutbildningen i Göteborg eftersom verksamheten endast har hållit på i två år. Forskarstuderande måste kunna erbjudas en intellektuellt stimulerande miljö, och det underlättas om det finns många studeranden och många seniora forskare i lärolaget. Trots problem med miljöns storlek ser det ändå lovande ut för Göteborg. Doktoranderna tar stort ansvar för både undervisning och sina avhandlingsarbeten. För att avhjälpa den småskalighet som blir naturlig vid en liten institution med få doktorander har ledningen satsat på samarbete med andra institutioner och på att skapa internationella kontakter. Institutionen är ansluten till europeiska nätverk som Athena och som partner i Nordiska forskarskolan i tvärvetenskaplig könsforskning. Nordiska genusforskarkurser med kvalificerade lärare från hela Norden och inslag av internationell kompetens, har varit ett uppskattat inslag i utbildningen. Doktoranderna är nöjda med sin handledning och det täta samarbetet mellan handledare och doktorander liksom sin studie- och arbetsmiljö. Institutionens egna seminarier är uppskattade. Doktoranderna uppmuntras att bevista utländska konferenser, och flera skriver sina avhandlingar på engelska. Doktorandgruppen framstår som en viktig aktör när det gäller möjligheterna att påverka sin egen utbildning och vara delaktig i den intellektuella miljön.

34. Från och med år 2007 har förhållandena ändrats för två av de halvtidsstuderande doktoranderna, och ytterligare medel för en ny heltidsdoktorand erhållits.

Slutsatser och rekommendationer

Utbildningen i Göteborg håller hög kvalitet med god genomströmning, bra progression i kursupplägget och bra struktur på uppsatspedagogiken. Lärarna är välutbildade och framstår som ambitiösa och engagerade. Det finns ett fokus på framtiden genom att institutionen alltmer riktar in sig mot masterutbildningar, internationalisering och yrkesförberedande inslag. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömaregruppen:

- Upprätta en gemensam policy för utbildning och forskning, till exempel i form av ett forskningsprogram där den lokala profilen lyfts fram och används för att även fortsättningsvis garantera god studentrekrytering.
- Säkerställ genusvetenskapens kontinuitet och utveckling även efter de pensionsavgångar som blir aktuella inom några år.
- Ge ekonomiskt utrymme för fler doktorander.
- Praktisera en stramare antagningsprocess där antagning av licentiatdoktorander undviks.
- Värna ämnets identitet i den förestående omorganisationen.
- Lägg om metodkursen på B-nivå som planerat.
- Fördela ansvaret tydligare i den vetenskapliga och administrativa ledningen

Örebro universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.*
varav professorer: 1 kv.
varav docentkompetenta lektorer: 0
varav övriga disputerade lektorer: 3 kv.*
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande : 2 kv.
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 38
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 7,5
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 2,2
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 0
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 30,5
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 6,4
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 0,9
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 0
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 0
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 0

* Exkl. en projektanställd lektor (20 % av heltid).

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Undervisningen i genusvetenskap inleddes 1978 med 20-poängskursen ”kvinnan i samhället” vid dåvarande Högskolan i Örebro (från 1999 Örebro universitet). Verksamheten organiserades 1988 i Forum för kvinno- och jämställdhetsstudier men omdöptes snart till Kvinnovetenskapligt forum, som i sin tur ersattes av Centrum för feministiska samhällsstudier (CFS) 2004. Namnet på ämnet ändrades då från kvinnovetenskap till genusvetenskap.

Genusvetenskap ingår i samhällsvetenskapliga institutionen (SAM) tillsammans med ämnena kulturgeografi, statskunskap och sociologi samt blockämnet samhällskunskap. I institutionsstyrelsen är samtliga ämnesgrupper representerade. Verksamhetschef är prefekten, som är direkt underställd rektor.

Enligt självvärderingen har denna flerämnesinstitution varit mindre fördelaktig för ämnet genusvetenskap. Samtidigt som ämnet varit under uppbyggnad har institutionen ställts inför hårda krav på ekonomiska nedskärningar. Det har bland annat lett till att kurser har ställts in, antalet lärartimmar per kurs har skurits ner och lärare har fått ta på sig andra uppdrag eller tvingats ta tjänstledigt. Inför hösten 2006 minskade för första gången antalet sökande till A-kursen samtidigt som krav på periodisering av B- och C-kurserna medför att ingen av de senare ges läsåret 2006/07.

Lärarkollegiet bestod vårterminen 2006 av fyra tillsvidareanställda lärare: en professor i genusvetenskap/docent i statsvetenskap (100 %) och tre lektorer (tillsammans 225 %) som disputerat i sociologi, historia respektive statsvetenskap. Förutom tid för administration, egen forskning och viss tjänstledighet motsvarade deras sammanlagda undervisning på grundutbildningen omräknat till heltid knappt en tjänst och på forskarutbildningen ungefär en halv

tjänst. Ämnets båda doktorander har tidigare haft 20 procent undervisning men deltar inte för närvarande.

För kompetensutveckling och forskning får lektorerna inom tjänsten disponera motsvarande 20 procent av undervisningstimmar.

Tillsammans med Tema Genus vid Linköpings universitet etablerade Centrum för feministiska samhällsstudier våren 2006 Institutet för tematisk genusvetenskap (genusforskningsinstitutet, GI). Syftet är att utveckla samarbetet mellan de båda enheterna och stärka forskarutbildningsmiljön i genusvetenskap. Det innebär en fördjupning och institutionalisering av det samarbete som redan äger rum inom Nordiska forskarskolan i tvärvetenskaplig könsforskning.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Ämnets lokala profil är historisk-samhällsvetenskaplig med inriktning på politik i vid bemärkelse. I självvärderingen talas om ”kvinnors och mäns livsvillkor historiskt och i nutid” men också om ”könsrelationernas politik och historia”. Med politik avses dels statspolitiken, dels arbetslivets och organisationernas politik samt det personligas politik.

Grundutbildningen i genusvetenskap ges på nivåerna A–D. Av ekonomiska skäl har delvis en periodisering framtvungits. A-kursen ges varje termin, B-kursen vårterminen -06 och höstterminen -07, C-kursen gavs senast höstterminen -05 och D-kursen utlystes till vårterminen -05 men ställdes in. Genusvetenskap ingår även med en 5-poängskurs i sociala omsorgsprogrammet och som valbart huvudämne i programmet för samhälls- och beteendevetenskap. Genusvetenskap ger också behörighet till lärarprogrammet 60 poäng. Dessutom ges en gång per läsår en engelskspråkig 5-poängskurs för utländska studenter och doktorander. Uppdragsutbildning förekommer sporadiskt i mindre omfattning.

Uppsatser skrivs från B-nivå och uppåt. För B-uppsatsen, som kallas självständigt arbete (6 poäng), ges 12 handledningstimmar och för C-uppsatsen (10 poäng) 16 timmar. Sedan 2003 har tre C-uppsatser godkänts, och någon D-uppsats (10 poäng) har aldrig lagts fram. Magisterexamen med ämnesdjup i genusvetenskap inrättades 2005 men hittills har ingen student examinerats.

På B-kursens första delkurs har en modifierad form av problembaserad (PBL) undervisning införts. Fokus ligger på hur författare i olika discipliner gör sina genusvetenskapliga undersökningar med avseende på teori, metod, källmaterial och frågeställningar.

Rutiner för hantering av kursvärderingar finns för hela universitetet, och på institutionen samlas och diarieförs samtliga kursvärderingar. Inom genusvetenskapen diskuteras samtliga kursvärderingar i ämnesgruppen.

Forskarutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Forskarutbildningen startade vid årsskiftet 2002/2003 med två doktorander som först antagits som doktorander i statsvetenskap vid Örebro universitet. Vid

platsbesöket 2006 framkom att de båda doktoranderna planerade att disputerade 2007 respektive 2009. För seminarier m.m. ingår de båda doktoranderna i större grupper inom bland annat Centrum för feministiska samhällsstudier och Genusforskningsinstitutet. De har även byggt upp egna forskningsspecifika nätverk.

Antagningen till forskarutbildningen begränsas av tilldelningen av fakultetsmedel och bristen på externa medel. Doktorsexamen omfattar 160 poäng, varav avhandlingen 120 poäng. De obligatoriska kurserna omfattar 30 poäng och de valbara kurserna 10 poäng. Inom ramen för institutionstjänstgöringen får doktoranden genomgå 5-poängskursen inledande högskolepedagogisk utbildning, vilken dock inte får ingå i examen.

Enligt självvärderingen är tillgången på handledningsresurser god. Doktoranderna har både huvudhandledare och biträdande handledare. En av doktoranderna har fått tillgång till extern handledning.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Örebro universitet har en lång tradition av undervisning i genusvetenskap på olika nivåer. Under många år har man också givit forskarkurser i ämnet. När forskarutbildningen inrättades år 2001 var marken således väl beredd. Detta mångåriga och kontinuerliga arbete har resulterat i en genomarbetad profil som faller innanför det samhällsvetenskapliga och historiska området. Den bygger på en kreativ utveckling av ett traditionellt politikbegrepp och väver samman teorier om det privata och offentliga, det personliga politiken och arbetslivet. Ämnets profil har utvecklats med utgångspunkt i såväl teoretisk som empirisk forskning och har även väckt intresse utanför Sveriges gränser. Den har dessutom bidragit till att skapa en kontinuitet mellan grundutbildning och forskarutbildning.

Grundutbildning

Tack vare Örebros tydliga och genomarbetade profil håller grundutbildningen en hög nivå. Vidare har ämnets långa tradition av att erbjuda kurser samt kontinuiteten i lärarkåren främjat dess ambitioner och profil så att utbildningen idag uppvisar både fokus och progression. Litteraturen är väl genomtänkt. Relativt nyanställda yngre lärare bidrar till att förstärka ämnets etablerade profil. På det viset säkras forskningsanknytningen. Grundutbildningen drar nytta av CFS:s goda internationella kontakter som riktar sig både mot väst (USA) och öst (Ryssland).

Pedagogiskt sett fungerar föreläsningar och seminarier där problembaserad undervisning tillämpas tillfredsställande. Detsamma gäller uppsatsskrivandet på B-nivå, som följs upp av en delkurs (4 poäng) där studenterna läser avhandlingar i syfte att analysera struktur, användandet av teori och metod etc. Detta förefaller vara en god förberedelse för C-kursen och C-uppsatsen. På seminarierna tränas skriftlig och muntlig framställning. Också här är progressionen

god. Kursvärderingar förekommer och används till att justera undervisningen när det behövs.

Ämnet har dock problem i form av ekonomiska nedskärningar och få studenter. På A-nivå fungerar det väl, men alltför få studenter går vidare till B-nivå och ännu färre till C-nivå. Detta innebär att antalet C-uppsatser blir alltför lågt.

När Högskolan i Örebro blev universitet år 1999 inleddes en expansionsfas, som dock avtog under 2003. Därefter följde en rad nödår för hela universitetet, som nu sägs ska avlösas av goda år. Under denna tid förefaller dock genusvetenskapen ha klarat sig väl. Ämnet har varit inställt på att spara och har i detta sammanhang bidragit med nya initiativ, en bedömning som fakultetsledningen delar. En väg har varit att försöka integrera genusvetenskapen i andra ämnen, vilket dock inte har varit enkelt då företrädarna för dessa ämnen ansett sig själva ha tillräcklig genuskompetens. Vidare har ett samarbete inletts med Mälardalens högskola (som har en A-kurs i genusvetenskap), vilket kan komma att stärka grundutbildningen och ge ett större studentunderlag i Örebro, i synnerhet för B-nivån men också för C-nivån. Så även om situationen för närvarande är bekymmersam finns ljusare utsikter.

I Örebro förefaller studenterna allmänt sett vara nöjda. För dem som vill gå vidare i studierna är det dock ett problem att kurserna är periodiserade. Studenterna efterlyser också större kontinuitet mellan kurserna liksom fler inslag av etnicitetsperspektiv. Slutligen är studenterna bekymrade över att de ekonomiska nedskärningarna kan leda till färre lärarledda timmar. Och visserligen uppskattar lärarna att undervisa i ämnet, men de framhåller också att nedskärningarna har inneburit en ökad arbetsbörda. Några av dem har varit med om att bygga upp genusvetenskapen under många år, även om det över tid också har tillkommit nya krafter.

Forskarutbildning

Centrum för feministiska samhällsstudier har en lång tradition av att erbjuda doktorandkurser, senast i samarbete med Nordisk forskarskola för tvärvetenskaplig könsforskning (2006). Dessa kurser lockar studenter från hela Norden och resten av Europa. Högre seminariet vid CFS fungerar väl.

Bedömarens intryck är att CFS:s två doktorander trivs med sin utbildning och kommer att bli färdiga i tid. Båda skriver om icke-svenska förhållanden och kommer att publicera sina avhandlingar på engelska. CFS har lyckats etablera doktorandseminarier som lockar doktorander från andra ämnen. Kurskraven fylls genom individuella läskurser och externa kurser. Den internationella miljön är god. Den ena doktoranden har en praktikplats i EU, medan den andra är knuten till centrala sinologiska miljöer i Norden och har vistats i Kina. De lokala handledarresurserna är goda, och vid behov hämtar man särskild expertis utanför lärosätet.

Volymen på forskarutbildningen är som framgått anspråkslös med sina två doktorandtjänster. Det är särskilt olyckligt eftersom Örebro som enda univer-

sitet skapade extra kringresurser i form av fyra doktorandtjänster när genus-professuren inrättades. Vid detta tillfälle var dock undervisningsdelen på CFS i stort behov av tillsvidareanställda lärare, och två doktorandtjänster omvandlades därför till två halva lektorat. Eftersom kringresurserna nu skurits ned till tre – och två tjänster redan omvandlats till lektorat – finns risk för att Örebro i fortsättningen bara får en doktorandtjänst. Det vore olyckligt för verksamheten.

Den höga vetenskapliga nivån förefaller dock säkerställas bland annat genom Genusforskningsinstitutet, det samarbete med Tema Genus i Linköping som institutionaliserades vid årsskiftet 2005/2006. Tanken är att samarbetet ska omfatta forskning, forskarutbildning och masterutbildning. En vision är en framtida forskarskola. Dessutom har institutet tagit initiativ till att undersöka kvalifikationer och arbetsmarknad för studenter inom genusvetenskaplig forskar- och masterutbildning. Konkret sett har Genusforskningsinstitutet två forskarseminarier per termin.

Tillsammans har genusmiljöerna i Linköping och Örebro beviljats Vetenskapsrådets medel för starka forskningsmiljöer för projektet ”Gendering Excellence – GEXcel: Towards a European Centre of Excellence in Transnational and Transdisciplinary Studies of Changing Gender Relations, Intersectionalities and Embodiment” (från 2007). Målet är att etablera ett europeiskt institut för avancerad genusforskning. Bedömaregruppen anser att det finns reell grund för att knyta stora förväntningar till detta samarbete. Vidare är det vår uppfattning att Genusinstitutet kommer att kunna stärka den lokala forskarutbildningen och forskningsmiljön genom att åstadkomma en synergieffekt i relation till utbildningen på högre nivåer och till forskning.

Det finns också anledning att hysa förhoppningar inför de aktuella planerna på ett samarbete med Örebro universitets professor i genushistoria och med forskarskolan Demokratins villkor.

Slutsatser och rekommendationer

Vid Örebro universitet har genusvetenskapen en klar, genomarbetad profil som återkommer både i grundutbildningen och i forskarutbildningen. Både studenter och lärare är nöjda och ämnet har stöd i fakultetsledningen. Problemet har funnits på det viset att det inte är helt lätt att hävda sig som ett litet ämne, men den aktuella omorganisationen kan möjligen bidra till att lösa några av dessa problem. Varken grundutbildningen eller forskarutbildningen har stor volym. Detta problem kan dock avhjälpas genom samarbete med annan grundutbildning och forskning. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömaregruppen:

- Sträva efter att bli en stark forskningsmiljö inom Örebro universitets strategiska satsningar.
- Prioritera också fortsättningsvis samarbetet med Tema Genus i Linköping rörande doktorandstudier, excellensprojektet och en masterutbildning.
- Ge ekonomiskt utrymme för fler doktorander.

- Öka samarbetet inom lärosätet med integrering med andra program/kurser, med forskarskolor och med professorn i genushistoria.
- Diskutera hur övergången från A till B- och C-nivå kan förbättras.
- Diskutera hur C-uppsatspedagogiken kan förbättras så att flera studenter blir färdiga på C-nivå.
- Intensifiera samarbetet med Mälardalens högskola och eventuellt andra högskolor.

Karlstads universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 5 kv.
varav professorer: 1 kv.*
varav docentkompetenta lektorer: 1 kv.
varav övriga disputerade lektorer: 2 kv.**
varav adjunkter: 1 kv.***
Forskarstuderande : 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 59,6
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 5,5
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 2,5
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 0
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 42,3
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 4
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 1,8
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 0
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 0
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 0

* Professor/ledare (50 %) för Centrum för genusforskning med tjänsten förlagd i religionsvetenskap.

** Varav en odisputerad lektor.

*** Tjänstledig för uppdrag som avdelningschef 80 % samt 20 % ordförande i jämställdhets- och mångfaldskommittén.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Genusvetenskapliga studier vid Karlstads universitet började 1990 inom Jämställdhetscentrum (JC), och ämnet genusvetenskap bildades. Namnbyte från Jämställdhetscentrum till Centrum för genusforskning (CGF) ägde rum den 1 januari 2006. Organisatoriskt hör verksamheten till avdelningen för humaniora och genusvetenskap vid den estetisk-filosofiska fakulteten, efter att 1999–2005 ha tillhört den samhällsvetenskapliga institutionen. Flera uppdrag har övertagits från JC, inte minst en aktiv koppling till universitetets interna jämställdhetsarbete.

Kopplingen mellan ämnet genusvetenskap och CGF ger ämnet en stabil såväl vetenskaplig som ekonomisk bas. Inkomster från interna och externa uppdrag har delvis kompenserat förluster i samband med ett minskat söktryck på B- och C-nivån. På A-nivån har söktrycket ökat under senare år, men vid platsbesöket hösten 2006 konstaterades en minskning även där.

Tillsvidareanställda lärare var vårterminen 2006 en vetenskaplig ledare för CGF (50 %, professor i tros- och livsåskådningsvetenskap, dekanus), en docent i sociologi (100 %), en lektor i företagsekonomi (100 %), en lektor i socialt arbete (100 %) och en adjunkt i genusvetenskap (tjänstledig, avdelningschef). Deras tjänstgöring motsvarade tre och en halv heltidstjänster, varav en tjänst ägnades åt undervisning på grundutbildningen och resten åt bland annat administrativa uppdrag och egen forskning. Härtill kom fyra tidsbegränsat anställda och timanställda, vars undervisning på grundutbildningen motsvarade sammantaget drygt en heltidstjänst.

Samtliga ordinarie lärare bedriver egen forskning parallellt med undervisningen, och flertalet har genomgått universitetets högskolepedagogiska kurs, 10 poäng. För kompetensutveckling och forskning i tjänsten disponerar såväl tillsvidareanställda lärare som vikarierande lärare och timlärare motsvarande 20 procent av undervisningstimmarerna.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Vid platsbesöket framhölls att genusvetenskapens profil i Karlstad är mångvetenskaplig. Den omfattar nivåerna A–D och sedan 1999 har ämnet kandidat-examensrätt. Planer finns på en yrkesförberedande masterutbildning tillsammans med andra ämnen och andra universitet.

Antalet studenter på C- och D-nivå är mycket lågt. På C-nivån läste höstterminen 2006 sju studenter. D-nivån fanns fram till våren 2006 endast som ett erbjudande men fick då sin första och hittills enda student. Inga kurser ges på distans. Uppsatser skrivs på B-nivå och uppåt. B-uppsatsen ger 5 poäng, C- och D-uppsatserna vardera 10 poäng.

En översyn av hela grundutbildningen har nyligen genomförts. A-kursen har omarbetats efter att tidigare ha ansetts vara alltför kompakt. Kursvärderingar i form av enkäter görs efter varje delkurs och följs upp i ämnesrådet två gånger per termin.

Undervisningsmetoder och examinationsformer anpassas alltmer till det på delar av A-nivån hösten 2005 införda så kallade tutorsystemet (kontinuerlig uppföljning av kurslitteraturen och diskussion i smågrupper med läraren som tutor). Systemet har hämtats från genusvetenskapen vid Stockholms universitet. På en av delkurserna på B-nivån introducerades redan 1997 metoden att använda problembaserat lärande. På A-nivån genomförs fältstudier och studiebesök.

Centrum för genusforskning saknar forskarutbildning i ämnet, men bedriver seminarie- och konferensverksamhet som är öppen för doktorander inriktade på genusforskning inom andra ämnen. Doktorander deltar också som lärare på grundutbildningen vid CGF.

Bedömgargruppens samlade intryck och bedömningar

Fastän genusvetenskapen i Karlstad har genomgått en professionaliseringsprocess, bytt namn och inriktning och orienterat sig mer mot forskning och akademisk grundutbildning på senare år, verkar vissa positiva inslag av traditionen från det äldre Jämställdhetscentrum finnas kvar. Centrum för genusforskning har fortfarande en påfallande talang för att anordna uppdragskurser och fristående kurser som vänder sig till en publik utanför universitetet.

Förmågan till social kompetens och det entreprenörskap som bedrivs utanför universitet, har varit en tillgång för den ”nya” genusvetenskapen vid Karlstads universitet. Det har bidragit till att verksamheten kunnat gå runt ekonomiskt och skapat good-will gentemot universitetsledning och det omgivande samhället. Det är alltså ingen tillfällighet att genus har blivit ett profilområde

vid universitetet. Att alla grupper vi intervjuade vid platsbesöket framhöll denna profil uppfattade vi som att ämnet har legitimitet och möts med respekt på alla nivåer. Karlstad är ett bra exempel på hur lokala förutsättningar kan ge ett ämne status, här profilerade i både termer av akademisk status och nytta. Ämnet är välskött och har under längre tid haft god vetenskaplig ledning, något som bidragit till att enheten har fått externa forskningsmedel.

Utbildningen karaktäriseras av en bredd där genusvetenskapens olika kunskapsområden integreras: feministisk teori, mansforskning, queer, gay and lesbian studies, jämställdhetspolitiska studier, etc. Teoretisk och metodologisk *pluralism* var begrepp som ofta återkom vid vårt platsbesök, liksom i självvärderingen – ett led i att etablera ett samspel mellan det policyskapande jämställdhetsmålet, den akademiska traditionens vetenskapliga krav och den feministiska vetenskapskritiken. Intrycket blev att denna integrering hade lyckats väl och givit ämnet en stabil ämnesidentitet.

Studenterna utbildas till att kunna gå vidare till högre studier, men också för ett kommande yrkesliv inom utbildning, vård, omsorg, för personalbefattningar, organisationsledning, handläggarpuppdrag etc. En yrkesförberedande masterutbildning tillsammans med andra ämnen planeras på sikt. Medvetenheten i ledningen att göra utbildningen mer yrkesinriktad och utbilda för en framtida arbetsmarknad ser vi som en förtjänstfull utveckling, men än så länge är anpassningen till en profilerad yrkesutbildning ganska otydlig och här bör mer fokuserade diskussioner föras.

Den lokala profilen i Karlstad är ”allmängenusvetenskaplig”, som i Göteborg, dvs. alla delar av kunskapsfältet integreras i kurserna. Eftersom några av lärarna hör hemma inom ämnet religionsvetenskap trodde vi inledningsvis att den lokala profilen redan på grundutbildningsnivå skulle präglas av detta ämne. Så är dock inte fallet. Ledningsgrupp och lärare har medvetet valt att inte ta ett sådant steg, bland annat därför att fristående kurser i ämnet inte har lockat tillräckligt många sökande. Eftersom andra genusvetenskapliga centra inte har motsvarande religionsvetenskapliga kompetens är det dock bedömargruppens mening att en sådan lokal profil med tiden skulle kunna bli ett särmerke och en utvecklingspotential.

Studenterna blir undervisade av lärare med hög kompetens. Kompetensutvecklingen har varit omfattande under de senaste åren och lärarna har kunnat disputerat vid sidan av sitt utbildningsuppdrag. Många har arbetat länge inom enheten, varit delaktiga i ämnets utveckling och utgör en väl sammansvetsad grupp. De har också varit skickliga i att dra till sig externa medel vilket betyder att de har möjlighet att ytterligare stärka ämnets forskningsanknytning. Centrum för genusforskning har också ett plus genom ett gemensamt forskningsprogram som bildar en vetenskaplig plattform för undervisning, forskning och lärarnas kompetensutveckling.

Eftersom de tillsvidareanställda lärarna delvis forskar, delvis har ledningsuppdrag skapas luckor i schemat som fylls upp av ett antal vikarier och timlärare, varav de flesta också är disputerade. Deras situation är dock mindre

bra; deras anställningsvillkor präglas av stor osäkerhet, då studentantal och uppdragskurser årligen avgör budgetramen. Antalet studenter som sökt till Karlstads universitet överhuvudtaget var denna termin (nov 2006) mindre än någonsin, även om genus inte var det ämne som drabbats värst. Vår bedömning är att detta informella och icke-kalkylerbara system måste leda till pressade arbetsförhållanden för timplärarna vilket på sikt inte heller är bra för undervisningsklimatet.

Undervisningen håller ändå god kvalitet – **studenterna är nöjda med sin** undervisning, särskilt tutorsystemet, och genomströmningen på A-nivå har tydligt förbättrats efter att denna form av inläring och examinering har införts. A-kursens innehåll har lagts om efter att en tidigare utvärdering påpekat att den var alltför kompakt. Undervisningen startar nu i ”sakernas tillstånd”, till exempel i genomgång av empiriska data om män och kvinnors samhällsvillkor, och sedan stiger abstraktionsnivån allt eftersom vilket gör den teoretiska litteraturen lättare att ta till sig.

Studenterna i Karlstad är mer yrkesinriktade än på flertalet andra lärosäten, även om de medvetna entusiasterna för ämnet också finns här. Studenterna menar att ”en kurs i genusvetenskap är en god merit när man söker jobb”. A-kursen ger kunskaper som är viktiga att ha med sig i yrkeslivet, och den kan lätt kombineras ihop med andra ämnen och program. ”I Karlstad måste kunskapen upplevas som nyttig”, påpekar en student. Kurslitteraturen svarar i stort mot det aktuella forskningsläget inom ämnet, men vi anser att A-kursen fortfarande verkar lida av en viss spretighet med alltför många kortfattade texter som lätt kan leda till snuttifiering. Studenterna blir väl informerade om forskningsläget i ämnet och får inblickar i lärarnas egen forskning. De anser sig befinna sig i en miljö där kritiskt tänkande premieras och olika slags synpunkter öppet ventileras.

Ett problem med utbildningen är att söktrycket på B-, C- och D-nivå är alltför svagt. Det ska ses i ljuset av att A-kursen har en sådan bredd att den är attraktiv nog för de flesta som vill förkovra sig för ett kommande yrke. Avsaknaden av forskarutbildning gör att ämnet ännu inte riktigt erhållit full disciplinstatus i studenternas ögon. I förlängningen kan det bli svårare att upprätthålla ämnets position om utbildningen mest reduceras till en A-kurs. Här föreligger en viktig uppgift att få studenterna att stanna kvar längre inom ämnet. Glädjande nog märks en liten förbättring i söktrycket till fortsättningskurserna under kommande termin.

Slutsatser och rekommendationer

Genusvetenskapen i Karlstad får näring av en livaktig centrumbildning med omfattande kontakter och organiserat samarbete med andra samhällsaktörer. Ämnet sköts väl och har utvecklat ett bra arbetsklimat, har god vetenskaplig ledning och stöd i universitets- och fakultetsledning. Forskningsresurser har tillförts och ett gemensamt program håller ihop undervisning, forskning och

lärarnas kompetenshöjning. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Överväg om den lokala profilen kan göras tydligare, eventuellt med inriktning mot religionsvetenskap.
- Utveckla strategier för att förbättra rekryteringen till fortsättnings- och påbyggnadskurserna.
- Låt planerna på en yrkesinriktad master få mer konkreta former, gärna i samarbete med andra ämnen.

Linköpings universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 2 kv.*
varav professorer: 0
varav docentkompetenta lektorer: 0
varav övriga disputerade lektorer: 2 kv.*
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande: 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 17,5
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 18,3
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 2,5
Helårsstudenter på D-nivå 2005: -
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 15
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 13,1
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 0
Helårsprestationer på D-nivå 2005: -
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 0
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: -

* Varav Forumss föreståndare (25 % administration, 25 % undervisning).

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning bildades 1985. År 1986 gavs den första 20-poängskursen i kvinnovetenskap, kvällstid och på halvfart. 1995 växte utbildningen till att omfatta C-nivå, och 1998 gavs den första helfartskursen.

Att enheten 2005 bytte namn till Forum för genusvetenskap och jämställdhet (Forum) beskrivs som ett uttryck för en perspektivförskjutning från kvinnovetenskap till genusvetenskap samt för en betoning på enhetens uppdrag att verka för jämställdhets- och genusperspektiv på universitetet. Vid samma tid hade enheten också etablerat en arbetsfördelning med Tema Genus (inrättat 1998) som innebär att Tema Genus bedriver forskning medan Forum förutom sitt grundutbildningsuppdrag arbetar med jämställdhetsfrämjande och samverkan. Uppdraget är alltså trefaldigt: dels att undervisa i genusvetenskap på nivåerna 1-3 (A-C) samt på andra fristående kurser, dels att ge föreläsningar på programutbildningar utifrån behov och att arbeta med jämställdhets- och genusfrågor genom internutbildning, seminarier, öppna föreläsningar och andra arrangemang i samverkan. Slutligen ska Forum också ge extern utbildning inom jämställdhet och genusvetenskap.

Forum för genusvetenskap och jämställdhet fungerar som en fakultetsövergripande centrumbildning. Organisatoriskt är enheten sedan 1998 knuten till temainstitutionen, efter att tidigare ha varit direkt underställd rektor; en ordning som innebär att temainstitutionen har personalansvar för Forums anställda. Rektor utser Forums styrelse, som består av representanter från universitetets fyra fakulteter samt av student- och fackrepresentanter.

För sitt grundutbildningsuppdrag uppbär Forum medel från fakulteten, medan jämställdhetsarbetet finansieras av universitetet. Från att ha haft ett

högt söktryck fick Forum höstterminen 2006 känna av en kraftig sänkning av antalet sökande, men redan vårterminen 2007 ökade återigen söktrycket.

Forum för genusvetenskap och jämställdhet har dels en fast anställd lektor/kursansvarig för genusvetenskap (100 %), och dels en lektor/föreståndare (50 %), vars tjänster delas mellan undervisning och administration. Deras sammanlagda tid för undervisning på grundutbildningen motsvarar knappt en heltidstjänst (70 %). Till 10 procent är den förstnämnda lektorn tjänstledig och har ytterligare 10 procent forskning i tjänsten. I den övriga delen av tjänsten ingår administrativt arbete med kurser, kursutveckling, konferenser, annan intern och extern undervisning samt egen kompetensutveckling. Härtill kommer sex timlärare med sammanlagt knappt en halv tjänst (40 %) undervisning, de flesta disputerade eller doktorander från andra institutioner och enheter vid universitetet. Här kan särskilt nämnas samarbetet med Tema Genus.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Den lokala profilen för Forum för genusvetenskap och jämställdhet skildras som tvärvetenskaplig, även om fokus ligger på humaniora och samhällsvetenskap.

Vårterminen 2006 gavs A- och B-kurser i genusvetenskap – däremot ingen C-kurs, som i stället gavs höstterminen 2006. Under hösten 2006 gavs också en halvfartskurs (10 poäng) och en uppdragskurs (5 poäng) samtidigt som enheten planerade för fler halvfartskurser inför vårterminen 2007. Tillsammans med Tema Genus, Tema Teknik och social förändring samt avdelningen för genus och medicin vid Hälsouniversitetet i Linköping har Forum lämnat ett förslag till breddmagisterexamen *Genus, vård och välfärd* (40 poäng). I avvaktan på universitetets tolkning av den nya examensordningen ligger dock denna på is. Någon distansutbildning ges inte.

Forum strävar efter att undervisningen ska vara varierande: föreläsningar, seminarier, presentationer, inlämningsuppgifter, grupparbeten och rollspel. Ofta förenas dessa olika former i ett och samma undervisningstillfälle. Även examinationsformerna varierar. Hemtentamen är den vanligaste formen, men även tvärgruppsredovisning och grupptentamen förekommer.

På B- och C-nivå skriver studenterna uppsats omfattande 5 respektive 10 poäng. På B-nivå ingår en teori- och metodkurs om 4 poäng. Efter önskemål från studenterna har man efter självvärderingens färdigställande infört en metodkurs också på C-nivå.

Kursvärderingar görs efter varje delkurs och helkurs på särskilda utvärderingsblanketter. Informationen sammanställs och delges studenterna via den interna kurssidan på nätet.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Forum för genusvetenskap och jämställdhet vid Linköpings universitet utmärker sig genom sitt tredelade uppdrag: att bedriva grundutbildning i genusvetenskap, att utgöra en jämställdhetsresurs för hela universitetet och att arbeta

med uppdragsutbildning. Verksamheten är således bred och sker i samverkan med många. Eftersom Forum är en liten enhet ställer detta höga krav på personalen. De tre uppgifterna leder också till att man har tre instanser att förhålla sig till: fakulteten, rektor samt temainstitutionen. Utan att bedöma uppdraget uppfattar bedömargruppen organisationen som tungrodd och anser att den skulle behöva förenklas och effektiviseras.

Forum har två tillsvidareanställda lärare, båda med god kompetens, varav den ena (föreståndaren) innehar sitt uppdrag på deltid. Arbetsbördan blir därför stor på den tjänstgörande lektorn. Inom några år kommer också en generationsväxling att bli aktuell. Bedömargruppen menar att det i denna situation är viktigt att ha framförhållning och inte vänta för länge med att diskutera framtida organisation och tjänstestruktur.

Givet dessa anställningsförhållanden sköts undervisningen till stor del av inhyrda lärare. Många av dessa kommer från Tema Genus, som Forum har ett gott och nära samarbete med. Lärarna har hög kompetens och trivs bra, mycket beroende på att de kan undervisa inom sina specialområden. Detta leder i sin tur till att studenterna får en utbildning med god forskningsanknytning. Timlärarna anser också att det är en kreativ miljö, inte minst på grund av de vetenskapliga och pedagogiska möten som sker med kolleger från andra miljöer. Slutligen har Forum och Tema Genus inlett en diskussion om att dela på ett gemensamt lektorat, vilket också bedömargruppen tror skulle kunna vara en bra konstruktion.

Utbildningen präglas av en tydlig progression. A-kursen inleds med en bred ansats i syfte att ge studenterna en översikt över det genusvetenskapliga fältet. På B-nivå ökas svårighetsgraden genom fördjupning av teori och metod. C-nivåns första 5 poäng behandlar genus inom olika discipliner. Metodmomentet på denna nivå har delvis omarbetats efter kritik från studenter. Vad gäller uppsatsen på C-nivå kan studenterna välja ämne fritt, vilket får högt betyg av studenterna.

Pedagogiken är väl genomtänkt med varierande former för undervisning och examination. Detta uppskattas av studenterna. Lärarna lägger stor vikt vid att erbjuda studenterna träning i såväl skriftlig som muntlig framställning. På så sätt får de chans att gripa sig an uppgifterna på olika sätt, vilket ses som lärorikt. Sammantaget präglas undervisningen av både bredd och djup, och studenterna tycks nöjda med grundutbildningen. Slutligen kan konstateras att infrastrukturen fungerar väl. Forum för genusvetenskap och jämställdhet har ett eget bibliotek med genusvetenskaplig litteratur, som fungerar som en uppskattad samlingspunkt för både studenter och lärare.

De studenter vi träffade framhöll att de har goda möjligheter att påverka sin utbildning. Forum beskrevs som en öppen miljö där det är lätt att få kontakt med lärarna och där studenternas kritik bemöts konstruktivt. Forum har också arbetat mycket med utformningen av kursvärderingar – även om lärarna tycks föredra olika former för sina utvärderingar – och man justerar kontinuerligt kurserna utifrån studenternas synpunkter. Dock förefaller det finnas

vissa problem med återkopplingen till studenterna. Från årsskiftet 2006/2007 har också universitetet infört ett centralt webbaserat kursvärderingssystem. Då webbenkäter tenderar att få en låg svarsfrekvens menar bedömargruppen att de egna kursvärderingarna kan användas även i fortsättningen.

Eftersom Forum för genusvetenskap och jämställdhet har ett fakultetsövergripande uppdrag spelar samverkan med andra miljöer inom universitetet en viktig roll. Lärarna engageras som föreläsare, både för kolleger och i studentsammanhang. Forum arrangerar också evenemang, till exempel öppna föreläsningar, riktade till allmänheten. Vad gäller internationalisering består denna främst i att man kontaktas av forskare från andra länder. Att internationaliseringen inte är mer utvecklad än så framstår som en svag sida. Detta är något som de som företräder ämnet är väl medvetna om.

Slutsatser och rekommendationer

Forum för genusvetenskap och jämställdhet är en relativt liten enhet med en krävande organisation. Trots detta bedrivs en väl fungerande undervisning med en tydlig progression. Lärarna har hög kompetens och tillgänglighet, vilket uppskattas av studenterna. Pedagogiken är genomtänkt och varierande. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Vidareutveckla samarbetet med Tema Genus, exempelvis genom det planerade gemensamma lektoratet.
- Se över organisationen för att göra den så enkel, tydlig och effektiv som möjligt.
- Tillsvidareanställ fler lärare med tanke på grundutbildningens behov och inför förestående pensionsavgångar.
- Diskutera den framtida rekryteringen av studenter.
- Utarbeta gemensamma riktlinjer för genomförandet av kursvärderingar.

Lunds universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.
varav professorer: 2 kv.*
varav docentkompetenta lektorer: 1 kv.
varav övriga disputerade lektorer: 0
varav adjunkter: 1 kv.
Forskarstuderande : 0**
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 81
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 35
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 11
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 3
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 78
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 31
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 9
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 3
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 14
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 4

* Varav en tjänstledig fr.o.m. 2006-09-01.

**Forskarutbildningen startade 2006-07-01 med två doktorander.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Ämnet genusvetenskap härrör från kvinnoforskningen som växte fram under 1970- och 1980-talen och är idag ett brett fält av studier med olika inriktningar och perspektiv. Verksamheten vid Lunds universitet startades i projektform 1978 och fick en fastare förankring 1983 i Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning. Namnet ändrades 1991 till Kvinnovetenskapligt forum och slutligen 1999 till Centrum för genusvetenskap, vilket sedan 2002 tillhör den samhällsvetenskapliga fakulteten som en av nio institutioner och enheter.

Det under 2006 minskade söktrycket har enligt självvärderingen inte drabbat Centrum för genusvetenskap i samma utsträckning som de övriga institutionerna. Men nedgången har skett trots intensifierad marknadsföring och andra insatser, vilket anses oroväckande. Genomströmningen är dock hög och ekonomin återigen god efter en svacka med besparingsåtgärder 2004–2005. Verksamheten befinner sig i ett uppbyggnadsskede och har fått en förstärkning av resurserna.

Lärarkollegiet bestod vårterminen 2006 av fjorton kvinnliga lärare varav följande fyra var tillsvidareanställda: två professorer i genusvetenskap (båda 100 %), en docent i sociologi med inriktning på genusvetenskap (50 %) samt en adjunkt i sociologi (100 %). De fyra tillsvidareanställda lärarnas sammanlagda undervisning på grundutbildningen motsvarade en heltidstjänst medan de övriga lärarna stod för två heltidstjänster. De ordinarie lärarnas huvudsakliga tjänstgöring var alltså egen forskning och administration. Under höstterminen 2006 övergick en av professorerna till annat lärosäte och istället utlystes ett lektorat.

En disputerad lärare erbjuds 20 procent kompetensutveckling och forskning inom tjänsten, en odisputerad lärare 10 procent. Enligt självvärderingen uppger dock flera lärare att arbetsbördan överskrider tjänstens omfattning och att forskningsutrymmet därför ofta krymper.

Brister i infrastrukturen påtalades även vid platsbesöket hösten 2006. Tillgången på datorer, studieplatser och grupprum ansågs då otillräcklig. Biblioteket, det så kallade genusbiblioteket, flyttades och uppgick i fakultetsbiblioteket i januari 2007. Senare ska hela verksamheten vid Centrum för genusvetenskap flyttas till lokaler i anslutning till övriga samhällsvetenskapliga institutioner.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

I diskussionen om en lokal profil har Centrum för genusvetenskap särskilt framhållit medvetandegörande och ifrågasättande, interdisciplinärt och intersektionellt tänkande samt påverkan och förändring.

Grundutbildningen består av fristående kurser i genusvetenskap upp till 80 poäng eller genusvetenskapligt program 120 poäng med 60 poäng genusvetenskap, 40 poäng valfria samhällsvetenskapliga ämnen samt juridik och praktisk tillämpning 20 poäng. Härtill kommer en kvällskurs inriktad på jämställdhet och två kurser på engelska för utbytesstudenter, vardera på 5 poäng. Från höstterminen 2006 ges även en 5-poängskurs i queerteori. Vid efterfrågan ges slutligen olika uppdragsutbildningar.

Uppsatser skrivs på tre nivåer: en 5-poängsuppsats på B-nivån, en 10-poängsuppsats på C-nivån och en 10-poängsuppsats på D-nivån. För B-uppsatsen ges 8 timmar handledning, för C-uppsatsen 20 timmar och för D-uppsatsen 24 timmar. Grupphandledning infördes på B- och C-nivå läsåret 2005.

Undervisningsmetoderna är föreläsningar och seminarier. Elektroniska anslagstavlor inrättas terminsvis för varje 20-poängskurs och används främst för information, examination och informella diskussioner mellan studenterna. Examinationsformerna är genomgående skriftliga tentamina eller inlämningsuppgifter.

Kursvärdering görs efter varje avslutad delkurs tre eller fyra gånger per termin.

Bedömgargruppens samlade intryck och bedömningar

Genusvetenskapen i Lund är landets näst största vad gäller helårsstudenter och helårsprestationer. Utbildningen har en genusteoretisk profil med starka inslag av queer-, postkolonial och intersektionell teori. Den har bredd, med både kultur- och samhällsvetenskapliga perspektiv på bland annat sexualitet och välfärdsstat.

Verksamheten präglas av stora förändringar sedan början av 2006 då en ny professor tillträdde. De utmärks av effektivisering av administrationen, fler fasta tjänster och lägre antal timlärare, nystartad forskarutbildning, större forskningsinriktning och förestående flytt till nya utrymmen. Eftersom de

första doktoranderna har antagits innevarande läsår, bedöms forskarutbildningen inte i detta sammanhang.

Vårt intryck är att administration och ekonomi sköts väl. Fler fasta lärartjänster ska inrättas genom omfördelning av existerande resurser. Detta innebär sannolikt å ena sidan minskade administrativa resurser och å andra sidan mindre service till studenterna, men även ökade undervisningsresurser.

Liksom många andra lärosäten har genusvetenskapen i Lund upplevt ett minskat söktryck, som dock inte upplevs som problem eftersom det fortfarande är högt. Mellan A- och B-kurs finns ett glapp i söktryck, men genomströmningen är god på alla nivåer. Vid platsbesöket framkom att en del studenter på A-nivån önskar mera lärarledd undervisning, eftersom de anser att det krävs för mycket självstudier, att arbetsbördan är för stor och att infrastrukturen är bristfällig i fråga om grupprum och studentplatser (läsplatser). Däremot upplever studenterna biblioteket och servicen där som en viktig tillgång. Missnöje uttrycktes också över att mentorsystemet där studenter från C- och D-kurs hjälper nybörjarna har avskaffats. Eftersom antalet undervisningstimmar är jämförelsevis stort (se tabell 5, s. 44) förefaller problemen enligt bedömargruppen mera bero på abstraktions- och svårighetsgrad än brist på lärarledd undervisning. Här kunde bedömargruppen för övrigt konstatera att studenterna förefaller vara väl insatta i sina lärares forskning. Detta är, menar vi, ett tecken på god forskningsanknytning i undervisningen, vilket ger studenterna goda förutsättningar för studieframgång.

Kursvärderingar genomförs efter varje delkurs och är schemalagda. Enligt studenterna fungerar de väl, liksom institutionsrådet. Studenternas åsikter och ändringsförslag får gehör. Mer systematiskt sammanställda utvärderingsresultat saknas dock. Inte heller finns enligt självvärderingen kontinuerlig uppföljning av hur studenterna placerar sig i arbetslivet eftersom antalet studenter med genusvetenskaplig examen tills vidare är lågt.

Lärarna är medvetna bl.a. om svårigheterna på A-kursen, som nu delvis har lagts om. De är nöjda med strävan att få ökad stabilitet i verksamheten genom tillsvidareanställda lektorer samtidigt som oro kan skönjas inför vad de framtida förändringarna kommer att innebära i praktiken. Även lärarna såg ett eget bibliotek som en viktig mötesplats för lärare och studenter och till särskild nytta för studieovana studenter. Lärlaget ger intryck av att vara kompetent och självständigt. Det förefaller dock som om arbetsbelastningen är hög och lärarnas tid för forskning och kompetensutveckling begränsad. Utbildningen håller trots sin höga svårighetsgrad och det nuvarande stora antalet timlärare en god kvalitet.

Genusvetenskapen samverkar med omgivande samhälle genom uppdragsutbildning, konferenser, temadagar och genom enskilda lärares aktiva engagemang. Genusvetenskapen har sedan länge varit ytterst aktiv i internationellt utbildningssamarbete, som inte enbart baserar sig på enskilda lärares kontakter utan har en institutionell bas. Exempelvis har ämnet egna samarbetsavtal både för lärar- och studentutbyte med universiteten i Antwerpen, Lodz och

Utrecht. Av särskild betydelse är medlemskapet i Noise, en europeisk sommarskola på postgradual nivå, där ett tiotal universitet samverkar, med Socrates-finansiering. Institutionen är vidare sedan länge medlem av det EU-finansierade tematiska nätverket Athena, som samarbetar inom utbildningen och i den europeiska föreningen för genusvetenskapliga institutioner (AOIFE). Lund kunde därmed bli den andra nordiska universitetsstad som ordnade en alleuropeisk genusforskningskonferens (2003).

En uppenbar professionaliserings- och institutionaliseringsprocess pågår med stark satsning på forskarutbildning. I denna process finns risk för att intressena hos grundutbildningsstudenterna och hos de lärare som hittills stått för grundutbildningen, blir åsidosatta vid oförankrade omställningar. Ett sammanhållande forskningsprogram som skulle inkludera hela miljön saknas.

Fakultetsledningen är positivt inställd till, engagerad och aktiv i genusvetenskapen, till de förändringar som har skett och dem som planeras. Ämnets framtid beskrivs med tillförsikt. Stabilitet i anställningsförhållandena välkomnas, flytten anses förstärka anknytningen till samhällsvetenskaplig utbildning, ekonomin är god och satsningarna på forskarutbildningen ses som centrala. Det nuvarande genusvetarprogrammet anses vara för smalt medan masterprogrammet (gemensamt för hela samhällsvetenskapen, och under planering vid platsbesöket) ses som en framtida lösning på såväl ekonomiska som rekryteringsmässiga problem. Programmet innebär en välkommen fortsättning på internationaliseringen av utbildningen. Det starka stödet för genusvetenskapen, även som självständig disciplin, inom fakulteten är en stor tillgång för den framtida utvecklingen.

Slutsatser och rekommendationer

Centrum för genusvetenskap vid Lunds universitet präglas av god ekonomi, högklassig utbildning och framtidstro. Genomströmningen är god och progressionen i studierna bra. Lärarna är engagerade, har hög kompetens och bred profil. Forskningsanknytningen är god. Den pågående professionaliseringsprocessen med bland annat en nyligen inledd forskarutbildning är lovande. Internationaliseringen av utbildningen pågår aktivt. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Tillsvidareanställ fler lärare med tanke på det stora studentantalet.
- Vidareutveckla satsningen på engelskspråkig master och prioritera internationaliseringsprocessen också fortsättningsvis.
- Upprätta en gemensam policy för utbildning och forskning, till exempel i form av ett forskningsprogram.
- Slå vakt om den nuvarande bredden i grundutbildningen vid övergången till tillsvidareanställda lärare.
- Överväg att återinföra det välfungerande mentorsystemet.
- Garantera studenter och lärare ett särskilt samlingsrum vid flytt till nya lokaler.

Malmö högskola

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.*, 1 man
varav professorer: 0
varav docentkompetenta lektorer: 1 kv.
varav övriga disputerade lektorer: 1 kv.*
varav adjunkter: 1 m, 2 kv.
Forskarstuderande : 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 60,5
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 20,5
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 3,5
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 0
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 42,9
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 13,5
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 2,5
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 0
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 5
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 0

* Varav en tjänstledig t.o.m. vt 2007.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Grundutbildningen i genusvetenskap vid Malmö högskola startade 1998. Ämnet är placerat vid ett av högskolans sex områden, teknik och samhälle (TS) där naturvetenskapliga, tekniska och samhällsvetenskapliga ämnen ingår. Vid årsskiftet 2004/05 indelades TS i två enheter, teknik respektive samhälle, och genusvetenskap tillhör samhälle.

Upprepade försök att få in genusvetenskapliga perspektiv i de olika utbildningarna har enligt självvärderingen misslyckats. Detta trots att de tre perspektiven genus, etnicitet och migration samt miljö ska genomsyra högskolans verksamhet.

Efter en stadigt ökad tillströmning av studenter 1999–2004 har söktrycket särskilt på fördjupningsnivåerna börjat avta, och till höstterminen 2006 var det ännu svagare. Enligt självvärderingen kan det bero på att genusvetenskap inte har etablerats som ett eget forskningsämne och att studenterna alltmer efterfrågar yrkesinriktade program. Ekonomin har samtidigt försämrats trots att studentpengen höjdes vårterminen 2006. Vid platsbesöket framkom att en större omorganisering planeras, varvid genusvetenskap flyttas till området som idag heter Imer och kommer att ingå i ett kunskapsområde där bland annat statsvetenskap avses ingå.

Genusvetenskap har fram till höstterminen 2006 haft en ämnesledare, som enligt självvärderingen kan beskrivas ”som ett mellanting mellan studierektor och ämnesföreträdare, dock utan personalansvar”. Titeln ämnesledare har nu ändrats till studierektor och arbetet avgränsats till enbart studierektorsuppdrag. Professur saknas i ämnet.

Lärarkollegiet omfattar fem tillsvidareanställda lärare med ett totalt tjänstetrymme på knappt fyra heltidstjänster. Deras sammanlagda tid för undervis-

ning på grundutbildningen motsvarar drygt en och halv (159 %) heltidstjänst medan resten disponeras för bland annat administration och egen forskning. Bland lärarna finns en historiker, en mikrobiolog och en lektor i engelska. Två av de ordinarie lärarna är doktorander (filmvetenskap resp. medie- och kommunikationsvetenskap) med anställning som adjunkter. Dessutom finns ett tiotal tidsbegränsat anställda lärare, timanställda gästlärare och vikarier från vitt skilda discipliner.

Tidigare erbjöds alla med förordnanden överstigande 30 procent av heltid kompetensutveckling och forskning inom tjänsten, men i fortsättningen gäller detta endast den tillsvidareanställda personalen. En disputerad lärare erbjuds 20 procent kompetensutveckling, en odisputerad lärare 10 procent.

Lärarna upplever enligt självvärderingen kursadministrationen som tung. Sekreteraren delas med andra ämnen, är inte insatt i genusvetenskap och har sin arbetsplats i andra lokaler.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Viktiga profiler i såväl grundutbildningen som forskningen är postkoloniala studier, vetenskapsstudier och lärande. Mera översiktligt ges även maskulinitets- och queerstudier och inom de riktade utbildningarna med forskningsuppbackning även profilerna jämställdhet samt kön och våld.

Utbildningen i genusvetenskap består av grundkurs A och påbyggnadskurserna B, C och D. Förutom dessa kurser ges uppdragsutbildning, distansutbildning och riktade kurser. Distanskursen teknikutveckling och användare: ur genusperspektiv, 10 poäng, är nätbaserad och ges på halvfart i samarbete med Blekinge tekniska högskola och vänder sig främst till lärare i tekniska ämnen. Till det riktade kursutbudet hör genusvetenskaplig medieanalys 20 poäng, som består av de båda inbördes fristående kurserna medier, makt och kön 10 poäng och köngestaltningar i medievärlden 10 poäng.

Uppsatser skrivs från och med B-nivå. För B-uppsatsen (5 poäng) ges handledning 8 klocktimmar, för C-uppsatsen (10 poäng) 16 klocktimmar och för D-uppsatsen (10 poäng) ca 18 klocktimmar.

Undervisningsmetoderna är föreläsningar, seminarier och egenarbete i basgrupper. Vid seminarier eftersträvas att antalet studenter inte överstiger 15. Indelningen i basgrupper sker varje termin. En grupp består av fem studenter, som under friare former arbetar med en uppgift och förbereder grupppresentationer inför seminarierna. Examinationen på samtliga delkurser består av hemtentamina med essäfrågor. Salskrivningar görs inte längre. Kursvärdering genomförs efter varje kurs.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Ämnet genusvetenskap vid Malmö högskola befinner sig vid tiden för utvärderingen i en omvälvande period, med ovisst framtid och osäker institutionell hemvist. Samtidigt visar lärare, studenter och ledningsgrupp ett stort engagemang i ämnet och vittnar också om hög pedagogisk motivation och kvalitet.

Ett centralt problem av organisatorisk karaktär är ämnets placering vid området teknik och samhälle. Placeringen för med sig att en rad olika hinder uppstått vid försök att skapa en stabil miljö. Både lärare och studenter upplever placeringen som svår, genusvetenskapen har varit illa i de olika omorganisationerna vid Malmö högskola. Olika försök till samarbete och integrering av ämnena genus och teknik har inte fallit ut väl, även om båda sidor ser vikten av integration och samarbete. Problemet ter sig snarare som dels beroende av den storleksmässiga skillnad som finns mellan ämnena, där teknik är stort och dominerar området, och genusvetenskapen är en i sammanhanget liten miljö. Från genusvetenskapens håll upplevs heller inget intresse från teknikstudenternas sida att närma sig genusvetenskapen, något som också bekräftas av områdesprefekten. Den genusvetenskapliga kurs som riktar sig till teknikstudenter har inte varit eftersökt. Områdesprefekten menar dock att genusvetenskapen har en viktig roll att fylla på området teknik och samhälle, och att den ämnesöverskridande verksamheten måste få tid på sig att växa fram.

Emellertid innebär genusvetenskapens nuvarande placering också andra problem. Eftersom ämnet inte har råd att anställa medarbetare på heltid vore det önskvärt att befinna sig i ett organisatoriskt ramverk där olika ämnen kunde samorganisera och dela på tjänster. I nuvarande organisation är detta svårt, eftersom det på Malmö högskola är kostsamt för olika områden att köpa tjänster av varandra. På så sätt innebär placeringen ytterligare problem för genusvetenskapens fortsatta utveckling och konsolidering. De anställda på genusvetenskapen ser en möjlighet att ta sig ur situationen genom att ingå i det från rektors håll initierade området politiska studier. Här finns bland annat möjlighet till gemensamma masterprogram. En genusvetenskaplig master med inriktning på forskarutbildning, alternativt yrkesinriktning, diskuteras, liksom en samhällsvetenskapligt inriktad master med möjligheter till fördjupning i genusvetenskap. Mot bakgrund av den nuvarande situationen är personalen vid genusvetenskap medveten om risken att som ett litet ämne slukas upp av nya program, och att genusvetenskapen på så sätt förlorar i verksamhet, synlighet, utrymme och styrka.

Lärargruppen i Malmö framstår som bred i sin samlade kompetens. Kvaliteten på undervisningen framstår som god, med tydlig forskningsanknytning. Framför allt upplever vi den pedagogiska ambitionen som hög. God pedagogisk standard borgar också för att studenterna får hjälp i att ta till sig avancerade texter och idéer. Detta kommer till uttryck i mötet med studenterna. De beskriver en engagerad och tillgänglig lärarkår och är nöjda med sin utbildning. Förutom föreläsningar och litteratur säger sig studenterna uppskatta inslaget av basgrupper som ett viktigt led i att ta till sig och behandla kursinnehåll. Ämnets betoning av postkoloniala perspektiv uppskattas, och kombinationen genus/postkoloniala perspektiv ligger också i linje med högskolans profilområden. Några studenter menar att perspektivet bör förstärkas ytterligare, inte begränsas till en kritik av de europeiska och västerländska (vita) feministiska tanketraditionerna. Utomeuropeiska texter, som behandlar

utomeuropeisk tematik, tredje världens feminism, efterlyses av studenterna. De efterlyser också tydligare inriktning på queer- och sexualitetsstudier.

Som ofta är fallet brinner studenterna för sitt ämne, kopplar kurserna och deras innehåll till samhället och sina egna respektive livssituationer. Av lärarna beskrivs också undervisningen som ”verktyg för våra studenter att använda i vardagen”. Studenterna tycker att de har inflytande över sin situation och får gehör för sina idéer och sin kritik, men efterlyser en tydligare koppling till arbetsmarknaden. Också av lärarkåren beskrivs studenterna som arbetsmarknadsinriktade, vilket visar behovet av en diskussion om en tydligare arbetsmarknadsinriktning. Vid diskussion av ämnets profilering i Malmö menar lärarna att en tydligare ämnesidentitet och profil bör klargöras. En lektor meriterar sig för närvarande för att bli professorskompetent, och miljön skulle enligt gruppen förstärkas av en professor.

I nuläget är söktrycket lågt, särskilt till fördjupningskurserna. I lärargruppen konstaterar någon att genusvetenskap är ett ämne där studenter tar en A-kurs och nöjer sig med det. Genomströmningen på kurserna ligger också på en ganska låg nivå, särskilt vad gäller påbyggnadskurserna. Situationen resulterar i att ämnet dras med ett underskott.

Arbetsbördan för lärarkollegiet uppfattas som tung. Det administrativa arbetet anses betungande. Den administrativa personalen beskrivs som dåligt integrerad i ämnet. Distansen mellan ämnet och dess administratör orsakar merarbete för lärarkåren.

Slutsatser och rekommendationer

Genusvetenskapen vid Malmö högskola befinner sig vid ett vägskäl. I denna situation visar såväl lärare, studenter och ledningsgrupp ett stort engagemang i ämnet. Den pedagogiska motivationen och nivån är hög, vilket tillsammans med lärargruppens bredd vad gäller kompetens borgar för en god ämnesmässig och pedagogisk verksamhet. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Diskutera en tydligare profil och ämnesidentitet, vilket i relation till de strukturella förändringar som föreligger kan förhindra att ämnet marginaliseras i mötet och samarbetet med andra discipliner.
- Låt de administrativa uppgifterna utföras som en integrerad del av ämnet samt knyt administrationen närmare till ämnet.
- Upprätta en åtgärdsplan för ökad genomströmning, särskilt på B-nivå och uppåt.
- Upprätta en åtgärdsplan för ökad studentrekrytering, framför allt för B-kurs och uppåt. Gör också en översyn av övergångarna mellan kurserna.
- Ge ämnet en placering vid högskolan som gynnar en förbättrad ekonomisk situation. Delade lärartjänster kan utgöra ett inslag i detta.

Stockholms universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 3 kv.
varav professorer: 1 kv.*
varav docentkompetenta lektorer: 2 kv.**
varav övriga disputerade lektorer: 0
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande: 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 40,8
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 21,3
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 8,2
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 10,5
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 28,6
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 17,3
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 7,5
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 4,3
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 9
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 7

* Tjänstledig vt 2006.

** Varav en tjänstledig 50 % vt 2006 och en prefekt 30 %.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Centrum för genusstudier har sitt ursprung i Föreningen Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning (idag Föreningen Forum för feministisk forskning) som bildades 1978. År 1987 inrättades Centrum för kvinnoforskning som senare kom att få namnet Centrum för genusstudier. 1994 inordnades Centrum för genusstudier i den humanistiska fakultetens historisk-filosofiska sektion och utgör sedan 2005 en del av institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier.

Den första grundkursen i genusvetenskap gavs 1997. Därefter har utbildningen byggts ut och omfattar idag nivåerna A–D. Förutom dessa kurser har genom åren givits ett antal enstaka kurser om 5 poäng som ”queerstudier” och ”män och maskuliniteter”. Centrum för genusstudier har ingen egen forskarutbildning, men arrangerar poänggivande kurser, seminarier och föreläsningar för doktorander inom andra ämnen (också för forskarstuderande i genusvetenskap vid andra lärosäten).

Även om Centrum för genusstudier märker av en minskning av antalet sökande till grundkurserna är det fortfarande fler sökande än antalet platser. Sedan grundutbildningen i ämnet inleddes 1997 har utbildningsuppdraget uttryckt i helårsprestationer (HPR) enligt självvärderingen ökat tiofaldigt. Grundutbildningsanslaget står för ungefär en tredjedel av enhetens totala budget.

Undervisningen vid Centrum för genusstudier ges dels av enhetens professor (50 %), som dock var tjänstledig vårterminen 2006, och två docentkompetenta lektorer (båda 100 %) och dels av 16 vikarier och timlärare från andra institutioner. Tanken med att engagera dessa är att studenterna ska få möta

hög genusvetenskaplig kompetens inom många discipliner. Lärarnas sammanlagda tjänstgöring på grundutbildningen vårterminen 2006 motsvarade drygt en heltidstjänst (121 %), varav de tillsvidareanställda lärarna svarade för 10 och de övriga för 111 procentenheter.

Majoriteten av lärarna är disputerade och har också en universitetspedagogisk utbildning bakom sig. Samtliga examinatorer är disputerade. De tillsvidareanställda lärarna har 30 procent av sin arbetstid avsatt för forskning och kompetensutveckling.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

I självvärderingen framhålls att Centrum för genusstudier profil både handlar om innehåll och om pedagogik. Vad gäller innehåll beskrivs genusvetenskap som ett brett samlingsbegrepp för många olika inriktningar som kvinnoforskning, maskulinitetsstudier och queerforskning. Samtidigt, menar man, präglas verksamheten av en kritisk feministisk ansats, vilket sägs fungera som en grund för studenternas skolning till ett vetenskapskritiskt förhållningssätt. Vad gäller pedagogik beskrivs ambitionen att driva en medveten linje som syftar till att utveckla akademiska färdigheter hos studenterna.

Vårterminen 2006 gavs A- och B-kurser, men inte C- och D-kurser. Genusvetenskap ingår som valbart ämne i kulturvetarprogrammet. Vidare planeras ett masterprogram med inriktning mot intersektionalitet tillsammans med Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer (CEIFO), historiska institutionen och pedagogiska institutionen.

På A- och B-nivå bedrivs undervisningen dels i helklass, dels i halvklass. A-kursens tutorgrupper består av ungefär tio studenter med en och samma lärare genom kursen. Grupperna träffas en gång i veckan, och till varje tillfälle har studenterna skrivit ned sina reflektioner över kursens texter. På båda nivåerna varvas föreläsningar (hela studentgruppen) med seminarier (halva studentgruppen). I A-kursen ingår även studiebesök/fältarbete. På C- och D-nivå sker undervisningen i form av föreläsningar och seminarier. Inom dessa kurser vill lärarna också uppmuntra studenterna att träffas i frivilliga studentseminarier.

I självvärderingen poängteras att Centrum för genusstudier försöker åstadkomma en balans mellan klassiska texter och aktuell forskning liksom en fungerande avvägning mellan avhandlingar, vetenskapliga artiklar och översiktsverk.

Examinationsformerna varierar: seminariedeltagande, papers, muntliga redovisningar och hementamina. På B-, C- och D-nivå, alltså de kurser där studenterna skriver uppsats, ingår också metodövningar samt uppsatsskrivande och opposition i examinationen. B-uppsatsen ger 5 poäng, C-uppsatsen 10 poäng och D-uppsatsen 20 poäng, där dock 5 poäng är litteratur relaterad till uppsatsen.

Skriftliga kursvärderingar genomförs efter avslutad kurs. Kursassistenten sammanställer dessa och presenterar dem för lärare och studenter. Studierek-

tor och kursassistent träffar varje termin en grupp studenter för att diskutera terminens kurser.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Genusvetenskapen vid Stockholms universitet lägger stor vikt vid att lära ut ett vetenskapskritiskt förhållningssätt. Därutöver är den inte särskilt starkt profilerad. Målet är att kurserna ska ge grundläggande kunskaper om kön/genus och om den teoretiska utvecklingen inom forskningsfältet. Samtidigt framhåller de studenter som bedömargruppen talat med i positiva ordalag den jämförelsevis starka teoretiska framtoning som de menar utmärker ämnet vid Centrum för genusstudier i Stockholm. Utbildningen förefaller väl genomtänkt, och avvägningen mellan klassiska texter och nyare teman och inriktningar rimlig. Genomströmningen är god på A-, B- och C-nivå.

Sedan 2005 ingår genusvetenskapen i en treämnesinstitution (etnologi, religionshistoria och genusstudier), där en av ämnets docenter innehar prefektuppdraget. Sammanslagningen av de tre ämnena kom inte till på initiativ från Centrum för genusstudier, men uppfattningen tycks vara att den har haft positiva effekter i form av både en effektivare administration och en förbättrad arbetssituation för den administrativa personalen. Till detta har bidragit att en del administrativt arbete har lyfts av annan personal. Ämnets ekonomi är god, om än liten.

Antalet tillsvidareanställda lärare är litet och en stor del av undervisningen sköts av inhyrda timlärare. Endast en tiondel av undervisningen sköttes av de tillsvidareanställda lärarna år vårterminen 2006. Dessutom finns ett antal forskare som förlagt sina externfinansierade projekt vid Centrum för genusstudier, liksom några doktorander. Det är bedömargruppens uppfattning att denna mångfald på många sätt utgör en resurs för ämnet. Den bidrar till att skapa en kreativ miljö, och den bidrar till en stark forskningsanknytning i utbildningen. Det senare eftersom lärarna och forskarna i hög utsträckning undervisar inom sina egna respektive forskningsområden. Samtidigt vill vi fästa uppmärksamheten på risken att det med en alltför liten skara tillsvidareanställda lärare kan vara svårt att säkra ämnets stabilitet och kontinuitet. Till detta kommer risken för överbelastning av den ordinarie personalen: ett fåtal personer tvingas engagera sig i alltför många frågor.

Vid Centrum för genusstudier finns starka önskemål om att flera tjänster ska inrättas. Det är också vår bedömning att detta vore önskvärt.

Kompetensen hos lärarna är god. Professorn är för närvarande tjänstledig på grund av tjänst vid annat lärosäte. Ämnet ger en rad kurser på forskarutbildningsnivå, men professur saknas liksom egen forskarutbildning. Inrättandet av en professur och forskarutbildning är ett starkt önskemål från såväl lärare som studenter.

Bedömargruppens uppfattning är att antalet undervisningstimmar per vecka är litet – också i förhållande till andra genusvetenskapliga utbildningar – inte minst på de högre nivåerna (se tabell 5, s. 44). En del av förklaringen

kan vara att undervisningen på A-nivå bedrivs i mycket små grupper om 8–10 personer, en annan att C-seminarierna vid den aktuella tidpunkten var lärarlösa. Det senare har dock, efter kritik från studenterna, ändrats. Vi menar att ämnet bör undersöka möjligheterna att omfördela resurser med syftet att erbjuda studenterna flera lärarledda undervisningstimmar.

För närvarande präglas arbetet vid Centrum för genusstudier av den pågående Bolognaprocessen. Bland annat planeras i samarbete med några andra ämnen (pedagogik, historia, CEIFO) en masterutbildning. Från ämnets sida är förhoppningen att den tilltänkta utbildningen på sikt kan innebära öppningar för en forskarutbildning.

Studenterna tycks väl känna till sina lärares forskningsområden. Lärarna undervisar inom dessa. Forskningsanknytningen är på så vis god. När det gäller undervisning i olika metoder sköts denna av lärare med specialkompetens i dessa. Utbildningen präglas av såväl bredd som djup, med en tydlig progression. Flera examinationsformer används, men vi vill särskilt betona det positiva i att studenterna redan på A-nivå, genom att delkurser examineras med papers, tränas i skriftlig framställning. På så sätt blir skrivandet en naturlig del av studierna och en grund är lagd för uppsatsarbetet på B- och C-nivå. Något annat som förtjänar att framhållas är de studiebesök och små fältarbeten som genomförs på A-nivån.

Utbildningen vid Centrum för genusstudier är populär, och de studenter bedömaregruppen samtalat med rosar lärarna för deras kunskaper och engagemang.

Stor vikt läggs vid pedagogiken, och träning i de akademiska färdigheterna är en viktig ingrediens i undervisningen. Här vill vi lyfta fram det utarbetade och imponerande pedagogiska program som Centrum för genusstudier i Stockholm har arbetat fram. Studenterna delas in i mindre så kallade tutorgrupper, för att under ledning av en lärare träna sig i texttolkning, tal och skrift, och för att skolas in i den akademiska seminariekulturen. De studenter bedömaregruppen träffat var entusiastiska över denna uppläggning, inte minst därför att de i tutorgrupperna både fått tillfälle att diskutera svåra texter i en mindre grupp och fått återkopplingar på texter de själva producerat.

Studenterna är aktiva och genomför via sitt ämnesråd egna kursvärderingar vid sidan av de ordinarie. Återkopplingen tycks fungera väl. Internationalisering sker huvudsakligen genom att studenterna erbjuds att delta vid de seminarier som finns med internationella gästforskare. Däremot är det internationella studentutbytet för närvarande ringa.

Slutsatser och rekommendationer

Trots det låga antalet undervisningstimmar per vecka fungerar utbildningen väl, med god kvalitet på undervisningen, engagerade lärare och nöjda studenter. Studenterna talade positivt om en ”hög nivå på undervisningen” och om lärare som ”brinner för ämnet”. Mycket arbete har lagts ned på pedagogisk

utveckling. Lärarna uppfattades som stödjande och tillgängliga. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Tillsvidareanställ fler lärare, för att garantera kontinuitet och stabilitet i verksamheten och för att en alltför stor arbetsbelastning på lärarna ska kunna undvikas.
- Öka antalet undervisningstimmar.
- Överväg möjligheterna att inrätta en professur och forskarutbildning.

Södertörns högskola

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.
varav professorer: 0
varav docentkompetenta lektorer: 2 kv.
varav övriga disputerade lektorer: 2 kv.
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande: 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 93,1
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 30,5
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 25,6
Helårsstudenter på D-nivå 2005: 8,1
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 71,2
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 26,4
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 15,6
Helårsprestationer på D-nivå 2005: 4,1
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 23
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: 4/13

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Vid Södertörns högskola gavs den första grundkursen i genusvetenskap höstterminen 2000. Sedan 2005 ges kurser upp till och med D-nivå och ett antal andra fristående 5-poängskurser. Man ansvarar också för ett genusvetarprogram (140 poäng) med inriktning mot jämställdhetsarbete. Höstterminen 2002 började antagningen till programmet, och höstterminen 2005 examinerades de första 14 studenterna.

Genusvetenskap ingår i institutionen för genus, kultur och historia. Ämnet har en ordinarie representant plus suppleant i institutionsstyrelsen. Söktrycket beskrivs som högt, även om det under de senaste terminerna har gått ned. Även ekonomin sägs vara stabil.

Genusvetenskap har fyra tillsvidareanställda lektorer (alla 100 %). Deras sammanlagda undervisning på grundutbildningen motsvarar en dryg heltidstjänst (120 %). Huvudparten av tiden ägnas alltså åt egen forskning och administration. Förutom dessa lärare engageras ett tiotal timlärare (disputerade och doktorander) från institutionens övriga ämnen eller från andra institutioner. De flesta lärare har pedagogisk och högskolepedagogisk utbildning, vissa har också utbildning i forskarhandledning. Institutionen ger nedsättning i tjänst för att lärarna ska kunna genomgå pedagogiska kurser. I övrigt finns ingen regelmässig nedsättning för forskning eller kompetensutveckling. I stället finansieras lärarnas forskning externt eller via Östersjöstiftelsen som är placerad vid högskolan. Sedan våren 2005 samlas lärare och forskare, både från institutionen och högskolan, i ett högre seminarium som även är öppet för D-studenter. Vissa lärare handleder doktorander vid andra lärosäten.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Den lokala profilen på utbildningen sammanfattas i självvärderingen som (idé -) historiskt och intersektionellt inriktad genusvetenskap med särskilt fokus på sexualitet samt genusvetenskap med inriktning mot praktiskt jämställdhetsarbete.

Vårterminen 2006 gavs A–C-kurser i genusvetenskap. Eftersom de två D-kurserna (varav en ingår i programmet) ges varannan termin gavs inte någon undervisning på D-nivå under våren 2006. De kortare fristående kurserna (om sexualitet samt om klassiska feministiska texter) periodiseras mellan höst- och vårtermin.

Sedan höstterminen 2005 har inga nya studenter antagits till genusvetarprogrammet. I stället har det inrättats en ettårig magisterkurs, också den med inriktning mot jämställdhet. På så vis vill man öppna denna kurs för fler studenter. Distansutbildning har förekommit tidigare, men inte längre. Inte heller uppdragsutbildning bedrivs i någon större utsträckning. Under rubriken ”Genus i kultur och historia” söker genusvetenskapen tillsammans med ämnena etnologi, historia, litteraturvetenskap och religionsvetenskap rätt att utfärda masterexamen.

Undervisningens konkreta former varierar. En vanlig gång är dock föreläsningar plus obligatoriska seminarier. Dessa är tvådelade, och där diskuterar studenterna först själva instuderingsfrågor och resonerar sedan med läraren. Också examinationerna ser olika ut, men med den gemensamma ambitionen att utveckla studenternas muntliga och skriftliga färdigheter. Rent faktiskt kan det handla om hemtentamina, obligatoriska seminarier eller pm-skrivande.

Uppsats skrivs på B-nivå och uppåt. Studenterna uppmuntras att arbeta i par, samtidigt som lärarna poängterar den forskningsmässiga fördelen med att skriva enskilt. I alla uppsatskurser är opposition ett obligatoriskt inslag. På D-nivå är ambitionen att knyta studenternas uppsatsämnen till aktuella forskningsprojekt. För programstudenterna ingår fältarbete i D-kursen, där de gör en utredning för företag eller organisationer.

Kursvärdering görs efter avslutad 20-poängskurs, vanligen på schemalagd tid och genom ett särskilt formulär. Dessutom genomförs kursvärderingar muntligt eller skriftligt efter varje delkurs. Det finns en strävan att åstadkomma en återkoppling till studenterna, men det fungerar inte alltid så väl som önskas.

Bedömarens samlade intryck och bedömningar

Mätt i antal helårsstudenter är genusvetenskapen vid Södertörns högskola störst i Sverige. Den har också ställning som profilmäta vid högskolan. Utbildningen består dels av fristående kurser i genusvetenskap, dels av genusvetarprogrammet. Profileringsarbetet har skett mot sexualitet, intersektionalitet och historia, men utbildningen har också en fördjupningskurs inriktad mot praktiskt jämställdhetsarbete. Just ”kombinationen av yrkesmässighet och hög akademisk profil” beskrivs som specifik för genusvetenskapen på Södertörn.

Ämnet tycks ha ett väl fungerande samarbete med de tre andra ämnena inom institutionen, bland annat i form av ”inlåning” av lärare. Dessutom har institutionen gemensamt författat såväl en Linnéansökan, som en ansökan om att få inrätta ett masterprogram.

För närvarande arbetar fyra tillsvidareanställda lektorer vid genusvetenskapen i Södertörn, två docenter och två doktorer. Nivån på den vetenskapliga kompetensen är således god. Det finns planer på att lysa ut ytterligare ett lektorat. Någon professur finns för närvarande inte, och heller ingen professor. Önskemål om professur framfördes vid vårt besök, men hittills tycks inte ämnet i någon hög grad ha verkat för att detta ska realiseras.

Flera av de ordinarie lärarna är tjänstlediga i större eller mindre utsträckning. Tjänstledigheterna betraktas inte som något större problem ur institutionsledningens perspektiv. Bedömningen är att situationen lösts på ett tillfredsställande sätt genom att två välmeriterade och väl fungerande långtidsvikarier har anställts samt genom att ämnet vid behov lånar in timlärare från andra ämnen. Vid våra samtal med studenter höjdes dock en del kritiska röster mot att timlärare utan bakgrund i genusvetenskap ibland engageras i undervisningen.

I kollegiet pågår diskussioner om huruvida ämnet är tvär- eller mångvetenskapligt. Vårt intryck är att det finns en stark betoning på lärarnas ursprungliga ämnesidentitet. Planerna på att rikta in det nya lektoratet mot socialantropologi understryker detta, liksom att studenterna i liten utsträckning tycks uppfatta sina lärare som ”genusvetare”. De ser dem istället som representanter för sina respektive moderdiscipliner.

Ämnet tycks fungera väl. Det har bredd och djup, god studenttillströmning, bra genomströmning och engagerade studenter och lärare. En representant för utbildnings- och forskningsnämnden beskriver det som ”ett lyckosamt experiment”. Dock refererar lärarna till den stora arbetsbelastningen i termer av ”Södertörnsproblemet”, vilket bör uppfattas som en varningssignal. Institutionsledningen är medveten om problemet men anser sig ha små möjligheter att göra något åt situationen.

Vid genusvetenskapen i Södertörn framhåller lärargruppen att diskussioner om pedagogik kontinuerligt förs i ämnesgruppen. Samma sak gäller situationer som uppstår i klassrummet. I självvärderingen lyfts ”det kritiska tänkandet” fram som en pedagogisk grundsten och som något som studenterna på olika sätt kontinuerligt tränas i under sin utbildning. I kritiskt pedagogiskt, såväl som studiesocialt, syfte delas grundkursens stora antal studenter in i basgrupper om tre till fyra studenter. På B-nivå får studenterna bland annat skriva loggböcker för att utveckla sitt kritiska tänkande. Bedömargruppen vill också passa på att framhålla den för genusämnet vid Södertörn unika delkursen i retorik och kön på A-nivå, där teori och praktik länkas genom att teorier om språk och kön kopplas till språklig färdighetsträning. Ett annat uppskattat inslag i utbildningen är den så kallade Genusdagen, där lärarna presenterar sin

forskning och sina publikationer för studenterna. Under Genusdagen utdelas dessutom ett pris för årets bästa studentuppsats ("Årets Simone").

Utbildningen börjar på hög teoretisk nivå. Några uttalanden från de studenter vi träffat är att A-kursen är "övermäktig, fick jobba fyrtio timmar" med "supersvåra engelska texter". Möjligen är delar av A-kursens litteratur väl abstrakt, inte minst med tanke på de ungdomar som kommer direkt från gymnasiet, eller från miljöer utan studievana. Det kan på den här nivån vara svårt att ta till sig alltför avancerade teoretiska texter. Å andra sidan är genomströmningen på A-kursen god, och kursen beskrivs av studenterna också som "givande" och "häftig". Till detta kommer att de teorier som introduceras på A-nivå återkommer på högre nivåer för fördjupad förståelse och tolkning.

Övergångarna mellan nivåer tycks fungera bra. Dock finns en del frågetecken när det gäller metodundervisningen, särskilt på B-nivå. En kritik som framförs av de studenter bedömargruppen talat med är att de inte får lära själva hantverket. Detta upplevs frustrerande, inte minst när uppsatsarbetet ska sätta igång. Lärarna tycks medvetna om att det finns problem med metodundervisningen. Det som särskilt uppmärksammas av denna grupp är dock, snarare än brist på metodundervisning, att (alltför) många metoder och tekniker måste rymmas i ett mångvetenskapligt ämne som genusvetenskap. Studenterna är även kritiska mot att de inte får individuell handledning på sina B-uppsatser. Däremot tycks de anse att C-nivåns metodundervisning och handledning fungerar tillfredsställande. Här rosas ämnet för sina ansträngningar att se till att studenterna får handledare som passar deras specifika ämnesval, även i de fall detta innebär att lärare utanför ämnets gränser måste engageras.

Även om det alltså finns kritiska synpunkter förefaller studenterna på det stora hela nöjda med sin utbildning, inklusive lärare och de enskilda kursernas innehåll. Inte minst uppskattas Södertörns högskolas profilering mot intersektionalitet. Även presentationen i kurskatalogen lyfts fram som föredömlig, då den tydligt vänder sig också till unga människor utan akademisk bakgrund. Däremot finns önskemål om förbättrad information avseende möjligheterna att söka forskarutbildning.

På frågan om varför studenterna valt att läsa genusvetenskap spänner svaren från att "det är självklart" att vilja läsa ämnet, över att vilja "ha tänket" som grund för sitt (politiska) engagemang, till att se genusvetenskapen som en del av en vidare utbildning.

I genusvetarprogrammet är arbetsmarknadsanknytningen tydlig, med praktikplatser som anordnas av högskolan i samarbete med Stockholms akademiska forum. Detta, som det förefaller, välskötta program ska om planerna går i lås ombildas till en magisterutbildning. Dessutom ingår genusvetenskapen som part i ett av de tre förslag till masterprogram som Södertörns högskola för närvarande ansöker om.

Internationella kontakter tycks i stor utsträckning hänga på enskilda lärares initiativ. Studenter får förvisso information om internationella gäster, men dessa engageras inte i undervisningen. Något större intresse från studenternas

sida att studera utomlands tycks inte finnas. Det tycks också svårt att engagera studenterna i ämnesråd etc. Ett skäl som framförs är att de är aktiva på andra håll.

Slutsatser och rekommendationer

Vårt intryck är att genusvetenskapen vid Södertörns högskola fungerar väl. Vissa brister tycks finnas i metodundervisningen, men i övrigt bedrivs undervisning på hög nivå, med bredd och djup, tydlig forskningsanknytning och arbetsmarknadsanknytning. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Vidta åtgärder för att minska arbetsbelastningen på personalen.
- Fullfölj planerna på att anställa ytterligare en lektor.
- Diskutera metodundervisningens innehåll.

Umeå universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 3 kv.
varav professorer: 0
varav docentkompetenta lektorer: 1 kv.*
varav övriga disputerade lektorer: 2 kv.**
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande : 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 17,5
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 9
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 5,5
Helårsstudenter på D-nivå 2005: -
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 13,3
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 8,1
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 5,6
Helårsprestationer på D-nivå 2005: -
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 10
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: -

* Förståndare för Kvinnovetenskapligt forum 2006-07-01--2007-12-31.

** Varav en även är studierektor.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Kvinnovetenskapligt forum har funnits som självständig enhet vid Umeå universitet sedan 1987. Ämnesbeteckningen ändrades år 2000 från kvinnovetenskap till genusvetenskap. Från och med 1998 började kurserna under samlingsbeteckningen "makt och kön" ges på helfart samtidigt som utbildningen under denna kursbeteckning successivt byggdes ut till C-nivå. Undervisning på D-nivå ges inte, och det finns ingen forskarutbildning. I självvärderingen beskrivs en utveckling från mångvetenskap till tvärvetenskap.

Sedan 2002 ingår Kvinnovetenskapligt forum i samhällsvetenskaplig fakultet. Det planeras för en förändrad organisation, avsedd att sjösättas vid årsskiftet 2008, där Kvinnovetenskapligt forum tillsammans med Genusforskar-skolan bildar en ny gemensam enhet.

Hittills har antalet studenter varit relativt stabilt i förhållande till planerad antagning och genomströmning, vilket betyder att ekonomin har kunnat hållas under kontroll. De senaste årens nedgång i antalet sökande studenter innebär dock förändrade omständigheter och Kvinnovetenskapligt forum tvingas för närvarande delvis leva på sparade pengar. Inför 2007 räknar man ändå med att lika många lärare kommer att undervisa, om än möjligen färre antal timmar.

Lärarkåren vid Kvinnovetenskapligt forum består dels av två tillsvidareanställda lektorer (100 % respektive 75 %) och en föreståndare (100 %, varav forskning 50 %) med viss undervisning, dels av 18 timlärare³⁵, som huvudsakligen är anställda vid andra institutioner. De tre ordinarie lärarnas undervisning

35. Avser läsåret 2006. Vårterminen 2006, då endast en av de tre kurserna makt och kön gavs, var antalet timlärare sex.

på grundutbildningen motsvarar knappt en halv (40 %) heltidstjänst, medan resten av tiden disponeras för bland annat administration och egen forskning. Timlärarnas insats motsvarar sammanlagt 45 procent av en heltidstjänst. Timlärarna har sin bakgrund bland annat inom historia, sociologi, litteraturvetenskap, idéhistoria och statsvetenskap. Lärarna är organiserade i lärarlag och det finns etablerade former för planering och kommunikation lärarna emellan. I tjänsten för den ena lektorn ingår 20 procent kompetensutveckling, varav 10 procent ska ägnas åt forskning. Den andra lektorn har 20 procent forskning i sin tjänst.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

År 2006 gavs "makt och kön A" samt "makt och kön C" under höstterminen, medan "makt och kön B" gavs under vårterminen. A- och B-kurserna är valbara inom samhällsvetarprogrammet; A-kursen kan ingå i sociologprogrammet och från och med höstterminen också i lärarprogrammet. Förutom dessa grundläggande kurser pågår en försöksverksamhet med kortare kurser på avancerad nivå enligt den kommande, nya examensordningen. Målsättningen är att dessa ska ingå som fristående kurser i planerade magister- och masterutbildningar inom fakulteten. På längre sikt planerar Kvinnovetenskapligt forum att bygga upp en masterutbildning i genusvetenskap. För närvarande ges ingen distans- eller uppdragsutbildning.

Vid Kvinnovetenskapligt forum poängteras att kurserna "makt och kön" har två sidor. Dels ska utbildningen tillsammans med fristående kurser i andra ämnen och inom olika program förbereda för yrkeslivet, dels ska den kunna leda till forskarutbildning inom genusvetenskap eller andra ämnen. I självvärderingen heter det att utbildningen kännetecknas av bredd både vad gäller empiriska områden och teoretiska perspektiv samt att den är tematiskt uppbyggd. Stor vikt läggs vid maktrelationer relaterade till kön, men också andra maktdimensioner som klass, etnicitet och sexualitet bereds plats i undervisningen.

Inom kurserna "makt och kön" ser undervisningsmetoderna olika ut: litteraturstudier, föreläsningar, film, arbete i mindre grupper, seminarieuppgifter samt muntliga och skriftliga uppgifter. Under A-kursen träffas studenterna inom bas- och tvärgrupper (som hålls samman större delen av terminen) för att förbereda seminarierna. Även uppsatshandledning, både inför B- och C-uppsatsen, äger rum i grupp.

Också examinationsformerna varierar. Vissa hemtentamina utformas efter lärarnas frågeställningar och litteraturen, andra mer utifrån studenternas egna problemformuleringar. Man har muntliga och skriftliga redovisningar av gruppprojekt eller så sker en kontinuerlig examination genom obligatoriska seminarier.

Under B-kursen skriver studenterna en 5-poängsuppsats med inriktning mot något av de teman som behandlats tidigare under kursen. C-studenterna väljer själva uppsatsämne.Handledarna kommer från olika vetenskaps-

traditioner och handledningen sker huvudsakligen i grupp, om än vid behov också individuellt. Studenterna får i genomsnitt 13 timmars handledning, och handledarna tilldelas 20 klocktimmar per student, vilket inkluderar arbetet i handledarkollegiet.

Kursvärderingar görs efter varje kursmoment och hel kurs. De är både muntliga och skriftliga, och deltagandet uppges vara högt. Resultaten kommuniceras med studenterna och nästkommande kurs får veta vilka förändringar som gjorts utifrån tidigare utvärderingar.

Bedömargruppens samlade intryck och bedömningar

Genusvetenskapen i Umeå har en tvärvetenskaplig inriktning med fokus på makt och kön. Genus som kunskapsområde är integrerat i ett stort antal discipliner samtidigt som det är ett eget ämne. En samhälls- och arbetsmarknadsorienterad inriktning med rötter i kvinnorörelsen kan enligt bedömargruppen spåras i profilen. Utbildningen i Umeå har en väletablerad profil som förefaller väl anpassad till studenternas intressen och regionens behov.

Antalet tillsvidareanställda lärare är oroväckande lågt, och utbildningen sköts till stor del av inhyrda lärare. Dessa har hög kompetens och undervisar på sina specialområden. Det sammantagna lärarlaget är exempel på en exemplariskt välorganiserad organisation där de ambitiösa pedagogiska principerna förankras ytterst väl, följs upp och ges stabilitet även när det gäller nya lärare. Lärarna utgör därför pedagogiskt en ovanligt väl sammansatt grupp. Vidare åstadkommer Kvinnovetenskapligt forum tydlig kontinuitet i undervisningsupplägg och -planering. Lärarnas specialkompetens tas väl tillvara.

Antalet studenter är lågt men stabilt och genomströmningen är god, särskilt på B- och C-nivå.

Kvinnovetenskapligt forum står alltså inför en förestående omorganisation som vid platsbesöket inte var slutbehandlad och ännu inte förankrad i personalen. Ett samgående mellan Kvinnovetenskapligt forum och Genusforskar-skolan förefaller enligt bedömargruppen fördelaktigt för att stabilisera och utveckla verksamheten och för att garantera den ekonomiska ramen. En professur borde inrättas, D-nivån utvecklas och forskarutbildning startas. Detta kräver dock ett tillräckligt och fortsatt stabilt studentunderlag.

Grundutbildningen (A-, B- och C-nivån) fungerar väl och har tydlig progression och forskningsanknytning. Studenterna är nöjda och lärarna samarbetar föredömligt. Kvinnovetenskapligt forum erbjuder en studiemiljö som studenterna uppskattar. Uppläggningsen och genomförandet av studierna är pedagogiskt ytterst föredömliga med till exempel basgrupper, tvärgrupper och seminarier. Den infrastruktur som erbjuds studenterna är god. Som exempel kan nämnas fina lokaler och eget bibliotek.

Studentrepresentanterna i Kvinnovetenskapligt forums styrelse utses av universitetets studentkårer. Dessutom får Kvinnovetenskapligt forums egna studenter välja två adjungerade studenter till styrelsens sammanträden och till

enhetens planeringsdagar. Styrelsearbetet som vid platsbesöket tillfälligt låg nere har 2007 återupptagits. Under den styrelselösa tiden hade studenterna inte i någon högre grad deltagit i planeringsarbetet. I stället beskrivs kursvärderingssystemet som studenternas möjlighet att påverka undervisningen. Utvärderingen av utbildningen och återkopplingen förefaller fungera väl.

Någon regelrätt uppföljning av studenters fortsatta karriär har inte genomförts. Dock menar sig Kvinnovetenskapligt forums ledning ha viss uppfattning om vart studenterna tar vägen. Några har gått vidare till forskarutbildning i andra ämnen (till exempel sociologi, pedagogik, statsvetenskap); andra till påbyggnadsprogram som journalistutbildningen. Flera studenter arbetar inom områden som på olika sätt berör jämställdhet, till exempel inom förvaltning eller media. Kvinnovetenskapligt forum uppger att samverkan med omgivande samhälle sker kontinuerligt och på olika sätt. Inom ramen för A-kursen deltar studenterna bland annat i en årligen återkommande temadag arrangerad av Umeå kommun och Brottsoffermyndigheten. Denna väletablerade samverkan ger förutsättningar för att fortsätta arbetsmarknadsanknytningen.

Något organiserat studentutbyte äger inte rum vid Kvinnovetenskapligt forum. I stället, uppger självvärderingen, arbetar man med internationisering framför allt i utvecklingen av ämnet. Kvinnovetenskapligt forum har dessutom tagit emot utländska gästforskare som också ger föreläsningar och seminarier för studenter, främst på C-nivå. En satsning på nordiskt/internationellt studentutbyte kunde enligt bedömargruppen berika studierna och studiemiljön.

Kvinnovetenskapligt forum har ett tydligt policypapper som sammanfattar verksamheten. En imponerande forskningsram har utarbetats tillsammans med Genusforskarskolan och en grupp disciplinanknutna genusforskare som ger underlag för forskningssamarbete såväl lokalt som tillsammans med utländska samarbetspartner. De beviljade medlen som stark genusforskningssmiljö (Center of Gender Excellence) för Umeå Advanced Gender Studies stöder denna utveckling.

Vi ser det som angeläget att Kvinnovetenskapligt forums möjligheter att vidareutveckla den egna utbildningen (inklusive forskarutbildning) stärks och att tillsvidareanställda lärare ges tillräckligt utrymme för egen forskning. Det är därför viktigt att den framtida organisationen ger genusvetenskapen tillräcklig autonomi och att resurserna inte splittras på alltför många vetenskapsområden.

Slutsatser och rekommendationer

Genusvetenskapen i Umeå har en samhällsorienterad profil som har utvecklats med hjälp av långsiktigt och målmedvetet pedagogiskt arbete under ca 20 år. Resultatet syns bl.a. i det sammansvetsade lärarlaget och i nöjda studenter. Lärarna är engagerade, har hög kompetens och bred profil. Forskningsanknytningen är god. Kvinnovetenskapligt forum har nu satsat på en gemensam policy och en forskningsram som ger förhoppningar om utveckling mot

forskarutbildning och bättre förutsättningar för forskning. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömargruppen:

- Vidareutveckla planerna på ett samgående mellan Kvinnovetenskapligt forum och Genusforskarskolan, dock med bibehållen autonomi för Kvinnovetenskapligt forum.
- Förstärk forskarutbildningen i Umeå så att den också kan leda till examen i genusvetenskap.
- Tillför forskarutbildningen i genusvetenskap tillräckliga resurser i form av en professur.
- Tillsvidareanställ fler lärare med tanke på grundutbildningens behov.
- Garantera även vid omorganisation principerna för planering, uppläggning och organisation av undervisningen med det väl sammansvetsade lärarlaget.
- Ägna särskild uppmärksamhet åt studentrekryteringen med målet att öka det nuvarande antalet helårsstuderande.

Uppsala universitet

Tillsvidareanställda lärare vt 2006: 4 kv.*
varav professorer: 1 kv.*
varav docentkompetenta lektorer: 2 kv.
varav övriga disputerade lektorer: 1 kv.
varav adjunkter: 0
Forskarstuderande : 0
Helårsstudenter på A-nivå 2005: 31
Helårsstudenter på B-nivå 2005: 20,5
Helårsstudenter på C-nivå 2005: 6
Helårsstudenter på D-nivå 2005: -
Helårsprestationer på A-nivå 2005: 27,5
Helårsprestationer på B-nivå 2005: 14,4
Helårsprestationer på C-nivå 2005: 3,3
Helårsprestationer på D-nivå 2005: -
Antal examinerade kandidatuppsatser 2005: 12
Antal examinerade magisteruppsatser 2005: -

* Inkl. en föreståndare/kvinnlig professor t.o.m. 2008-12-31 (50 % av heltid) tillsvidareanställd vid annan institution.

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Genusvetenskapliga studier vid Uppsala universitet började 1982 inom Centrum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, snart förkortat till Centrum för kvinnoforskning och den 1 januari 2003 ersatt av Centrum för genusvetenskap (CFG). Organisatoriskt hör verksamheten till historisk-filosofiska fakulteten. CFG leds av en styrelse och en föreståndare som också är forskningsledare.

Ekonomi är god trots att ramarna blivit snävare under senare år då CFG inte fått full kompensation för pris- och löneökningar. Söktrycket är högt. Uppdraget för helårsstudenter (HST) ökade från 34 åren 2003–2004 till 62 år 2006 men minskade till 47 år 2007.

Lärarkollegiet bestod vårterminen 2006 av en föreståndare (50 %, professor i litteraturvetenskap), tre lektorer (tillsammans 200 %) samt ett tiotal timplärare och tidsbegränsat anställda. Det i jämförelse med timplärarna låga antalet tillsvidareanställda lärare har kritiserats i en nyligen publicerad intern utvärdering av verksamheten.³⁶ De tillsvidareanställda lärarnas sammanlagda tid för undervisning på grundutbildningen motsvarade vårterminen 2006 mindre än en heltidsanställning (75 %) medan resten av tjänstgöringen avser administration och egen forskning.³⁷ Av lektorerna är en docent i genusvetenskap, en docent i sociologi och en fil.dr i etnologi. Lektorerna kan använda 20 procent av sin årsarbetstid till egen forskning och har därutöver extern forskningsfi-

36. Utvärdering av verksamheten vid Centrum för genusvetenskap. Rapport från utvärderargruppen, Uppsala universitet 2006-10-24, UFV 2005/1621).

37. Normalt motsvarar de tillsvidareanställda lärarnas sammanlagda undervisning i grundutbildningen drygt en heltidstjänst (125 %), vilket tillfälligt minskade p.g.a. sjukskrivning 2006.

nansiering. Flertalet lärare har genomgått Uppsala universitets pedagogiska grundkurs.

Behovet av en studievägledare påpekas i både självvärderingen och i ovan nämnda utvärdering.

Grundutbildningens uppläggning, genomförande och resultat

Centrum för genusvetenskap ger en bred grundutbildning men lyfter fram vissa profilområden som kropp och sexualitet, det estetiska fältet, naturvetenskap och maskulinitet. Grundutbildningen omfattar nivåerna A, B och C och från höstterminen 2006 även en magisterkurs i genusvetenskap 40 poäng, varav uppsatsen 20 poäng. C-kursen ges endast höstterminer. Inga kurser ges på distans. Masterutbildning i genusvetenskap planeras med start höstterminen 2007 samt ett masterprogram i samarbete med Centrum för multietnisk forskning.

Genomströmningen är god på A- och B-nivå, något sämre på C-nivå där dock 18 C-uppsatser godkänts 2003–2006. För B-uppsatsen (5 poäng) ges två lektorstimmar handledning, för C-uppsatsen (10 poäng) fyra lektorstimmar.

Undervisningsmetoderna är föreläsningar, seminarier, diskussioner i smågrupper och studentpresentationer. Examinationsformerna är hemtentamina, pm-skrivningar och muntliga examina. Salstentor förekommer enligt självvärderingen inte, eftersom de har ett begränsat pedagogiskt värde.

En schemalagd, skriftlig och anonym kursvärdering sker i regel efter varje avslutad del- och helkurs. Den genomsnittliga svarsfrekvensen är ca 90 procent. Enligt självvärderingen behöver dock återföringen till studenterna förbättras och systematiseras.

Centrum för genusvetenskap saknar forskarutbildning i ämnet, men har tre doktorander från andra institutioner knutna till sig. De bedriver genusinriktade forskarstudier i antikens kultur och samhällsliv, statsvetenskap samt företagsekonomi. Huvudhandledarna finns på respektive ämnesinstitution medan biträdande handledare kommer från CFG. Doktoranderna ventilerar avhandlingsavsnitt både vid ämnesinstitutionen och vid CFG. De deltar också som lärare på grundutbildningen vid CFG.

Bedömarens samlade intryck och bedömningar

Ämnet genusvetenskap vid Uppsala universitet har en lång tradition som går tillbaka till Karin Westman-Bergs könsrollseminarier i slutet av 1960-talet. Från början av 1980-talet har ämnet rymts inom centrumbildningar med olika namn. Centrum för kvinnoforskning, som också gav undervisning, lades ned år 2003, samtidigt som flera av lärarna gick över till den nya organisationen Centrum för genusvetenskap. Med detta nya centrum ville Uppsala universitet prioritera genusvetenskaplig forskning. Det nuvarande CFG har på kort tid nått påfallande resultat. På det viset kan universitetets ambition att förstärka genusvetenskapens forskningsdimension sägas ha lyckats.

År 2003 fick Centrum för genusvetenskap uppdraget att studera både socialt och biologiskt kön. Denna uppgift har man försökt definiera konstruktivt i dialog med andra huvudområden. CFG och dess styrelse, som består av representanter från alla huvudområden, tolkar uppgiften som att vara brobyggare mellan dessa områden. Utöver att förstärka forskningen beskrivs uppdraget som att utföra fakultetsövergripande uppgifter och främja extern finansiering. Detta åstadkoms framför allt genom gästforskartjänster. Tanken är att gästforskarna ska skriva en projektansökan och på detta sätt bidra till brobyggande och en utveckling av CFG:s profil

Dock frågar sig bedömargruppen huruvida denna imponerande satsning på forskning har medverkat till att grundutbildningen vid CFG har hamnat i bakvattnet. Till exempel kan styrelsen inte styra kursutbudet eller godkänna kursplaner eller litteratur. Här bestämmer fortfarande fakulteten. Studierektorn och forskningsledaren/prefekten är adjungerade i styrelsen, men har inte rösträtt. Utbildningsdelen lider av ett tydligt administrativt underskott, där studierektorn tar ansvar för allt administrativt arbete. Detta är uppenbart otillfredsställande.

Bedömargruppens uppfattning är att det krav på ett fokus på både socialt och biologiskt kön som ställdes direkt från universitetets ledning var en svår uppgift att lösa och kunde ha skapat problem för CFG. Men som tidigare påpekats förefaller enheten ha lyckats lösa denna situation på ett positivt sätt. Den nya profilen tycks dock inte i någon högre grad ha slagit igenom i själva grundutbildningen. Vad som finns är en enstaka delkurs vars innehåll är vetenskapshistoriskt och vetenskapsteoretiskt (science studies).

Dialogen mellan natur- och kulturvetenskap går långsamt, men skrider ändå framåt. En positiv utveckling har initierats, till exempel genom ett omfattande seminarieprogram med fyra teman. Denna process kommer säkert att stärkas genom tilldelningen av Vetenskapsrådets excellensmedel (från 2007), där projektets fokus ligger på vetenskapsstudier: *Nature/Culture Boundaries and Transgressive Encounters*.

Sammantaget har Centrum för genusvetenskap en stark inriktning på forskning. Att doktorander och externfinansierade projekt knyts till CFG vittnar om en växande och stark forskningsmiljö. Till exempel gavs en forskarkurs med tolv deltagare från hela universitetet. På så vis är utbildningens forskningsanknytning god. Detsamma gäller internationaliseringen. Det finns ett perspektivrikt samarbete med forskare i Berlin, Gröningen och S:t Petersburg. Detta samarbete fungerar också vad gäller grundutbildningen exempelvis genom att studenter har samlat material för sina B-uppsatser i S:t Petersburg. Centrum för genusvetenskap i Uppsala planerar också för ett samarbete med Centrum för genusstudier i Stockholm.

Vad gäller utbildningen kan CFG:s profilområden framstå som något ofokuserade. Bedömargruppens uppfattning är därför att utbildningen kunde ha en tydligare profil.

Centrum för genusvetenskap har få tillsvidareanställda, men många timlärare. Sett till utbildningens breda profil förefaller det rimligt med de många timlärarna, men frågan är om denna fördelning inte har ett alltför högt pris. Lärarna trivs visserligen med att arbeta vid CFG, men ger samtidigt uttryck för att arbetsbelastningen, i synnerhet vad gäller det administrativa, är alltför stor. Möjligen är detta orsaken till att lärarna har svårt att utnyttja den forskningstid de har rätt till.

CFG:s A-kurs förefaller fungera väl, men B-kursen bör revideras med syfte att förbättra metodundervisningen. Studenterna erbjuds seminarier där de kan träna sig i muntlig och skriftlig framställning. Vidare finns handledarseminarier med kontinuerliga deadlines, som medverkar till att studenterna blir färdiga i tid. Kursvärderingar görs regelmässigt, men återföringen till studenterna kunde fungera bättre.

Vad gäller studentrekrytering och mångfald delar Centrum för genusvetenskap humanioras villkor överhuvudtaget, även om det här förefaller finnas studenter med bredare etnisk bakgrund än i övriga ämnen inom det humanistiska fältet. I kurserna bearbetas också frågor om etnicitet. Vidare planeras en masterutbildning inom området mångfald. Slutligen kan sägas att antalet manliga studenter är i ökande.

Studenterna i Uppsala är nöjda, i synnerhet med seminarierna, även om de anser att de lärarledda timmarna är alltför få. Flera menar att C-kurserna är alltför forskningsorienterade och alltför lite inriktade mot arbetslivet. Studenterna efterlyser också mer samarbete och kontinuitet mellan de olika momenten. Även om studenternas förutsättningar varierar behöver inte detta ses som ett minus, utan ska snarare ses som att deras olika förutsättningar kan berika undervisningen. Vidare är studenterna inte helt tillfreds med metodundervisningen. De menar sig inte få tillräckliga redskap för att bedriva det vetenskapliga hantverket inom ämnet genusvetenskap. Ofta får de förlita sig på de metodkunskaper de skaffat sig inom andra ämnen, vilket inte behöver vara en nackdel, men kan ställa stora krav på de som läser genusvetenskap som första ämne.

I Uppsala finns en välfungerande grundutbildning med en något högre genomströmning än vid resten av universitetet. Lärarna är kompetenta och engagerade. Det förs kontinuerliga diskussioner om pedagogik och hur en röd tråd kan skapas inom utbildningen.

Fakultetsledningen har goda kontakter med Centrum för genusvetenskap, även om man tillstår att organisationen lider av ett administrativt underskott. Fakulteten har inga planer på en forskarutbildning i ämnet. Inte heller har önskemål om en fast professur uttryckts, eftersom man föredrar att tjänsten som forskningsledare/prefekt roterar.

Slutsatser och rekommendationer

Centrum för genusvetenskap har på kort tid byggt upp en stark forskningsmiljö med markant profil, som bygger på dialog mellan natur- och kulturve-

tenskaperna. Också utbildningen befinner sig i en god utveckling och man har lyckats att examinera en hel del C-studenter. Arbetsklimatet är gott och CFG arbetar aktivt för ökad internationalisering och masterutbildning. För att ytterligare stärka utbildningen rekommenderar bedömagruppen:

- Tillsvidareanställ fler lärare med tanke på utbildningens kontinuitet och de tillsvidareanställda lärarnas administrativa börda.
- Fokusera grundutbildningens profil och överväg huruvida natur/kulturprofilen tydligare bör avspeglas i kursutbudet.
- Diskutera metodundervisningens innehåll.
- Var uppmärksam på huruvida Centrum för genusvetenskap har ett tillräckligt fokus på grundutbildningen och stärk denna administrativt.

Bilaga I: Kvalitetsaspekter

De aspekter på kvalitet som Högscoleverket fokuserar i sina utvärderingar utgår från målen i högskolelag och högskoleförordning. Kvalitetsaspekterna täcker utbildningens förutsättningar, processer och resultat. I högskolelagen står det att all högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Verksamheten ska bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. Den ska anpassas så att en hög kvalitet nås såväl i utbildningen som i forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet. De allmänna målen för grundläggande utbildning står i högskolelagens 9 § 1 kap.:

- Den grundläggande högskoleutbildningen ska ge studenterna
- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
 - förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, samt
 - beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser skall studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Forskarutbildningen ska, utöver vad som gäller för grundläggande högskoleutbildning, ge de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Det ligger utanför Högscoleverkets ansvar att utvärdera enskilda individers prestationer. En analys av examensarbeten/ uppsatser kan dock vara ett underlag bland andra för att bedöma utbildningens kvalitet. Studenternas synpunkter fångas också upp i och med att de deltar som bedömare i utvärderingarna, genom att de får stort utrymme vid platsbesöken och genom särskilda studier.

Nedan diskuteras de olika kvalitetsaspekterna. Då inget annat anges avses både grund- och forskarutbildning.

Student-/doktorandgruppens rekrytering och sammansättning

Studenternas/doktorandernas förkunskaper och motivation, samt kvaliteten på eventuella förberedande utbildningar, är viktiga ingångsfaktorer som påverkar kvaliteten i utbildningen. Dessa faktorer styrs till stor del av information, studie vägledning, söktryck, rekryteringsåtgärder och antagningsförfaranden.

Studentgruppens storlek och hur den är sammansatt med avseende på kön, ålder och social och etnisk bakgrund påverkar de läroprocesser som utvecklas i utbildningen.

Lärarkompetens och möjligheter till kompetensutveckling

Lärarnas kompetens är en viktig förutsättning för utbildningens kvalitet. Det krävs att utbildningen bärs upp av lärare som har vetenskaplig/konstnärlig skolning inom ämnet/ämnesområdet och god pedagogisk förmåga. Forskarutbildade eller konstnärligt nyskapande lärare/handledare som både forskar och utbildar är en förutsättning för att det ska vara möjligt att skapa ett nära samband mellan forskning och utbildning. Lärarna ska också ha möjligheter att upprätthålla och vidareutveckla sin vetenskapliga/konstnärliga och pedagogiska kompetens. Det är viktigt att lärarnas vetenskapliga skolning och yrkesanknutna erfarenhet inom och utom högskolan kompletterar varandra, särskilt i utbildningar som leder fram till yrkesexamina.

För att garantera utbildningens kvalitet krävs som regel att ämnet företräds av minst två disputerade lärare, som är tillsvidareanställda vid lärosätet.

Jämställdhet

Såväl studentgruppens, doktorandgruppens samt lärargruppens sammansättning med avseende på kön och ålder påverkar de läroprocesser som utvecklas i utbildningen.

Utbildningens mål, innehåll och organisation

Lärosätets beskrivning av utbildningens mål, innehåll och organisation (i utbildningsplan, kursplaner eller på annat sätt) ska innefatta eller anknyta till målen i högskolelagen och tillämpliga föreskrifter i högskoleförordningen. Graden av måluppfyllelse bör vara möjlig att bedöma. God ledning och tydlig organisation med klar ansvarsuppdelning samt gott administrativt stöd är betydelsefulla kvalitetsaspekter. Långsiktighet och kontinuerlig förnyelse av utbildningen är viktig, liksom studenternas/doktorandernas, lärarnas och den övriga personalens möjligheter att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.

Bibliotek och övrig informationsförsörjning

En utbildningsmiljö av hög kvalitet förutsätter god tillgång till vetenskaplig informationsförsörjning av skilda slag inom relevanta ämnesområden. Biblioteket är även en pedagogisk resurs och samarbetet med studenter, lärare och utbildningsansvariga är viktigt. Tillgång till goda sökmöjligheter i olika databaser är en nödvändighet. För konstnärliga utbildningar är kontakten med en konstnärligt aktiv miljö väsentlig.

Lokaler och utrustning

En god infrastruktur som också ger möjlighet till flexibelt lärande är viktig för en väl fungerande utbildning. I infrastrukturen ingår exempelvis tillgången till studieplatser, mötesplatser, datorer och laborationssalar.

En kritisk och kreativ miljö för utbildningen

En kritisk och kreativ miljö kan ses som en syntes av kvalitetsaspekterna ovan. Ett väl fungerande nätverk av kontakter med närliggande utbildningar, angränsande ämnen och ämnesområden, både nationellt och internationellt, bidrar till att skapa den kritiska och kreativa miljön. Det gör också möjligheterna för studenter/doktorander och lärare/handledare att på olika mötesplatser och olika konstellationer diskutera och lära av varandra.

Undervisningsmetoder

Valet av undervisningsmetoder i utbildningen (inklusive vilka krav som ställs på studenternas eller doktorandernas arbetsinsatser) är viktiga faktorer för lärandet. Inom grundutbildningen har frågan om hur en högskolenyborjare introduceras i högskolemiljön betydelse.Handledningen av uppsatser/avhandlingar är central, bland annat är det viktigt att uppmärksamma vilken handledningsresurs som avsätts och hur själva handledningsprocessen utformas.

Lärarnas arbetsituation

Universitetslärares roller som lärare/handledare, forskare/utövande konstnär och administratör samt omfattningen av dessa olika roller påverkar utbildningens kvalitet.

Utbildningens uppläggning

Utbildningen bör svara mot det aktuella kunskaps- och forskningsläget, bland annat genom kopplingar till pågående forskning och aktuella forskningsresultat. Integreringen av teoretisk och tillämpad kunskap har betydelse för framtida yrkesrelevans. Viktig är även samverkan med det omgivande samhället och med andra akademiska miljöer, nationellt och internationellt, till exempel genom lärar- och studentutbyte. Yrkesutbildningens koppling till yrkeslivet kan stärkas genom avnämarrpresentation i olika beslutande organ inom lärosätet. Utbildningen bör ha både ämnesdjup och viss ämnesbredd. För yrkesexamina är helheten i programmen viktig, till exempel hur olika ämnen kombineras med varandra för att bilda en helhet.

Examinationsformer

Formerna för examination styr i stor utsträckning hur och i vilken omfattning som studenterna tillägnar sig innehållet i en utbildning. Därför är en analys av de examinationsformer som tillämpas en viktig del i kvalitetsgranskningen. Externa bedömningar av examinationsformer och examinationsresultat kan bidra till att höja utbildningens kvalitet.

På kandidat- och magisternivå är det önskvärt att skilja rollerna som handledare och examinator.

Examensarbeten/upsatser

En analys av studenters examensarbeten/upsatser kan ge en indikation på utbildningens kvalitet. Men en lika viktig del är att granska villkoren för studenternas självständiga arbete och hur detta organiseras.

Övergångsmöjligheter till forskarutbildning

En utbildning som leder till kandidat- eller magisterexamen ska genom fördjupningsstudier och examensarbete ge studenterna behörighet att söka till forskarutbildning. Högskolor som exempelvis utfärdar kandidatexamen men saknar egen forskarutbildning i ämnet bör genom samverkan med lärosäten som har rätt att utfärda doktorsexamen tillförsäkra sig att studenterna blir behöriga att antas till forskarutbildning. Högskolor som inte har egen forskarutbildning i ämnet bör därför garantera de studerandes möjligheter att gå vidare till forskarutbildning vid ett annat lärosäte.

Utvärdering och kvalitetsarbete

Kursvärderingar och återkoppling av dessa är obligatoriska inom högskolan. Att kursvärderingarna kommer till användning påverkar studenternas motivation att medverka. Betydelsefullt är också om institutionen/motsvarande har ett system för att ta reda på hur studenterna värderar *hela* sin utbildning samt hur detta system påverkar verksamhetsutvecklingen. Kopplingar mellan utvärderingar av utbildningen och kvalitetsarbete på olika nivåer behövs. Det är även viktigt att högskolan har system för att försäkra sig om att studenterna/doktoranderna uppnår målen för utbildningen.

Genomströmning

Att studenter och doktorander klarar sin utbildning inom beräknade tidsramar kan vara ett uttryck för kvalitet, även om hög genomströmning inom grundutbildningen också kan indikera att kravnivån satts alltför lågt.

Uppföljning

Alumniuppföljningar och andra uppföljningar av de utexaminerades karriär på arbetsmarknaden ger tillsammans med avnämrundersökningar värdefulla underlag för kvalitetsutveckling av utbildningen. Även nationella och internationella jämförelser av utbildningen kan vara pådrivande i utvecklingsarbetet. Internationella jämförelser blir dessutom allt viktigare på en alltmer internationaliserad utbildnings- och arbetsmarknad.

Studentinflytande

Studenterna ska ha möjlighet att aktivt medverka i utvecklingsarbetet på alla nivåer, i planeringen och i utvärderingen av utbildningen. Detta förutsätter

bland annat att studenterna finns representerade i olika styrelser och råd, som till exempel institutionsstyrelsen eller ämnesrådet.

Internationellt perspektiv

Ett internationellt perspektiv i utbildningen är en viktig och oeftergivlig kvalitetsaspekt. Internationaliseringen tar sig särskilt uttryck i utbytet av lärare och studenter med andra länder. Detta berikar och breddar högskolans utbildning och är en självklar aspekt av en kreativ högskolemiljö. Det internationella perspektivet ska också återspeglas i kurslitteratur och kursinnehåll.

